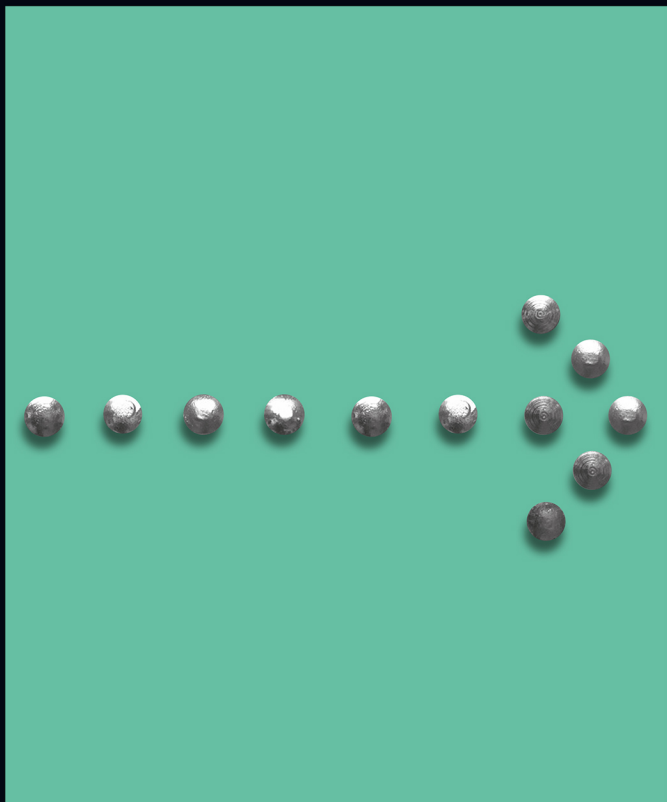

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2016 MÁJUS ■

XXV. ÉVFOLYAM, 2016. MÁJUS

T A R T A L O M

- 3 **ZOLTÁN GÁBOR** _____ ■
Orgia (regényrészlet)
- 14 **LACKFI JÁNOS** _____ ■
A menekülés zsoltára (vers)
- 16 **ÁFRA JÁNOS** _____ ■
Az őrző (vers)
- 17 **KUKORELLY ENDRE** _____ ■
óóó Három történet (esszé)
- 20–21 **TURI TÍMEA** _____ ■
Tisbe átkukucskál a falon
A holdkóros Seherezáde
Judit szerelmes éneke
Gemma Donati füveskönyve (versek)
- 22 **IMRE FLÓRA** _____ ■
A város
Canzone – nyomokban Berzsenyit tartalmaz (versek)
- 23 **ONDREJ ŠTEFÁNIK** _____ ■
Ujjatlan város (regényrészlet)
Fordította: Mészáros Tünde
- 30–31 **SZILVIA CSOLEVA** _____ ■
A szerelmesek hídja
A vörös táncosnő
Az ember teremtése
a kínai művészet a tükrön
Képeslapok (versek)
Fordította: Bedecs László és Nikolaj Bojkov
- 32 **LESI ZOLTÁN** _____ ■
Kedves Marcel Duchamp (vers)
- 34 **KÖRÖSI P. JÓZSEF** _____ ■
Szeretni. Hófogoly (próza)
- 43 **MIZSER ATTILA** _____ ■
bója
Csele (versek)

- 44 **HUTVÁGNER ÉVA**
Túlélők könyve (regényrészlet)
- 50 **SEAN O'CASEY**
Dobszó az ablak alatt (regényrészlet)
Fordította: Mesterházi Márton
- 63–64 **PALMI RANCSEV**
Ideiglenes társadalom
Szerelmi történet
Emlék
Meghatározás (versek)
Fordította: Gerevich András és Nikolaj Bojkov
- 65 **TÓTH KINGA és SZÁZ PÁL**
A Szives Ember (részletek)
- 75 **GRENDÉL LAJOS**
Bukott angyalok (részlet egy készülő regényből)
- 79 **GYERMEKKOR, LÉVA, ÓRÁK**
Toldi Veronika interjúja Grendel Lajossal
- 86–90 **VÁCLAV HAVEL**
Antikódok I
Minta
Idézetmánia
Ragozási minta: A nép
Antikódok II
Átirat
Partecédula
Az ismeretlen katona sírja
Kérdőív
Őszinte nyilatkozat (versek)
Fordította: G. Kovács László
- 91 **SZVETLANA ALEKSZIJEVICS**
Csernobili ima (regényrészlet)
Fordította: Pálfalvi Lajos

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Beke Zsolt
zsoltbekezsolt@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Csehy Zoltán (líra)
csehyzoltan@gmail.com
Mészáros Sándor
kalligram@interware.hu
Szabó Lovas Emőke
lovas.e@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Rédey Zoltán

FŐMUNKATÁRSÁK:

Csehy Zoltán,
Hizsnay Zoltán

Szerkesztőség és kiadó:
811 03 Bratislava–Pozsony,
Staromestská 6D, 2. emelet,
tel./fax: (00421 2) 544 15 028

FELELŐS KIADÓ: Szigeti László

Levél cím: KALLIGRAM spol. s r. o.
P.O. Box 223, 810 00 Bratislava 1

Szlovákiai megrendelések:
distribucia@kalligram.sk,
valamint a szerkesztőség címén.
Magyarországi elérhetőség:
kalligram@interware.hu

Támogatónk:

A Szlovák Köztársaság Kormányhivatala
(Realizované s finančnou podporou Úradu
vlády Slovenskej republiky – program
Kultúra národnostných menšín 2016)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja: Kalligram Kiadó Kft., Pozsony
és Kalligram Polgári Társulás
(OZ Kalligram, Fő utca 39/17, 929 01
Dunajská Streda/Dunaszerdahely,
IČO 42 291 810).

Nyomja: Expresprint spol. s r. o.,
Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap 1-jén

www.kalligram.eu

ORGIA

Rennernek régóta be van ígérve, hogy hazamehet az Újlipótvárosba, ránézni az anyjára meg a lányára, és letusolhat. Robi rábólint, hogy két fuvar közt kitérőt tegyenek a vasgyáros lakásához.

– Ne menjünk üres kézzel! – ajánlja Rennernek. – Átmenetileg szűkében vagyunk a kenyérnek, de egy fél veknit igazán vihetünk magunkkal.

Tiszta kendő híján nyilaskeresztes újságba hengergetve csapja hóna alá a kenyeret Renner. Robinak eszébe jut az idevonatkozó Petőfi-vers, annak a sorait mondogatja: – Röpült felém anyám... S én csüggetem ajkán... szótlantul... mint gyümölcs a fán.

Nevetnek. Tiszta az idő, süt a nap, de az utcák képe nem éppen békés. Látni géproncsokat, lódögöket, itt-ott letakart emberi tetemeket, és sok sérült házat, kiégettet és összedőlten.

Min múlik, hogy melyik kap találatot?

A bombázógépet odébb lökő változó irányú szélén. Az ágyút irányzó tűzér kezének rezdülésén. Az iránymegadó fejszámolásának pontosságán.

A ház megvan. A látogatók felszaladnak a lépcsőn. Robi is zihál, akárcsak a vasgyáros, és ugyanúgy mosolyog az ajtó előtt: – Kitartás! Ismerik ezt az embert? Azt mondja, itt lakik...

Fut hozzá az anyja, lábát átkulcsolja a kislánya. De mögülük elősündörög egy harmadik alak, és ettől fordulatot vesz a jelenet, amiképpen Petőfi Sándor versében, úgy a valóságban a tervhez képest másképp alakul a rég várt találkozás.

Renner kibontakozik az ölelésekből, hogy szabályosan intézhesse a bemutatást: – Az édesanyám. A bajtársam, Robi.

– Üdvözlöm.

– Csókolom.

– A kislányom. Robi bácsi. És ez meg az öcsém. Meséltem róla.

– Emlékszem.

– Hoztunk kenyeret.

Renner öccse honvéd egyenruhát visel. Amilyen alamuszin Robira néz, abból lejön, hogy katonaszökevény.

– A mami? – kérdezi a kislány. – Hol a mami?

Renner felemeli. – A mami ezerszer puszil. Budán van. Most nem jöhetett, de hamarosan itt lesz. Jó?

Van a házban gáz és víz, meleg vízben lehet zuhanyozni. Minden várakozást felülmúló luxus.

Renner anyja szilvalekváros kenyeret ken. A kisebbik fia leül a hallban, és elmajszol egy szeletet. Robi köszöni, nem kér. Körbejáratja tekintetét: hát ez a Renner világa.

Alacsony mennyezetű, fehér falú szobák. Szőnyeg sehol. A parketta lakkozva van, fénylik. Kevés bútor. Szögletes szekrények, polcok. A székek és fotelek csövázások. A polcon nincsenek nappalok. A foteleken nincsenek se csipkék, se védőhuzatok. A lámpatestek egyszerűek, fehér burájúak.

A falakon nincsenek festmények, csak fényképek. Teréz a vasgyáros oldalán, rövid szoknyában, boldogan, egy hegyi üdülő teraszán; a Duna-parton, babával az ölében; egy kertvendéglőben testvéreivel és nagybátyjával – azzal a férfival, akit velük együtt bevitték, majd gyorsan kivégeztek a Városmajor-utca 37.-ben – itt még jól szabott öltönyben, derűs nyugalommal. Tájképek: folyóparti táj, köddel. Hegyek, felhőkkel.

Robi előtt nem marad rejtve a fiatalabbik Renner zavara. Egyetlen kérdés elég lenne, hogy félholtra ijessze. Például, hogy mikorra kellett volna az alakulatodhoz visszaérned, öcsi.

A fiatalabbik Renner gyorsan elpusztítja a kenyeret. Feszeng. Kitalálja, hogy be-

megy a bátyjához a fürdőszobába. De előbb engedélyt kér hozzá Robitól.

– Csak tessék.

– Úristen, bratyo... Mít csináltak veled?

– Látod, nem?

– Ezek? – mutat a hall, Robi felé.

Renner nem válaszol. Sérüléseit maga is most látja először, a tükörnek köszönhetően körös-körül. Napok múltán is megvannak a duzzanatok, a fekete, lila, zöld véraláfutások. Az égési sebek és a lábszár rosszul gyógyuló horzsolásai véres nyirkot eregetnek.

– Fájt? Hogy bírtad elviselni?

– Azt mondd el inkább, veled mi van! Meglógtál?

– Csórtam egy szabadságlevelet, és kiutaltam magamnak egy kis szabit. Lepecsételtem, aláírtam.

– Meddig szól?

– Holnapig.

– Esztergomba kéne visszamenned?

– Oda. Holnap délig bezárólag!

– Az nem reális. – A vasgyáros megtörülközik. Kilép a kádból, és előkészíti a borotválkozó eszközeit. – Mít tervezel?

– Terveztem, hogy nálad elbújok a gyárban.

– Az se reális.

– Tegnapelőtt igazoltattak a Berli-ni-téren. Nem vittek be, de nagyon keményen figyelmeztettek, hogy jelentkeznem kell szolgálatra.

– Világos.

Az öcs megint ugyanúgy belefeledkezik bátyja borotválkozásának látványába, mint tizenöt éve.

Renner már lecsavarja az arcszeszes üveg kupakját, aztán meggondolja magát. Mégse paskolja magára a szokott illatot.

– Hozd be, légy szíves, édesanya biztos előkészítette a fehérneműt.

Elkészül a tea. Renner anyja rumot kínál hozzá. A kislány az apja ölébe kucorodik.

– Említettem neked, azt hiszem – mondja Robinak Renner –, az öcsém egysége Esztergomban állomásozik. Karácsonyra hazalátogatott, most visszamenne, de a körülmények alakulása folytán átmenetileg nem tud.

Robi a cukrot, a rumot is bőven adagolja a teájába. Eleve huncut kifejezésű arcán meglátszik, élvezi, ahogy a vasgyáros elővezeti a témát.

– Aggályos lenne, ha itt dekkolna. Feltehetőleg a jelenléte ezekben a napokban nem növelné az édesanyám és a kislányom biztonságát.

– Hát, azt tényleg nem.

– Arra gondoltam, hogy magunkkal vihetnénk, és előadhatnánk az ügyét a vezetőknek. Nem szándékosan vontam ki magát a harcból.

– Jó ötlet.

– Az is igaz, hogy félténem az öcsköst a legvadabb frontszakaszon való bevetéstől...

Legjobb az lenne, ha bent maradhatna a Tizenkétker szervezetében, mellettünk.

Meg tudod érteni, Robi?

– Mi az, hogy! Azt persze tudni kell, hogy senki se kivétel. Akármelyik percben kivezényelhetnek engem is meg téged is akárhová. Tűzvonalba. Így őt is.

– Tudjuk. De mégis más...

– Persze, hogy más. – Renner a testvére szemébe néz: – Vállalod?

Hang nem jön ki a torkán. A szeme könnyes. Bólogat, hogy igen, vállalja.

– Édesanya, kérem, csomagoljon mind a kettőnknek fehérneműt. Két napra valót.

Azt remélem, időnként hazalátogathatunk majd.

Az ajtóban a vasgyáros lehajtja a fejét, hogy az anyja megcsókolhassa. Keresztet rajzolhasson a homlokára. Kap keresztet az öccse is, és végül Robi.

– Látom, szereti a fiamat – súgja a fülébe az asszony. – Örülök, hogy találkoztak. A Jóisten áldja meg...

Renner öccse kurblizza fel az Adlert, Robi már elhelyezkedett a vasgyáros melletti ülésen.

– Vidra testvért keressük meg? Vagy Désit?

– Én azt mondom, a Bokor Dénest.

Az öcs hátra megy.

– Aztán becsüld meg magad! – kiált neki Robi.

Nem is kell olyan nagyon átrendeznie a gondolkodását, hogy nyilasnak állhasson. A fiatalember sose komálta a zsidókat. Sógornője származása csak súlyosbította ezt, a féltékenység miatt. Nem mindig fogta vissza magát. Főleg az utóbbi években nem. És főleg akkor nem, ha a bátyja épp nem volt jelen. Amikor legutóbb kettesben maradt Terézzel, lelkesen mesélte neki, hogy látott egy menetet, amiben csupa sárgacsillagos nőcit hajtottak. Az a sok ronda zsidónő! Bár akadt köztük elvélve egy-két Sáron Rózsája, mondjuk azokért kár. Igazándiból a pusztulásukat nem kívánja a zsidóknak, de hogy ezentúl nem kell tisztelettel kezelni őket, az nagyon tetszik neki. Különösen élvezte, hogy Teréz tehetetlenül hallgatta, egyetlen szó nélkül.

Munkás a bátyja gyárában. Biztonságos, védett helye van. De senki se néz fel rá. A nők, akik olvadoznak, ha a bátyja elmegy a mellettük, iránta a legkisebb érdeklődést se mutatják. Az ő viccein véletlenül se nevetnek. Lehet, jobban jár, ha elszegődik egy másik üzembe, és nem teszi ki magát annak, hogy mindig mindenki a bátyjához mérje. Tervezgette, de nem merte megcsinálni. Katonaként néhány hónapig jól megvolt nélküle. Most aztán megint a segítségére szorul.

Október tizenötödikén a Tizenkétker az első sorokban küzdött. A Pasaréten és a Városmajorban kijelölt gyülekezőhelyekről indultak. Volt, aki a Városházára sietett, más a Nemzeti Bankba. Megint mások a Vár elfoglalásából vették ki a részüket. A fontosabb nyomdákat rohanták le. A Rádió sándorutcai székházát. És amióta beverekedték magukat a stúdióba, hogy füstölgő fegyverrel a kezükben átkutassák a szokatlan módon berendezett helyiségeket, játékból belebeszéljenek a mikrofonokba, másképpen hallgatják az adásokat. Tudj' Isten... Bennfentesek lettek! Közük lett a Rádióhoz.

Hát még, ha ismerős hang szól hozzájuk a hangszóróból.

A vezetők értesítést kaptak a szózatról. Ott vannak mind az első emeleti nagyteremben a nagyméretű, luxuskivitelű rádiókészülék körül. Vidráné is, aki férjével egyetemben áthurcolkodott végül a Győri-útról, igaz, most sem Dési Miklósné mellett helyezkedik el, és Bokor Dénes élettársától, Janúj Máriától is távol húzódik.

Vidráné, a kerületvezető felesége egy savanyú nő. Köztudomás szerint gyenge lábakon áll az egészsége. Epebaj, vágymű, pech. Amikor az urát behívták, és kato-

nai szolgálatát töltötte, nem tudta megvetni lábát a szervezet élén, mint első számú asszony. Désiné ellenben, a kinevezett kerületvezető-helyettes felesége, várakozáson felül jól szerepelt. Azt mondták rá, kivirágzott. Vidráné egy rossz szót nem szólt, jelet nem adta sem akkor, sem később, hogy neheztelne. Csak éppen tartotta a távolságot. Ezzel viszont meggyengítette Vidra Mihály pozícióját, aki a frontról hazaérkezve formálisan visszavehette a vezérszerepet Désitől, ám valóságosan már nem. Minthogy felelősségteljesebb volt annál, hogy a tagság mellette elkötelezett részét mozgósítva, az ingadozókat maga mellé állítva a helyettese ellen forduljon, vagy hogy a Főkerületben keresen támogatót Dési visszaszorításához, szabad energiáit saját jól menő fodrászüzletében kamatoztatta, ahogy a neje is.

A szpíker bemondja, hogy Nidosi Nedics Imre főkerületvezető testvér rádiószózata következik. Éljen, rikoltja valaki. Bokor Dénes leinti: el ne nyomják a hangot.

Jól ismerik, de a készülékből mégis különösen szól ez a hang. Mikrofon előtt állva másképpen beszél az ember, mint egyébkor.

Hát ezt is megérték! Jó barátjukból lett a székesfőváros nyilaskeresztes vezetője. Aki az utóbbi hónapokban valósággal hazajárt a Tizenkétkerbe. Akivel legjobb falataikat és italaikat osztották meg, aki velük együtt kínoztta Budán a zsidókat és az angolbarátokat.

Olyan a hangja, mint egy igazi vezetőé.

Két hónappal ezelőtt a Városmajor-utca 37.-ben páter Kunt kereste egy ismeretlen nyilaskeresztes testvér. Nincs bent, de érdemes rá várni, minden bizonnyal betér az este folyamán, közölte vele Bokor Dénes. Ő nagyjából lerendezett egy delikvenst, éppen ráért. Az illető a parkettán hevert. Törött orrában szortyogott a zsidó vér és a zsidó takony.

– Hallottam a Tizenkétkerről sok szépet és jót – udvariaskodott a vendég.

Bokornak ismerős volt a név, és valamennyire az arc is. De Nidosi elhárította: az valószínűleg a bátyja. Ő iskolázottabb, és a pártban is többre vitte mind ez ideig. – Az az igaz-

ság, hogy míg én csak három polgárit végeztem, a bratyó leérettségizett, és banktisztviselő lett – magyarázta Nidosi. – Viszont ha nem látom folyton magam előtt a példát, és nem keresem az előrejutás útját, akkor nem szegődök el a Széchenyi-fürdőbe, és nem tanulom ki fáradságos, nehéz évek alatt a fürdőmesteri szakmát.

– Pontosan azért vannak az előttünk járók, hogy legyen kit követnünk, és egyszer talán, ha méltóvá válunk rá, meghaladnunk – helyeselt Bokor Dénes. – Nekem is van egy bátyám, a nyilasságban mi is másodjára váltunk testvérekké. – Elgondolkodva kapargatta a körmére alvadt vért. Kezdett emlékezni... Tényleg találkozott Nándorral, Imre bátyjával, három vagy négy éve. Akkor a Főkerület pártszolgálatvezető-helyettese volt. Az ő bátyjának neve Sándor, milyen különös, ez is hogy egybecseng: Sándor-Nándor, egyetlen betű a különbség...

Bokor szívélyes házigazdaként megkérdezte Nidosit, nem éhes-e. A vendég rábólintott, és levonultak a konyhába. A Városmajor-utca 37. boldog emlékeztető boltíves konyhájába. Bokor belerúgott a parkettán heverő testbe, és az összerándult. További rúgások készítették négykézlábra emelkedésre és a szoba elhagyására, a bakancsok ösztökélték a helyes irányba, a lépcső felé. A vendég nem állta meg, egy rúgást a félcipője csőrével ő is megerezett. Rásandított Bokorra, nem helyteleníti-e, de hát az nem, egy csöppet se. A lépcsőhöz érve intette visszafogottságra Bokor, és maga is csak finoman lendítette a lábát, nehogy a fogoly túl gyorsan érjen le, és ott pusztuljon. Mert annak a saját erejéből kellett a fogdába vonszolódnia. Tarhonyás húst készítettek aznap a testvérnők, többféle savanyúságból lehetett választani hozzá. A Városmajor-utca 37.-ben

mindig került friss kenyér az asztalra, ami már azokban a napokban se sok házról volt elmondható. Falatozás közben számolt be róla Nidosi, hogy mivel töltötte az utóbbi heteket, hónapokat.

A pasarétiúti titkos parancsnokságon dolgozott hónapokon keresztül, onnan az ismeretség a páterrel. De tizenötödikén délután és este már nem a központban időzött, hanem részt vett a fegyveres hatalomátvételben. Budaörsön segített a szövetséges SS csapatoknak blokkolni a Horthyhoz hű magyar katonák Budapestre szivárgását, velük együtt fegyverezte le a repülősokeket. Csak napok múltával, mikor teljesen stabillá vált a helyzet, tért vissza Pasarétre, az addigra nagyjából jelentőségét veszített bázisra. Az ott kidolgozott tervek alapján mind kirajzottak a megbízható testvérek, és átállították az állami hivatalokat, a fontosabb magánvállalatokat.

Dési testvér jelent meg a konyhában a sógora, Szedlacsek társaságában. Bokorék mellett foglaltak helyet, de nem vettek részt a diskurálásban. Egymás felé fordulva ettek, Szedlacsek Géza családi ügyekről számolt be, azután hivataliakról is. A kerület részéről ő kezelte a lakásállományt, és fogadta a menekültek igénybejelentéseit. Dési természetesen respektálta Dr. Falussy Endrét, aki Pestről és a felsőbb szintekről érkezett a kerületbe, de nem volt kedve teljesen átengedni neki a rendelkezést a Tizenkétkerben található, különlegesen értékes ingatlanok fölött.

Nidosi Imre jóízűen falatozott. Azt mondta, ezentúl rendszeresen ellátogat a kerületbe, már hogyha nem bánják a testvérek.

Nem bánjuk, hangzott a felelet férfi- és nőszájából egyöntetűen, a végén még Dési Dregán Miklós is rábólintott.

– És most mivel foglalatokskodol? – érdeklődött Bokor Dénes. – Gondolom, te se maradtál megbízatás nélkül!

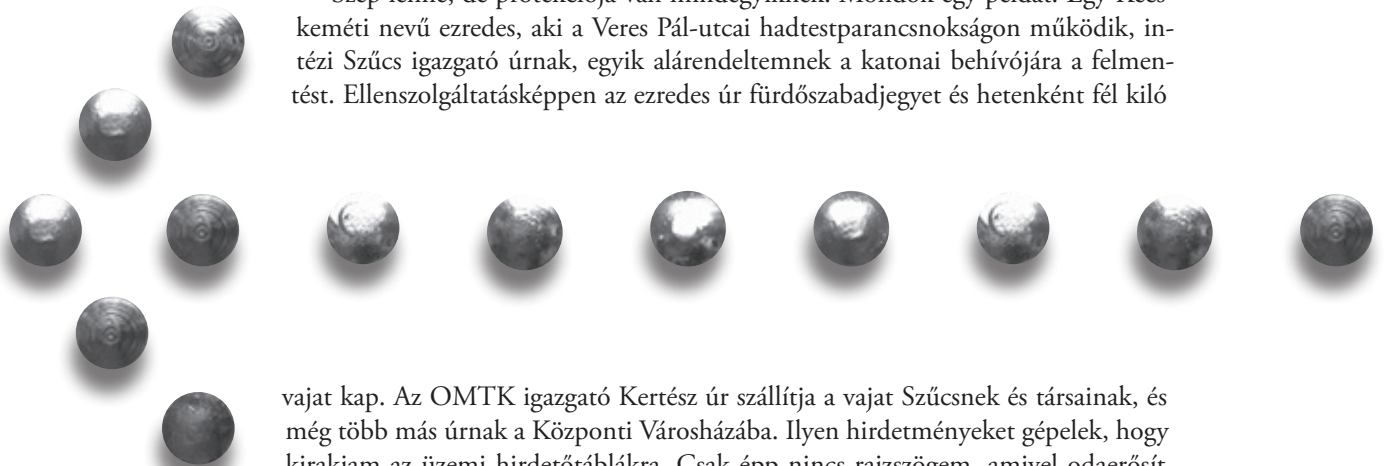
– Testhezálló, de rém nehéz feladatot kaptam – felelte Nidosi Imre. – Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai üzemnél lettem központi üzemszervező.

– Gratulálok, testvér! Az egy csodálatosan szép terület.

– Szép. Hát nem mondom, hogy nem szép. De néha azt gondolom, jobban jártam volna, ha akárhol egy igazi termelőüzem élire állítanak. Mert micsoda alakokkal kell bajlódjak... Ó, testvéreim, ha tudnátok... Most, amikor egybefornak a hungarista irányzatú pártok és más szervezetek, és minden üzemegységénél gyűléseket kell tartani, és közös nyilvántartást felfektetni, most kell kiderülnön, hogy a gyógyfürdőkben és gyógyszállókban milyen kevesen voltunk és vagyunk hungaristák! A hirdetéymeimre alig valaki jelentkezik, és közben látom az arcokon mindenfelől a kaján kárörömet: na, most mire jutsz, te kis tyúkszemvágó? Belépek valahova, köszönök, ahogy kell, magasba emelt tenyérrel: legritkább eset, hogy előírás szerint viszonzóznak. Képzeld el! Kitartás, mondom, jónapot a válassz, sunnyogva, somolyogva! És hallom, hogy puszognak a folyosókon a hátam mögött, és ami még rosszabb, kuncognak. Mert bizony még ott vannak az úriemberek, a doktorok. Kiszállok a Széchenyi-fürdőbe. A hatalmas fürdőszemélyzettel dolgozó üzemben egyetlenegy tagunkkal se találkozok. Érthető!... Az igazgató kommunista. A mérnök kommunista. Az alkalmazottak úgy néznek rám, hogy a zsebembe megmarkolom a pisztolyomat.

– Hát, kimehetünk értük valamelyik nap. Írj egy listát, és összeszedjük őket. Utána lubickolunk egyet. Összekötjük a kellemest a haszonnal.

– Szép lenne, de protekciója van mindegyiknek. Mondok egy példát. Egy Kecskeméti nevű ezredes, aki a Veres Pál-utcai hadtestparancsnokságon működik, intézi Szűcs igazgató úrnak, egyik alárendeltemnek a katonai behívójára a felmentést. Ellenszolgálatásképpen az ezredes úr fürdőszabadjegyet és hetenként fél kiló

vajat kap. Az OMTK igazgató Kertész úr szállítja a vajat Szűcsnek és társainak, és még több más úrnak a Központi Városházába. Ilyen hirdetményeket gépelek, hogy kirakjam az üzemi hirdetőablákra. Csak épp nincs rajzszögem, amivel odaerősítem. – Nidosi papírokat mutatott Bokornak:

A NÉMETEK, LEGYEN AZ PÁRT TAG VAGY SEM, MIND HEIL HITLER!-REL KÖSZÖN. AMEDDIG ÉN LESZEK ITT EBBEN AZ ÜZEMBEN A MEGBÍZOTT ÜZEMSZERVEZŐ POLGÁRMESTER IDE VAGY ODA, A MAI NAPTÓL KEZDVE A KÖTELEZŐ KÖSZÖNTÉS PEDIG:

KITARTÁS! ÉLJEN SZÁLASI!

LESSZ.

AKINEK EZ NEM FOG TETSZENI AZ MAJD MAGTANULJA EGY MÁSIK ÜZEMBEN NEHEZEBB MUNKÁN.

– Nagyon helyes – adta vissza a gépiratot Bokor Dénes. – Figyelj, minálunk most gyűlik mindenféle kacat, amit a lakásokból behozunk. Biztos vagyok benne, hogy rajzszögünk is. Ha ettünk, benézünk a raktárba.

Nidosi Imre otthonosan érezte magát a kerületben, Bokor Dénessel mindenben megértették egymást. Megkapta a rajzszögeit. Mindjárt két skatulyával. De még azután sem akaródzott elindulnia szokásos napi körútjának következő állomására, a Szent Gellért-be. Páter Kun se futott még be, de biztosra vették, hogy legkésőbb kora este megérkezik.

– Olvastam az *Összetartás*ban, hogy a páter a frontra indul. Megszerettem a pasaréti hónapok alatt, és szeretnék illően elbúcsúzni tőle.

– Nem biztos, hogy elmegy a kerulettől – mondta erre Bokor Dénes. – Itt mindenki ragaszkodik hozzá. Persze érthető módon főképpen a testvérnők, de a férfiak is. Kivétel nélkül mindenki! Nagy erőfeszítéseket teszünk, hogy meggyőzzük, maradjon a körünkbe.

Délután a Védelem és Megtorlás Csoportszobájában ismét nagy lendületet vettek a kihallgatások. Nidosi érdeklődve figyelte a tizenkettedik kerületiek munkálkodását. Bokor

délelőtt volt a Svábhegyen, fontos együttműködésről tárgyalni, és ha már ott járt, ellesett néhány technikát az ottani szakemberektől. Például szólítunk két ípsét, fölállítjuk őket, szembe babám ha szeretsz, és kiadjuk parancsba, hogy képeljék fel egymást. Amikor Bokor ott volt, egy parlamenti képviselő és egy gyártulajdonos, két meglett, pocakos, deres hajú férfiú csinálta. Bokor göcögve nevetett, amíg elmesélte. A városmajorutcai pincében épp vendégeskedett két bankár, azokon lett kipróbálva a módszer. Csattogtak a kerek po-fák! És a veréstől egyre kerekébbek lettek. Kacagtak a testvérek.

Utána Nidosi Imre szólt, hogy támadt egy ötlete, szeretné kipróbálni. Nem baj? Bokor rábólintott, már mért lenne baj?

A fürdőmester elővette az egyik doboz rajzszoget – nem közönséges rajzszoget kapott, aminek gyakran elhajlik, kitörik a hegye, hanem valódi mérnököt –, és a padlóra rakosgatta őket, szorosan egymás mellé, hegyükkel fölfelé. Percekbe telt, hogy megmutatkozzon, egy nyilaskeresztet rakott ki belőlük. Innentől magyaráznia se kellett, mi az elgondolása... Hoztak egy zsidógyereket, és utasították, hogy vetkőzzön le. Mikor elkészült, leültették, háttal a nyilaskeresztnek. Aztán Nidosi felszólította: – Feküdj!

Az még hagyján, ahol húsba hatol a szög, de a mérnöki rajzszoeg a csontba is bemegeg. Ha rálépnek az ürgére, innen-onnan megtapossák, mind beszúródik tövig. Utána föl lehet állíttatni – ha elájult, fellocsolás után –, és körbemutogatni. Ez nagyon jó volt, többször egymás után megcsinálták. Kipróbálták úgy is, hogy hassal, mellkassal fektették a szögekbe a mandrókat, és végül persze nőekkel.

Szívből megszerették a tizenkettedik kerületiek Nidosit. És ő is a tizenkettedik

kerületieket. Habár jobban mondva több ez szeretetnél: életre-halálra szóló szövetség jött létre. Frissen fakadt vér hitelesítette.

Megvan az első terézvárosi fogoly! Nem bujkáló zsidó és nem politikai, de az adott helyzetben ez se kevésbé kártékony. Egy árdrágító boltos. Ahogy a kerület kezdett berendezkedni az Andrásy-út 47.-ben, szinte minden hiányzott. Például kenték a testvérnők a zsíros kenyereket, és nem volt pirospaprikájuk, amivel meghintnék. Két testvér kiment boltot keresni. Karácsony lévén minden zárva volt, felzörgettek hát egy közeli boltosasszonyt, életbe vágó fontosságú beszerzés. Volt paprikája, de amikor az árat mondta, felmérgestek, és bevitték.

Maga Megadja veszi kezelésbe: mégiscsak egy szakmabeli! Neki mesélhet a pesti boltosasszony. Tisztában van a beszerzési árakkal.

A pincében rohamtempóban zajlik a fogda kialakítása. Van hova tenni az árdrágítót, és elfér még egy-két új fogoly, de azon dolgoznak, hogy a jókora sarokház alatt található pince teljes területét fogdaként lehessen használni. Már ennek a boltosasszonynak az ügye is intő példa, hogy a területileg illetékes nyilasok nem vették elég komolyan a feladataikat.

Muszáj rendet csinálni!

A vasgyáros öccse összeressen az asszony arcán csattanó pofonoktól, a kiabálástól, de gyorsan feloldódik, és aztán már izgatott örömmel hallgatja a sikoltozást.

Felnőtt embert megverni... Ráadásul nőt... Ezek szerint lehetséges, ráadásul élvezetes, és még nemzeti érdek is!

Bokor Dénesre mások is várnak. De Robi résen van, egy alkalmas pillanatban jelzi, hogy bizalmasan szeretnének szót váltani vele.

A Védelem és Megtorlás csoportvezetőjének kézszerítését kiállni az nem tréfaság. Ahogy az embernek a szemébe néz, attól is szorítást érezhetnek egyesek. Legbelül. De Robi jól számított, a vasgyáros öccsét befogadja a szervezet.

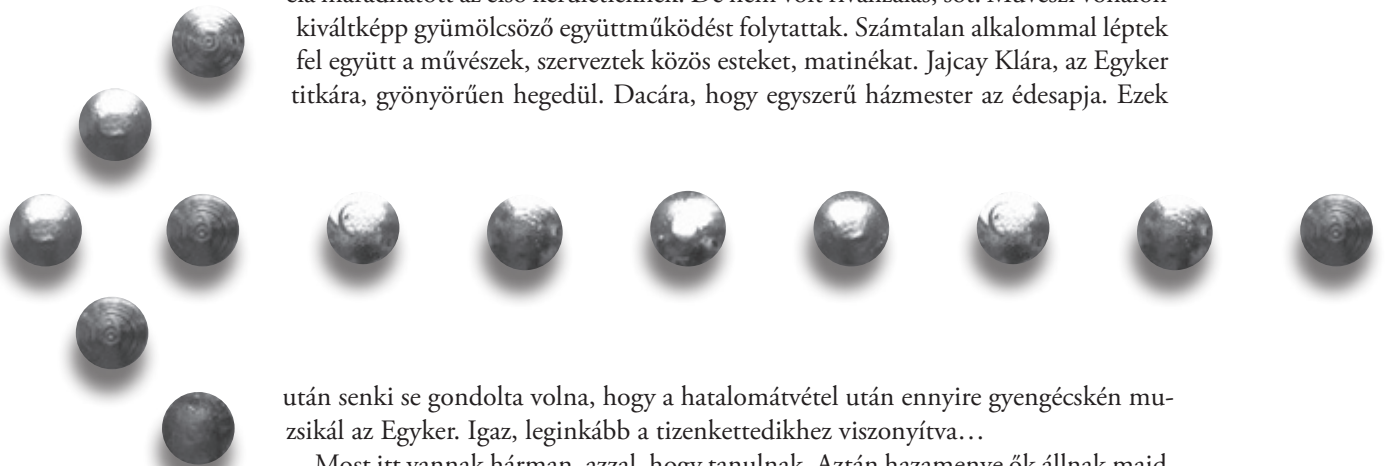
– Annyit mondok: most aztán becsüld meg magadat!
Ezután már csak körbe kell vezetni, mindenkinek bemutatni.

Vannak más új fiúk is a körletben. Hasonló buzgalommal próbálnak belesimulni a Tizenkétker szervezetébe. Ők az első kerületiek. Elárvult hungaristák, akiket váratlanul ért, hogy a vezetőjük az utolsó pillanatban elpuccolt Budapestről. Ezek az emberek elkötelezettek, a tizenkettedik kerületiekhez hasonlóan készek rá, hogy a végsőkig folytassák a harcot, de nem tudják, hogyan. Amit október közepétől Karácsonyig az első kerület végzett, ird és mondd: nudli a Tizenkétker munkájához képest.

Egyszer sem kísérték zsidókat a Duna-partra!

Jó, kijártak a házakba, elővettek zsidókat és a magyarság ellenségeit, de maximum a Téglagyárba vitték őket. Kiosztottak néhány sallert, de fegyverhasználatra csak szórványosan szánták magukat.

Furcsa, ha belegondolunk, hogy az Egyker ősrégi, miközben a Tizenkétker csak nemrégibe alakult. Az első kerületből alakították ki, ugyanakkor, amikor a tizenegyediket is. Értelemszerűen 1938-ban a nyilaskeresztes szerveződés is nulláról kellett induljon a területen. Ami addig megvolt, párthelyiség, telefonvonal, irattár, az egész miskulancia maradhatott az első kerületieknek. De nem volt rivalizálás, sőt. Művészi vonalon kiváltképp gyümölcsöző együttműködést folytattak. Számtalan alkalommal léptek fel együtt a művészek, szerveztek közös esteket, matinékat. Jajcay Klára, az Egyker titkára, gyönyörűen hegedül. Dacára, hogy egyszerű házmester az édesapja. Ezek

után senki se gondolta volna, hogy a hatalomátvétel után ennyire gyengécskén muzsikál az Egyker. Igaz, leginkább a tizenkettedikhez viszonyítva...

Most itt vannak hárman, azzal, hogy tanulnak. Aztán hazamenve ők állnak majd az első kerületiek élére.

A vasgyáros megkérdi Robit, hova kell mennie legközelebb, és hogy van-e még egy kis idő. Szerezne egy ágyat az öccsének.

– Ammá nem a te dógod, Renner! – igazítja ki Robi. – A gyerek már nem gyerek, hanem a szervezet tagja. Ha lesz ideje pihenni, akkor lesz hol lepihenjen. Ami téged illet, Szlazzánszkyval átmentek, és átmentitek a Védelem és Megtorlás Csoportszobáját, mindent, ami mozgítható belőle.

Renner kénytelen otthagyni az öccsét a többivel. Nincs választása. Ez eldőlt, amikor a kerület hatáskörébe deponálta.

– Vigyázz magadra!

– Jó. De te is!

Vigyázz magadra, az anyja mondta ezt gyerekkorukban. Valahányszor elengedte valahova. Renner ki nem állhatta. Tízévesen elhatározta, hogy ha gyereke lesz, és abba a korba ér, hogy önállóan el kell engednie valahová, az ő száját ez a mondat nem fogja elhagyni. Igaz, nem a gyereke, hanem a testvére miatt, de tessék, kimondta. Pedig a srác nem gyámtalan kisfiú. Azonkívül most elég könnyen odaveszhet az ember bombatámadásban vagy tüzéségi tűzben, olyasmire úgyse lehet vigyázni. Különösen katonakorú férfiaknak, nekik nincs megengedve, hogy a háború végéig légópincében kushadjanak. A sok furikázás az Adlerrel, amit ő csinál, abból se biztos, hogy mindig épen tér vissza.

Szlazzánszky egész családja – édesanyja, felesége és három fia – már az Andrássy-úton van, most a csoportszoba berendezését akarja áthozni. Festő- és iparművész, akit a Nemzet-

vezető nemcsak ismer, de személyes barátságával is kitüntetett. Azt észrevette már Renner, hogy a Tizenkétkerben sokan büszkélkednek ilyesmivel. Nem tételezi fel, hogy füllentenek. A tagok az újonnan befogadottakat leszámítva ismerik egymást, sokan tíz éve együtt harcolnak. Innen került ki a Nemzeti Bank nyilas elnöke és a főpolgármester. A Városmajor sarkán, a templomnál várta őket a gépkocsi október tizenötödikén, hogy a kidolgozott tervek szerint elfoglalják kijelölt posztjukat.

Az ilyen børszínre mondhatják, hogy pergamensárga, az ilyen szájra, hogy pengevékony, az ilyen tekintetre, hogy átható. Szlzsánszky keze tetszik Rennernek, igazi átszellemült művészuji vannak. Ez a művész ugyanolyan fensőbbbségesen hallgatag, mint a zeneszerző, Hortobágyi volt eleinte. A vasgyárosnak pont megfelel. Fülének untig elég az ágyúdörej és a motorzaj.

Szlzsánszky nem próbálja kivonni gyerekeit a veszélyzónából, ahogy Renner szeretné a testvérét. Nagyfia vele együtt jár razziákra és kísérésekre. Dicsekszik vele, hogy lőtt már zsidót a Dunába. A középső még kicsi hozzá, hogy öljön, hungarista mérce szerint is. Azért nem maradt dicsekednivaló nélkül: ő az, aki a Pártvezető után kapta a keresztnevét. A városmajori templom keresztelőkápolnijában maga Szálasi tartotta a keresztvíz alá!

Őrizetlen kapu előtt áll le. Szlzsánszky hozott kulcsot. Fölöslegesen. A kaput félig nyitva találják. A festő előveszi, és kibiztosítja a Frommert. A vasgyáros is előre szegezi a puskát, úgy mennek be a házba. A kapubeálló vaksötét, de az épület belseje felől fény szűrődik ki.

Szlzsánszkyknál olyan katonai lámpa van, amit egyfolytában nyomkodni kell,

hogy világítson. A fel-felvillanó fény fejmagasságban és attól lejjebb barna foltokra esik. Megalvadt, beszáradt vér. Itt álltak sorban a foglyok, arccal a falnak, feltartott kézzel, és a mellettük elhaladó nyilasok tetszésük szerint taszajtották meg a fejüket, hogy nekiverődjön a falnak. Aki már vérzett, annak arcát, mint a pemzlit, odakenték.

Száz éve? Tízezer éve? Tegnapelőtt?

Mennek befelé. Valaki motoszkál odalenn. Hallani, mert kinn szünetel a harci zaj. Egy bútort tolnak odébb a padlón. A konyhában vagy a raktárban.

Szlzsánszky elől, Renner mögötte, odamennek. A konyhában világosság.

– Jónapot! – kiáltja Renner. Csak hogy ne legyen lövöldözés.

– Jónapot – válaszol valaki szünet után.

– Jöjjön ki!

– Feltartott kézzel! – teszi hozzá a festő.

Irhabundás, irhakucsmás férfi bújik elő. Nincs fegyvere.

– Én csak láttam a fényt, és bejöttem oltani – magyarázza. Nemrég pálinkázhatott. Meszszire szaglik a cefreszag. – Nehogy tűz legyen. Á, maga az, Szlzsánszky úr...

– Szerencséje, hogy nem lőttem le. Máskor vigyázzon. Értve, szomszéd?

– Értve.

– Rennerkém, ezt nem hittem volna – mondja Szlzsánszky Ernő, mikor kettesben maradnak. – Már bejárnak fosztogatni. A szomszédok. Komolyan mondom, azt hittem, jobban félnek.

Egyfolytában úgy érzik, nincsenek egyedül a házban. A vasgyáros nem babonás, nem hisz a szellemekben, valamikor időtlen időkkel korábban annak se tulajdonított jelentőséget, hogy éppen péntek és tizenharmadika volt, amikor behozták őket. Valószínűtlen, hogy a számtalan ott meggyötört ember közül valaki felszínre bukkott a Duna vizéből, és visszatért. De a szomszédokra és a közelben tartózkodó katonákra nagy vonzerőt gyakorol a ház. Két hónapot át hordták bele a környék kincseit.

Bejárják a lenti részeket. A nyitott ajtajú fogdát, a raktárt. A kazán kihűlt. Sehol se ég lámpa. A raktárban biztos, hogy kutakodtak. Nehéz lenne megmondani, mit vittek el. Fenn, a zongorás teremben maradt égve egy lámpa. A karácsonyfa sértetlen áll. Körülötte több szék feldől. Minden borosüveg üres, a poharak szintén.

A megtorlószoba háborítatlan. A festőművész megkönnyebbül. – Ha innen elvittek volna valamit, nem is tudom, Rennerkém. Megtizedeljük a lakosságot. Jól mondom?

– Jól.

– Hozzunk létrát a pincéből, és szedjük le a kárpitot.

Bakonyvölgyi dobta be, hogy két asztalt összetolva, és azokat fekete anyaggal egyben letakarva állítsunk elő egy hatalmas asztalt, meséli munka közben Szlazsánszky Ernő. Konzultáltunk Szabó Jenővel, aki foglalkozását tekintve kárpitos, a szükséges kárpit mineműségét illetően, és Szabó testvér rövid mérlegelés után azt mondta: posztó. Azután felsorolta a környék zsidó kézen lévő üzleteit, amikből a kelméket be lehet szállítani. Amúgy sem árt kézbe venni a készleteket. Mindazt, amire a szervezetnek nincs szüksége, a környékbeliek kiárusításon megvehetik saját háztartásuk számára. A befolyt összeg a pártkasszát gazdagítja, illetve rászorulók segélyezésére fordítható. Azt már én proponáltam, hogy az asztal mögötti falat, vagyis a háttérrel vonjuk be ugyancsak fekete kelmével. Anynyi fekete posztóért fél Budát be kell járni, morgott a Szabó. De hát én nem posztóra gondoltam, magyaráztam nekik. Legyen valami finomabb anyag.

– Bársony? – kérdezte Bakonyvölgyi testvér. – Fekete bársony?

– Könnyebbre gondolkodok...

– Brokát. Vagy inkább szatén. Az az! – kiáltotta Szabó Jenő. – Szatén kell hozzá.

Tényleg könnyű, nem feslik föl a szögeknél, ami a bársonynál előfordulhat, ha nem dolgozunk alá kanavászt. De kinek van ideje most húsz vagy harminc négyzetméter vásznat összevarrni, és rá a bársonyt... hacsak be nem hozunk harminc zsidó lányt, hogy végezzék el a munkát. Apró, precíz öltésekkel, mert ha nem...

– Azokat attól függetlenül be lehet hozni, de én amondó vagyok, a falra kerüljön fekete szatén, és arra rásímtva egy nagyméretű nyilaskeresztes zászló, kétoldalt Szálasi és Hitler portréjával.

Amikor az asztalokat a helyükre állítottuk, kiderült, hogy alig marad hely a végük és a fal között. Szabó Jenő azzal a nagy hasával csak súrlódva jutott át a résen, képzelheted. Nem baj, mondtam, ez manifesztálja, hogy milyen más az asztal mögött ülők és az elé állítottak, vagyis az ítélezők és az ítéletre várók helyzete.

Az asztal mögé beállítottunk tizenkét magas támlájú széket. Majd mérlegelés után visszavettünk hatot. Néztük, néztük, és sehogy se voltunk megelégedve. Kivenni még hármat? Az túl szűkössé tenné az ítélezést, nem fejeznék ki eléggé a pártszervezet közösségi jellegét.

– Tegyük vissza egyet – indítványoztam.

– Heten, mint a gonoszok? – nevetett a Szabó Jenő.

– Mint a hétszentség! – kiáltott a Bakonyvölgyi Károly.

– Mint a hét főbűn – tettem hozzá én.

– És mint a hét vezér – örvendett Szabó. Tudod, hogy a Jenő Amerikába született? És vedd hozzá, hogy a csoportban nála jobban senki se gyűlöli Amerikát. Pedig elmondható, hogy Amerikát mi egytől egyig a földkerekség legundokabb országának tartjuk. Megvetjük azt a söpredék, elzsidósodott, elnégeresedett népet. Jenő testvér Murray Cityben, egy kis faluban cseperedett fel, amit nagyrészt magyarok laktak, mégse tudta elviselni az ottani életformát, és hazatelepült. Átkerülvén az óceán innesső partjára, nem úgy álta-

lában Európában ismerte föl az ő igazi otthonát, és nem is Magyarországon, hanem a tizenkettedik kerületi nyilaskeresztes pártszervezetben. Ahogy én is, aki az elcsatolt Felvidéken születtem, felnőttként települtem haza. És elsőbben nem ebbe a kerületbe telepedtem meg, hanem a másodikba. Én főtöttem freskót annak a híres-nevezetes erődutcai párhelyiségnek a falára, ahová meghívott vendégként járt előadásokat tartani Szálasi testvér. Az ő szeme megakadt a művemen, én pedig ittam a szavát – így kezdődött. És aztán kicsivel később az ő mártíromsága előtt tisztelgő festményem miatt sújtott súlyos büntetéssel a letűnt rendszer. Második kerületi ügy volt még az is, és azután leltem meg a helyemet itten, a Tizenkétkerbe.

Renner feltehetőleg mindezek tudása nélkül se gyűrné össze a Szlazsánszky által a falról leszedett szatént, így viszont olyan gondosan hajtogat, akár egy rőfösinas.

Láttuk, hogy jó úton haladunk, regél tovább a festő, szépen alakulgat a Védelem és Megtorlás csoportszobája. Mikor fölkerült a hátsó falra a fekete szatén és az asztalra a fekete posztó, fölmerült a kérdés, hogy helyezzünk-e valamit az asztal lapjára.

Biblia?

Elvetettük, a benne szereplő sok zsidó miatt, és mert itt úgyse fog senki ujját a könyvre téve esküt tenni: a szavak súlyát ebben a helyiségben nem a Biblia adja meg, hanem a vér.

– Az Endresz György-téren, egy zsidó lakásban láttam egy koponyát – jutott eszébe Bakonyvölgyinek. – Medikus volt az egyik gyerek, az tartogatta a vitrinjébe. Elhozom – mondta –, ha még megvan!

– Jó lesz – mondtam neki. – És mellé gyertyatartó, az kell ide.

– Hét szék a bíráknak, hét szál gyertya az igazságnak.

Megkértük a közelben tartózkodó Megadja Ferencet, hogy jöjjön, legyen szíves, tekintse meg, és véleményezze a csoportszobát. Bokor házon kívül volt, a Svábhegyen egyeztetett a Gestapóval. Akkor tárgyalták le, hogy a hegyről mi szállítmányozzuk el a felgyűlt zsidókat és angolbarátokat. Akkor még csak a Téglagyárról volt szó, a Dunához valamivel később kezdtük hordani őket. Őszintén szólva Megadja Feri lelombozott minket, mert csak annyit mondott: – Alles in Ordnung. – De mit ad Isten, épp akkor beszólt egy testvér, hogy megjött Bokor, nagy csoportot hozott, pedig tele a fogda, ideiglenes jelleggel a kertbe helyezik el az embereket, sürgősen hozzá köllene lássunk a kihallgatásukhoz. Megadja besétált a hosszú asztal mögé, elfoglalta a középső széket, és kiadta az utasításokat, melyik testvér hova áll, mi a feladata, és abba a minutába kezdett meglátászani rajta, hogy elégedett.

– Hány darabot hozzunk egyszerre?

Megadja jól megrágta a választ.

– Ötöt.

Én meggyújtottam a gyertyákat, Bakonyvölgyi, a nagyobb hatás kedvéért, behúzta a függönyt. Aztán beültünk a csoportvezető-helyettes mellé kétoldalt.

– Amíg az összeset le nem daráljuk, nem megyünk enni – közölte Megadja. Pedig a konyhán valami finomat főztek, áradt felfelé a jó szag, emlékszem. Mi lehetett...? Megvan! Székelykáposzta. ■ ■ ■

Zoltán Gábor Budapesten született 1960-ban. Kötetei: *Vásárlók könyve* (novellák, 1997, JAK-Kijárat), *Érények könyve* (novellák, 1999, Magvető), *Szólót venni* (regény, 2001, Magvető), *Fekete bársony* (regény, 2008, Jelenkor). Az *Orgia* című regénye a Kalligramnál jelenik az idei könyvhéten.

A menekülés zsoltára

Uram, hogy is van ez most?
Láttam egy filmet a repülő halról,
mely roppant furfangos jószág,
vígán úszik a tenger türkizében,
mígnem kedve szottyán egy kis
levegőváltásra, pontosabban
közegváltásra, friss levegőre,
fogja hát magát, és gyors lendülettel
kibukván a vízből, szárnyra kap,
jó széllel utazva tíz métereket is
repülhet így a gyurmálódó hullámtarajok
felett, költői kételtű, eksztatikus lény,
mely egyik mámorból másikra csobban,
nem fér a bőrébe, nem hagyja korlátozni
magát, mondhatnánk, ha... Mert mindig
van egy HA, Uram, így teljes a világ
vagy így csonka, nem véletlenül mondja
az írás koporsóban lakónak az embert,
s ezt a megállapítást kiszélesíthetjük
minden eleven, izgó-mozgó lényre.
Mert a repülő hal vízből kiemelkedésének
sokkal prózaiabb oka is van ám,
mint hogy féktelenül szörfölni szeretne
a fényben, a víz alatt ugyanis ellenség leselkedik
rá, szemre amúgy tetszetős, sárgás-kékes,
baltapofájú halkollégája szeretné módfelett
elfogyasztani szegény szárnyast,
s hogy ezt tudom, már sokkal inkább
kétségbeesett vergődésnek, kapálózásnak
látom az imént még kalandnak tűnő
légben csapdosást. Nem napfénytől ittas
Ikárosz tehát újdonsült barátunk,
menekülő lény csupán, mely hidegen
csordogáló vérét szeretné megőrizni
teste medrében, nemzeni pár utódot,
összekuporgatott kis pénzéből verandát
ragasztani a házhoz, venni egy újabb autót,
mely nem issza így az olajat, jó egyetemre
járatni fiát, lányát, ikrájának gyümölcsét,
effélék. Te látod, Uram, mindenén átsuhanó

lézertekintetteddel, hogy mind ilyenek vagyunk az ég alatt, ki erre, ki arra izgul, ennyi csak a különbség, bizony mondom, tündér változatok műhelye a világ. Ki ne növesztene kínjában szárnyakat, ki ne vállalna másodállást, ki ne könyörögne a főnöknek emelésért, ki ne ügyeskedne könyvelői segédlettel, hogy egy kis adót itt vagy ott megtakarítson, s egy pár méter előnyt szerezzen, ha kell, hát a víz felett imbolyogva. A képlet persze kicsit még bonyolultabb, mert a vízből kibukkanó váratlan zsákmány igencsak felajzza az arra közlekedő, mi több, leskelődő szárnyasokat, sirályok és más hasonlók szakosodtak a vízi ragadozó elől menekülő vízi lények vadászatára, vagyis a repülőhal, mely elsőre rakoncátlan szabadulóművésznek tűnik, igazából kettős szökevény, duplán is hontalan, iszkol víz alatt és iszkol víz felett, sós kútba tesznek, onnan is kivesznek, kerék alá tesznek, onnan is kivesznek, sehon sincsen nyugodalma, setét éjjel megkergeti, sívó nappal abajgatja, sehol állandó szállása, minden utak kódorgója, számkivetve lüderc lélek, úgy bolyong lenti sűrűben, imbolyog a fenti hígban. Közben csak a víz ha csillan, nap ha villan, falat felleg, odalentek, odafentek, hopp, az ikra máris gyermek, hopp, a gyermek máris felnőtt, hopp, a felnőtt már öregszik, már öregszik, halva fekszik, nincs kezdete, nincsen vége, hull az ifja, hull a véne, víz alatt is, víz felett is halál terjed, mint a pestis... Efféle torz menekülőgép, lám, az ember, Uram, ha víz alá megy, éles fogak várják, ha erejét megfeszítve víz fölé kapaszkodik, éles karmok, csőrök, mondd, hol vegyen reménységet, kérdem s közben hol vízzel, hol napsütéssel telik meg a szájam...

Lackfi János (Budapest, 1971): költő, író, műfordító, fotós. Gyűjteményes verskötete *Élő hal* címmel jelent meg 2011-ben. Újabb könyveiből: *Három a magyar igazság* (Helikon, 2014), *Szakimesék* (Kolibri, 2014), *Paradicsomleves betűtésztaival* (Libri, 2014).

Az őrző

Fekete kutya ül nyugtalan
az érzékeket tompító fagyban.
Ingerülten emeli meg
mellkasát kötött szagnyomok
között, fülei szétnyíltak,
lábai megnyúlnak, mint sovány
ördögé sötétedés után.
Kiéhezgették, de most valamit érez,
a halványuló fa tövében
árnyéktalanul vár egy jelenésre.
Fölötte az elfeketedett ágak
dermedt levelei néha megpattannak.
A horizontot elnyeli a nehéz levegő,
égeti a bőrt, ingerli a légcső
és az elágazó hörgők nyálkahártyáját.
Talajtalan lebegnek távoli,
szagos mozdulatok, lépések,
és a fogak vonalán egymásnak
feszül alsó és felső állkapocs.
Nyílhegyként fúródnak
puha anyagba a szerteszálló
jéglevelek, vagy földet érve
formátlan darabokra törnek.
A kutya mellett elhaladó
fekete nő szemöldökei
összenőttek, tekintete dermedt
mint a kút vize, amelyhez tart,
magához szorítva sűrke
gyermekét. De nem jut
folyadék a szájnak, nincs
több fénye az arcnak, semmi
megbocsátás a sötétben
vándorlóknak. A csalódottak
mögött hörgés és száj szaga
terjeng, mert méreg tör fel
egy gyomorból. Míg a letört
jégcsap a fehér tenyerekben
olvadni kezd, zöldeskék
foltok áradnak szét az égen,
valaki lassan átharapja
a hideg éjszaka torkát.

Áfra János (Hajdúböszörmény, 1987): költő.
Legutóbbi kötete: *Két akarat* (Kalligram, 2015).

666 Három történet

Az ördög: – Mít tudsz mondani neköm a háromra? A kúdos: – Amelyik házon három ablak van, az elég világos.

(Az ördög kilenc kérdése. Kriza János¹)

Arannyal szólva „igyekeztem úgy írni, hogy a sértésnek még az árnyékát is kerüljem: a dologra mondtam egyet és mást, azt hittem, hogy az ránk nézve egy harmadik”.

(1.1)

G. E.² nevű szerzőtől hallom a rádióban, autózván Pécs felé, hogy sajnos ő nem posztmodern. A mondat gúnyos lejtése sajnos nem leírható.

Azt mondja a lejtés, hogy persze akkor (és ezért) ő nem fog kelleni.

Bizonyos köröknek.

A posztmodern emlegetése *le-jtéssel* egyfajta nem is túlzottan *leplezett* eleve-sértődöttséget jelez *le*.

Másfél kilométerrel odébb azt is mondja, hogy ő utálja v. gyűlöli a p.m-et, ebben már nincs lejtés, egyszerűen kijelenti.

(1.2)

Hogy mit gyűlölök, azt megelőzi maga a gyűlölet.

Tárgyat keres a gyűlöletem, amin a sértődöttségemet és a fájdalmamat levezeti: ki vagyok hagyva.

Engem kihagynak – mondja G. E. –, és akiket nem hagynak ki, azokról a kihagyók a p.m nevében beszélnek, az összefüggés egyszerű: aki a tutiban van, annak p.m-nek kell lennie, és azért az, hogy ne maradjon ki, állítja, aki nincs a tutiban.

Az *az*, aki a tutiban van, a posztmodern – szitokszó.

Ugyan, mondja erre pl. M. A.,³ á!

De, mondom erre én, dehogynem, ez is és az is: szitokszó, ami nem vészes, viszont számít, nem tudod nem beszámítani.

(1.3)

És G. E. leadott a rádióban egy rendes antimodernizációs, ökológiai/p.m/posztindusztriális szöveget természetéről és zöldről, hogy rossz az extenzív ipar és a folyók visszafordítása, még jó, hogy úgyis meg kellett állnom a sorompó miatt, vagyis.

1 Vadrózsák. Székely népköltészi gyűjtemény. Kolozsvár, 1863.

2 A nevére kilenc év távlatából egyszerűen nem emlékszem.

3 Akinek a nevére szintén nem emlékszem.

Állsz, hallgatód, ahogy a beszéd ideologikus, doktrinér módja folyton áthúzza, amiről beszél, a *megváltói* hangfekvés felülírja, ellenkezőjébe fordítja (mint Sztalin a folyókat), akaratlanul is ironizálja a beszéd tartalmát, az ő *egyetértése* ekként teszi lehetetlenné az egyetértésedet.

Sásd magasságában jártam, épp letekerték a sorompót.

Menet közben kikapcsolom a motort, gurulok, és úgy kell lebeszélnem magam, hogy ne szóljak be az előttem pöfögő trabantosnak, állítsa le magát ő is.

A fejlődéselv, a természet legyőzése, minden tudás és dolog bekebelezése, megváltás-ideológiák, politikai messianizmus, a mindenható szerző hatalmi beszéde, az élcsapat-radikalizmus nagy elbeszélései utáni természetesen értékzűzavaros, *modern* olvasatban értékrelativista helyzet: fűszag és romok, köz-érzés és nacionalizmus, spiritus és fundamentalizmus, érdekartikuláció és szolidaritás, mintha nagyjából tényleg *minden* menne most, ezt nevezik posztmodernnek.

Nincs leírható iránya, ami talán a legbosszantóbb: a fönnálló hatalmi berendezkedés, a hatalom *Treuga Deije* jobban bírja, ha (az ő nyelvén beszélve) ellene irányul valami, mint ilyesmi ellazultságot, és aki a játékot mint hatalmi játékot nézi, az ettől folytonos sértődésben lehet.

(2.1)

Múltkor láttam Piliscsabán az egyetem épületeit.

Nagyon csúf az egész. És a részletei.

Rémes.

Giccs, ezt a német szót használták, akikkel ott álldogáltunk, egyébként olasz irodalmárok, mégis úgy mondanám, hogy a teljes ízléskáosz terméke: nem ízlés nélküli emberek tervezték, hanem az ízlést direkt kiiktató, kikapcsoló, ízlésüket eszmeileg vezérlő, vaskalapos, világmegváltó modernisták. Giccs „nem létezhetne, ha nem volna giccsemler, aki szereti a giccset”.⁴

Hogy ott *semmi* nem stimmel, *rémesen* beleült a tájba néhány sárkánykígyótetem épület, csak hogy egy kiagyalt ázsiai-magyar folytonosságot demonstráljon, modernség utáni elemek, modern voluntarizmus és ideologikusság, premodern hatalmi vágy, érdekes volna, de ahhoz túl nagydarab. Nagy test, kis élvezet.

(2.2)

A p.m mint szitok egy ideje már, a rendszer leváltásával nagyjából leváltotta az avantgárdot. Á, nem, mondja M. A., a szitkozódás helyzetfüggő, ha olyan helyzetben vagy, nem hallod. Jó, mondom én, ha nem hallom, nincs – de miért legyen olyan helyen?

Túl azon, hogy lehet, hogy nem is tudok olyan helyen lenni!

És akkor ez volna-e a p.m, kérdezi tőlem a múltkor K. S.⁵ költő, egymás mellett ülünk egy némiképp konfúz irodalmi beszélgetést hallgatva. Leül mellém, lendületes odafordulás, ártatlanra ravaszkodott arckifejezés, és jön elő a szokásos, másfajta beszédmód kiváltotta, kérdésbe bugyolált ájvékolás.

Az, hogy nem érti, de nem azt a beszédet nem érti, hanem hogy az ő sikeres beszéde mellett más sikeres beszédek is lehetségesek.

Ez az, amit nem ért, ezért néz rám ilyen *ravaszdin*.

(2.3)

Így.

Ilyen *gyorsan*. És gyorsan is mondja, egyből, nem bírja ki, hogy ne, és rögtön gyorsan másvalamibe kezd, hátha nem veszem észre, mire vonatkozik, hogy rám vonatkozik a megjegyzése, mert persze *minden kell* neki, az a hely a legjobban, amihez nem fér hozzá, ahol nincs ott, és szerinte azért nincs ott, mert ott én vagyok. Ezért mondja nekem.

Az *engemet kihagynak* gúnyos/keserű hangsúlya.

Ha ezt hallom, viselkedni kezdek.

Mert a saját hangomat hallom vissza.

Engem is kihagynak, és az keserves, ezt a keserves hangomat hallom.

4 „Ne várják, hogy szigorúan körülhatárolt definíciókkal fogok önöknek szolgálni.” Hermann Broch: *Néhány megjegyzés a giccs problémájáról*, in: *Kultusz és áldozat. A német esszé klaszszikusai*. Szerk. Salyámósy Miklós. Budapest, Európa, 1981. 767.

5 Róla tudom, kicsoda.

(3.1)

Azt hiszi, hogy egy hozzá képest a tutiban levőnek beszél, ezért beszél így hozzám.

Én meg viselkedek, még hozzá úgy kezdek viselkedni, mintha mi sem történt volna, az a viselkedés, hogy nem viselkedem.

És a legkülönbélebb, csak retorikailag értékelhető megoldások, például nem válaszolok.

Nézek előre, picit bólintok.

Mosolygok is, de nem csúfolódásból.

Írok erről egy regisztrált dolgozatot.

(3.2)

Arról, hogy a folyamatosan önmagáról is referáló beszédnek van esélye csupán a hazugság mechanizmusából kikászálódva valami másról is, mondjuk így, a valóságról referálni.

Hogy a szöveg csak *mint játék* lehet komoly, a játékelv vonja a nyelvet halál(közeli) komoly helyzetbe, a közvetlen megtapasztalásnak a nyelv-mint-játék ad formát, a nyelv valóság-reflexiójának *játékszabályai* teremtik meg a valóság/nyelv-referenciát, s ezáltal magát a „valóságot” stb.

Ilyesmi mogorva dolgokról.

Vagy egyszerűen csak elfordulok onnan, elfordulok tőle, ne lássa rajtam a hübriszt.

Azt, hogy miért beszélsz így, öreg!

Állandóan!

(3.3)

Mindig, mindig ez megy, ezt a lemezt rakod fel, nem létezik!

Mindig néhanapján: igen, de...

De kicsoda nem *így* lemezezik?

Ki nem mond ilyeneket néhanapján, ki az, aki nem beszél mindig így?

Ki nem érzi, hogy kimarad, mert kihagyták, hogy nincs igazság, összezárnak előttem, összefog a klikk, a brancs, lenyomnak, eleve már nem engednek oda, hogy titok, blöff, érdek, hatalom és hazugság az egész! Ráadásul tényleg így is van!

Mert az a helyzet, hogy kimaradsz. Kihagytak. Nincs igazság, összezárnak, összefognak a szemetek, nemzetközi zse összeesküvés, lenyomnak, eleve oda se jutsz, hogy titok, blöff, érdek, hazugság és hatalmi játék az egész, és van, hogy nem, de az se az. Van igen és van nem – igen, ezt kell valahogy bírni, ezen megy a fáradozás. Hogy nem és igen és nem, ja. ■■■

Kukorelly Endre 1951-ben született Budapesten. Kötetei a Kalligramnál: *TündérVölgy, avagy Az emberi szív rejtelméről* (2003), *Samunadrág* (2005), *Rom. A komonizmus története* (2006), *Ezer és 3, avagy A nőkben rejő szív* (2009), *Mennyit hibázok, te úristen* (2010), *Reggel az egyik istennő, Három 100 darab* (2011)

Tisbe átkukucskál a falon

Látom, a karod izmos, és az állad
egészen valószerűtlenül szimmetrikus.
Annyi mindent mondanék neked, és talán
lehetne is, de tudod, nem tudok, csak
magyarul. A költészet: örök és egyetemes,
halhatatlan és általános, de mit tegyek,
ha te nem tudsz magyarul, és én nem beszélek
más nyelveket.

A holdkóros Seherezádé

Hogy az éjszaka közepén valóban felébredtem volna
magamhoz nyúlni, vagy csak álmodtam, nem tudom,
ahogy azt sem, hogy te mit gondolhattál a takaró túlfelén:
hogy ha már egyáltalán, akkor miért nem veled.
Idővel a vágy már kevésbé érdekes, néha mégis feltűnik,
mint a volt szeretők egy-egy részlete az emlékezetben:
a mellkas izma, a szájnak egyetlen rándulása.
Ha mégsem álmodtam, hogy félrefordultál,
remélem, legalább te nem voltál ébren.

Judit szerelmes éneke

Mikor rájött végre, hogy róla beszélek,
hogy a beszédem iránya ő,
cserébe nem rólam kezdett el beszélni,
egy lehetséges rólunkról, ó, nem,
csak megterített,
és mesélni kezdett a többiekről.

Meghallgatni százszor.
Engedni, hogy róluk beszéljen, újra és újra.
És hű lenni hozzá úgy, hogy nem beszélni róla.
Mert ő nem az, akikről beszél:
ő az, hogy beszél.
Nincs más.

Gemma Donati füveskönyve

Szerelmes nem lesz az ember.
A szerelem elhatározás kérdése.
Nyilván te is ismered a pillanatot,

amikor mint egy elszakadt függönyön keresztül
meglátsz valakit, és te eldöntheted,
hogy szeretni fogod-e őt vagy sem.

A pillanat, amit a közbeszéd úgy nevez,
„meglátni és megszeretni”,
épp az a pillanat, amikor még vissza lehet fordulni.

Legyen eszed. Lehet, hogy halhatatlan
a szenvedély, de te mégis halandó vagy:
eszerint élj.

Turi Tímea (Makó, 1984): költő, szerkesztő. Legutóbbi vers-
kötete: *A dolgok, amikről nem beszélünk* (Magvető, 2014).

A város

vendégnevszerető ez a város
 feltört kövű utcák széthajigált
 papír műanyagpalack szerves hulladék
 vízszintes és függőleges
 felületeken egyaránt
 a szennycsövek csorognak
 kerítések barikádok sorompók
 sárhalmok kőtorlaszok munkagépek
 rothadozó őslények maradványai
 halott fém korrodált világ
 ember sehol az összevisszaságban
 vendégnevszerető város ez
 önmagát sem szerető város ez
 ha ki öreg a fákat is kivágják
 négyszögletes ketrecbe szorított
 csenevész lombozatú fahusángok
 vendégnevszerető város ez
 gyöngédség nélküli város
 fuldokló fullasztó szívinfarktus-város

Canzone – nyomokban Berzsenyit tartalmaz

nekem csak te igen ó szárny nélküli angyal
 esendő életünk a tündér percre néz
 lehúnyom a szemem az éjjel és a nappal
 a bőröd aranya sötét selyemfű-méz
 hány nap hány éjszaka méretlen pillanat
 a belső fény tüzel örökre néma hattyú
 testetlen lebegés ne gondolkodj csak add
 barack-szád jó kezed amíg átkarolhatjuk
 még egymás gyönyörű törékeny életét
 a csillagok fölött tenger és hold alatt
 a végtelenben a végtelen ölelést
 örökös táncban ez a pusztuló anyag
 nem nem gondolkozom csak te csak én csak itt
 hattyú és angyal is ledobja szárnyait

Ujjatlan város

– Nicsak, kidugta az orrát a vakond! – köszöntötte Beáta, kedves mosolyal kötve össze a két szexi gödröcskét az arcán. Vállára eresztett hosszú fekete haja valami olyan vákuumban csillogott, amelyben az élvhajhászok lélegezni is elfelejtenek.

– Jó szagod van – köszönt vissza Edo.

– Remélem, nem zabáltad magad túl. Ugye nem felejtetted el, hogy ma Máriáékkal vacsorázunk? Nehogy aztán ott sajnáld magad, amiért dugig vagy, és az üres tányér fölött bámulod majd, hogyan eszik a Kristián.

Edo végigsimított a hasán, hogy mutassa, újfent csalódást kell okoznia Beátának.

– Ez még kipárológ estére. Ha most dugunk egyet, minden oké lesz – javasolta nagylelkűen Beáta, mert nem volt kedve veszekedni. Leült a kanapéra a képernyőn bokszkesztyűben ugráló Rocky elé. Úgy tűnik, a veteránnak a ringben továbbra is sikerül elegánsan kikisiklania a passzív öreg ráosztott szerepe alól. Beátát nem érdekelte Rocky. A szobában tartózkodó másik férfira koncentrált. Egy olyan férfira, aki nem bokszol, nem tett le az asztalra semmit, de az egyetlen férfi a közelében, aki képes kielégíteni a szükségleteit, hogy szeressék, a lelkét meg a testét is. Szó nélkül vetkőzni kezdett. Először a farmert. Edóra pillantott, és gyorsított a tempón, hiszen míg Edónak csak a köntösét kell ledobnia, addig neki meg kell küzdenie a pulcsival és a blúzzal. A blúzt végül nem erőltette, ebben a disztिंगvált ruhadarabban vetette magát Edóra. *Valaki előmelegíthette már*, suhant át Edo fején, de bővebben nem ért rá foglalkozni ezzel az elmélettel, mert az ösztönök fűgőbbek a gondolatnál, sőt még a gyanakvásnál is. Beáta lerántotta róla a köntöst, és amint a selyem földet ért, lerántotta Edót is a szőnyegre.

– Hogy csinálod, hogy mindig ilyen jó veled? – kérdezte Beáta, és megsimogatta Edo fejét.

– Gyakorlat – felelte szárazon Edo.

– Te eljársz valahova gyakorolni?

– Á, nemigen...

– Nemigen?! – emelte fel a hangját Beáta.

– Hagyjuk a gyóntatást, légy oly szíves – szólta rá Edo.

– Te meg csinálj végre valamit magaddal. Elég lesz, ha megtanulod, hogyan kell viselkedni a nőekkel. Remélem, legalább Máriához kedves leszel. Szerintem terhes. Biztos azért hívnak vacsorázni. Szerinted?

– Csak győzzék zsetonnal, ha Mária kettő helyett eszik majd, és még a mi kajánkat is fizetik – felelte Edo.

– A mienket miért fizetnék? – nézett rá Beáta értetlenül.

– Nem gondolod, hogy én fogok fizetni, ha egyszer meghívtak? Mi ez, valami belépődíj Mária terhességére? Én teszek nekik szívességet, hogy velem mutatkozhatnak az étteremben, és még fizessek is nekik ezért?

– Dehogyan nekik. Ők fizetik a magukét. De ne hagyd, hogy a te cechedet is állják. Vagy majd ahogy a helyzet alakul, meglátod.

Beáta megigazgatta szétzilált haját, felállt, és a kanapé felé rúgta Edo köntösét. Edo meg se mozdult, csak feküdt a szőnyegen, és beszélt tovább.

– De hát meghívtak! És ha meghívtak, az azt jelenti, hogy kicsengetik a mi vacsoránkat is. Utánajárnál, kérlek, hogy is van ez? Csak hogy tudjam, mit rendelhetek.

– Hívjam fel, és kérdezzem meg, hogy fizetik-e a vacsoránkat?!

– Erre gondoltam, igen – bólintott Edo.

Beáta láthatóan dühös lett.

– Hívd fel te. Kérdezd meg tőle, mennyi pénzt szánnak ránk. Hogy belefér-e az előétel, a leves és a desszert. És hogy nem akarják-e kifizetni a nyaralásunkat is, csak hogy tudjuk, mihez tartsuk magunkat a helyszín kiválasztásakor. Mert ha nekünk kell kipengetni, akkor tutira nem megyünk együtt sehova, mert mi már nem járunk együtt sehova, és ha végre valakinek sikerül kipiszkálnia minket ebből az odúból, akkor úgy ki vagy tőle akadva, mintha a faszomtuggya mit akarnának tőled!

Kristián derűsen integetett az étlappal Edo felé. Mint ezt egyebek mellett csillogó tekintete is elárulta, a választott étterem a város legdrágábbjai közé tartozott. Mária olyan volt, mint a szekrénybe rejtett karácsonyi ajándék, titokzatos és türelmetlen, hogy feltárhassa végre a titkát. Hogy meglepje Beátát és Edót egy csodálatos hírral, azzal a kollektív tudatba vetett bizalommal, hogy egy örül mindért és mindenki egyért. Az ember öröme beszorandó ismerősei számával, s a népesség maradékának is jut belőle pár morzsányi pusztán azáltal, hogy megtudják, történt valami örömteli. A terítéshez használt rengeteg szalvéta visszatükröződött a fényesre dörgölt borospoharakon. A nagy eseményhez a többi asztalnál diszkréten, szinte suttogva beszélgető tekintélyes emberek státsztáltak. A vendéglátók asztalán ezüst kübli állt, benne pezsgő. A tányérok egyelőre üresek voltak, a mellettük elrendezett evőeszközök számából viszont arra lehetett következtetni, hogy több fogást is végigélvezhetnek majd. Edo rögtön kiszúrta, hogy az evőeszköz nem ezüst. Talán kaviárt fognak felszolgálni, és az nem kompatibilis az ezüstrrel. De az is lehet, hogy prózaibb oka van az alpakkának. Az ezüst, mivel piszkos hatást kelt, elriasztaná a Kristián-féle kezdő sznobokat. Az evőeszköz egyszerű volt, dísztelen, szerencsére nem próbált antiknak látszani, és nem volt benne gravírozás sem. Nem sértette a vendéget.

– Sziasztok, az éhhalál küszöbén vagyunk, tegyétek le magatokat gyorsan – üdvözölte őket barátságosan Kristián.

– Mi van, Mária, mondd gyorsan! Aludni se bírtam izgalmamban – követelte Beáta a vallomást.

Mária a száját se győzte kinyitni; szóvivője, Kristián azonnal megragadta a lehetőséget.

– Új ember várja, hogy a világra jöjjön.

– Ez csodálatos! Mária, te gyereket vársz! Mária, anya leszel! – lelkesedett Beáta.

– Hányadik hónapban vagy? – folytatta a kihallgatást.

– A harmadikban – felelte Kristián.

– Edo, hát nem csodálatos? – vont a be Edót is Beáta. Edo olyan mimikai kompozícióval válaszolt, hogy egy diplomata is megirigyelhette volna.

– Gratulálok – tette hozzá, s ekkor Mária is megszólalt végre, mert észrevette, hogy Edo az étlapot olvasgatja.

– Kristián már rendelt nektek is, hogy ne vesztegessük az időt – közölte szárazon.

– Ugyanazt rendeltem mindannyiunknak. Remek fogás, a legjobb, amit ezen a helyen kínálnak. Garantálom, hogy elégedettek lesztek – jelentette ki Kristián.

Edo elsápadt. Vacsorát választani más számára az illető beleegyezése nélkül – kivéve az esküvőket és a nagymama-viziteket – törvénybe ütköző cselekedet, rosszabb minden fajta bűncselekménynél, rosszabb a gyilkosságnál, ocsmányabb, mint megdugni egy birkát. Ennek a fazonnak valóban autonóm a gondolkodása. Ha az ész autonómiájának tagadói találkoznának Kristiánnal, mindenkinek fizethetnének utána egy felest, mert elveszítették az igazsággal kötött fogadásukat. Kristián legyőzte a gondolkodás diktatúráját, és egyben függetlenítette magát valamennyi hasznos külső ingertől. Edo biztos volt benne, hogy a gondolkodás Kristián tragédiájában csupán statisztaként van jelen; a főszerepeket kapitalista sarlatánok, spekulánsok, a végtelenített munkaidő rabszolgái, karrierista öngyilkosok kaparintották meg, akik interperszonális kapcsolataik megélését a tímildingekre korlátozták. Az autonómia remélt eredménye Kristián objektivitása lett volna. De Kristián egyszerűen csak üres. Az agya ugyan autonóm, hiszen üres, és attól üres, hogy autonóm. Ez az agy kizárólag tévhiteket dolgoz fel, s ezzel nem nullára, hanem egészen mínuszértékekig üríti magát. Edo mindig erős késztetést érzett, hogy kiállítson és elküldjön neki egy számlát, amiért végighallgatja a hülyeségeit, de Kristián ezúttal nem állt meg a szövegnél. Ez a szarházi most Edo belsejébe akar behatolni – ételt választott neki!

– És mit rendeltél, ha szabad kérdeznem? Tudod, előfordulhat, hogy valaki allergiás valamire, nehogy aztán baj legyen belőle. Gyilkossági kísérlettel vádolhatnának.

– Állítsd le magad, légy szíves! – szólt rá Beáta.

– Én csak szeretném megelőzni a katasztrófát – makacskodott Edo.

– Elégedettek lesztek, ígérem. És nem is eszitek magatokat egészségtelenül túl, mert csak előételt rendeltem. Azok a legjobbak az étlapon. Csupa ínycsafalat, és egész laktató – érvelt az eljárása mellett Kristián.

– Ettünk már otthon is, hogy most ne legyünk nagyon éhesek – tette hozzá Mária.

– Beáta meg én pedig együtt emésztettünk, hogy megéhezzünk, és ne sértsünk meg benneteket – mondta Edo.

– De Mária, ez tényleg fantasztikus! Ha belegondolok... nemrég jött meg az első menstruációnk, és te most terhes vagy!

Edo elámult Beáta képzettársításán. Hogy jut ilyenkor eszébe a menstruáció? Nem mint ha nem lenne köze egymáshoz a terhességnek és a menstruációnak, de a gyerekkori emlékek között nyilván akad más párhuzam is. Ráadásul hamarosan hozzák az ételt, vagyis az előételt, így az ilyen jellegű visszaemlékezések igazán nem helyénvalóak.

– Jaj, Bea, tudom, de nem várhattam tovább. Egy kicsit tulajdonképpen terveztük is – mondta Mária.

Terveztük, ez a rettenetes szó üldözi Edót egész életében.

– És tudod már, mi lesz? Ha lány, remélem, Beátának fogják hívni. Tudod, megígértük egymásnak – emlékeztette Máriát a régi fogadalomra közös ártatlanságuk idejéből.

– Még nem tudjuk, mi lesz, csak legyen – felelte Mária. – Kristiánt előléptették, szóval most megengedhetjük magunknak – tette hozzá.

– Előléptettek?

Edóban fel sem merült, hogy örömhírből egyszerre több is lehet. Terhesség és előléptetés párhuzamosan. És dupla adag idegen öröm befogadásáért egyetlen előétellel szűrják ki a szemét. Sehogy sem értette Kristián előléptetését. Miféle cég lehet az, ahol ilyen disznóságok történnek? Szinte hihetetlen, hogy az ilyen felfújtt hólyagot még feljebb lehet fújni a ranglétrán. Meddig szórakozik még a világ efféle ostoba kísérletekkel?

– A főnöknőm szülni fog, az ő helyét veszem át, míg én is el nem megyek apagyésre. Ha a férfiak tudnának szoptatni, esélyem se lenne az előléptetésre – viccelődött Kristián. Nem nevetett senki. Még illemből sem. Egyedül Mária arcán ült mosoly, de az nem számított, mert ő folyton mosolyog. Beáta egzaltált tekintetében egy új jövőkép rögeszméje tükröződött. Edót megijesztette ez a tekintet. Pontosan tudta ugyanis, miféle jövőképről van szó. Az örömhírek nem csupán unalmasak, idegesítőek és esetenként duplák, hanem ösztönzőek is. Ez az örömhírek legnagyobb kockázata.

– Új lakást is vesztek? – faggatózott Beáta.

– Nem tudjuk még. Egyelőre talán elég lesz a mostani is. Egész jó helyen van, és ameddig a gyerek kicsi... – felelte Mária.

– Figyu, nem arrafele ölt meg mostanában valakit az a tömeggyilkos? – kérdezte megrettenve Beáta. Végre az eredeti témától eltérő csapásra tért a beszélgetés. Végre beszálhatott Edo is.

– Ugyan, kérlek, miféle tömeggyilkos? Csak két embert ölt meg. Ha jól tudom, a csoport szociológiai definíciója két személy felett kezdődik. Vagyis még csak csoportgyilkosnak se lehet mondani, nemhogy tömeggyilkosnak. Ráadásul nem is biztos, hogy mindkét esetben ugyanaz volt az elkövető – tudálékoskodott Edo.

– Hogyhogy nem biztos? Ugyanaz a kézírás volt.

– Miféle kézírás? Két abszurd gyilkosság, ennyi – kötekedett Edo.

– Valami exhibicionista lehet. Azt akarja, hogy elkapják, különben nem hagyja üzeneteket. Komplexusokkal teli, gyilkos hajlamú, klasszik önimádó – büszkélkedett Edo barátnője a tettesről rajzolt profilvázlatával.

– Miféle üzenetekről beszélsz? A helyszínen találtak nem jelennek semmit, és az üzenethagyásból nem következik feltétlenül, hogy azt akarja, elkapják – ragaszkodott az igazához Edo.

– Akkor engem ki is zárhatok a gyanúsítottak közül, mert én a reklámszakmában dolgozom, és mi nem gyárthatunk nehezen olvasható szövegeket. A mi üzeneteinket mindenkinek meg kell értenie, méghozzá elsőre. Az ilyen bonyolult közlemények, amilyeneket ez a psi-

chopata hagy maga után, a mi köreinkben elképzelhetetlenek – kapcsolódott be a beszélgetésbe Kristián.

– Te ma valami önironikus koncepcióban utazol? – kérdezte tőle Mária, és feddő pillantással jelezte a jövődő apának, hogy ne égesse magát tovább.

– Muszáj gyilkosságokról beszélnünk? Nem lehetne valami másról? – szólt kérlelőn Beáta a társasághoz, s közben reménykedve pislogott a konyha irányába, hátha hozzák már az ételt.

– És veled mi van? Munkád van már? – piszkálta meg Kristián Edót.

– Nekem nem munkám van, hanem küldetésem – morogta Edo.

– Edo még mindig szabadúszó – segítette ki Beáta.

– Még mindig ingatlanokkal foglalkozom – pontosított Edo.

– Arra a lakásra gondolsz, amit bérbe adtál? – érdeklődött Kristián.

– Is-is – hártott Edo, de szerencsére nem maradt ideje bővebb magyarázatba bocsátkozni, mert az áhított előétel megérkezett végre. A vendégek elé két óriás garnéla került ánizsmártásban, hozzá házi péksütemény és tengeri sóval erezett vaj. A pincér udvariasan érdeklődött, hogy választott-e már a társaság főételt. Kristián közölte a pincérrel, hogy a társaság nem éhes. A pincér prezentálta egyik rutin pillantását, amiben kábé azt foglalta össze, hogy akkor mi a ráknak jöttetek ide, menjetek garnélát enni a mekibe, egy euró a bigmekmenühöz, micsoda lúzerek. Jólnevelten mosolygott persze közben. Beáta megturkálta a pénztárcáját, és miután meggyőződött róla, hogy nála van a bankkártyája, rendelt egy adag steaket mindannyiuknak. Természetesen a saját kontójára. Kristián és Mária nem akarták megsérteni a barátnőjüket, beleegyeztek hát az újabb fogásba. Az örömhírek nemcsak ösztönzőek, hanem költségesek is. A garnéla pedig nemcsak az újabb fogáshoz, hanem újabb társalgási horizontokhoz is utat nyitott. A gyerek még meg sem született, de a beszélgetés az ideális pelenkától a kétnyelvű óvodán, szakkörökön, egyetemen és a gyermek leendő munkahelyén át minden lehető témát felölelt. A steak viszont elsőrendű volt. Miután elfogyasztotta, Edo bánatosan konstata, hogy éppen túljutott a hét fénypontján, ettől már semmi jobb nem vár rá az elkövetkező napokban. Beáta az esküvőt kérdezte, de Mária és Kristián olyannyira visszatartottak minden információt ez ügyben, mint egy hírügynökség. Az esküvő valószínűleg egy újabb előétel-meghívásra szolgáltat majd ürügyet. A sasszemű pincér azonnal kiszúrta, hogy kifacsarták az üvegből az utolsó csepp pezsgőt is, és amint az evőeszközök párhuzamosan elpihentek a tányérokra, már is jött desszertet kínálni. Kristián valamennyiük nevében elutasította, Beáta pedig számlaegyenlegének ismeretében úgy tett, mintha ott se lenne.

– Elégedettek voltak kedves vendégeink az étellel? – érdeklődött a pincér. Kristián O betűvé formálta a hüvelyk- és mutatóujját, majd az O-t eltartott középső ujjal a szájához emelte, és élvezkedve cuppantott egyet.

– Az étel rendben volt, de beszerezhetnének néhány agarat – nyilatkozott Edo is.

– Parancsol? – kérdezte értetlenül a pincér.

– Nincs kinek odadobálni a maradékokat.

– Az ismerősöm csak viccel. Minden rendben van – próbálta menteni a helyzetet Kristián.

– Agarak nélkül olyan ez a hely, mint akármelyik sima lebu – folytatta Edo.

– Sajnos, ide nem lehet bejönni kutyával – mentegetőzött a pincér.

– Ezt nem mondhatja komolyan! A fenséges agaraknak odakünn kell éhezniük?! Mondja, mit csinálnak tulajdonképpen a maradékokkal? Feltálgatják a következő vendégnek?

– Uram, ha van valami kívánsága, boldogan teljesítjük. Persze csak a lehetőségeink határára belül. Bizonyára ön is megérti, hogy szabályokra szükség van. És ha a vendégeink közül lenne valaki, aki allergiás a kutyaszőrre vagy az állatokra? Mihez kezdenénk akkor? – mentegette a pincér a fejedelmi agarak hiányát egy őszintének nem nevezhető mosoly és mérsékelt kedves pillantás kíséretében. Nem állt szándékában hivatali szívélyességének egészét provokátorokra pazarolni. Edónak viszont a provokálást abbahagyni nem állt szándékában.

– Bízom benne, hogy az étterem tulajdonosához közelebb áll az évszázadok próbáját kiállított nemes faj, mint az allergiások ocsmány nemzetsége. Nyilván utóbbi is nemzedékről nemzedékre öröklődik, ám ez a nyavalya nem biztosít nekik olyan rangot, hogy az a gasztronómiai törvényalkotás meghatározó elemévé válhasson. Tájékoztassa a tulajdonost, hogy

agarakat óhajtók, a legjobb alomból. És akkor mindig szívesen visszatérek majd önhöz a legjobb családokból származó befolyásos, tehetős barátaimmal – szónokolta Edo, Kristián pedig vörösödött szegyenében. Minden tökéletes volt, míg Edo nem kezdett összevissza faszágokat beszélni. Hogy néznek majd itt Kristiánra, ha megint eljön előtelt enni... Edo provokál, mert irigyli a karrierjét. Irgyli az apaságot, irigyli Máriát. De Mária ma legalább nem flörtölt Edóval, ahogy máskor szokta. Ezerszer összevesztek már emiatt, de hát az emberek már csak ilyenek. Flörtölnek, kommunikálnak, legyőznek, megaláznak, megcsalnak, hazudnak, szeretnek – történetekre van szükségük. Sok-sok történetre. Így hát Kristián történetének kell a legizgalmasabbnak lennie. Bestsellernek, különben elveszíti Máriát. Csakhogy minden történetnek vannak mellékszereplői is. Mint például Edo. Olyan fazonok, akik belekötnek a pincérekbe, és bepofátlankodnak Mária erotikus fantáziáiba. Máriának sürgős szüksége volt egy új történetre, még mielőtt rábólint, hogy valami barnára sült anarchista elrabolja, és magával vigye Argentínába. Hát tessék, aranyom, itt egy anyasztori, nesze. Kristián gyermekének anyjáié. A csapda összezárult.

Kristián Edo konyhájában állt. A kezében egy egészen friss újszülött. Az újszülött Edo szemébe nézett. Tekintetében tiszta bölcsesség volt és öröm, melybe még nem rondítottak bele az anyatejjel felvett információk. A gyermek mindent tudott, csak beszélni nem, így nem árulhatott el a tudásából semmit. Amint kimondja a legelső szót, elfelejt mindent, és az emberiség megint csak tudatlanságban marad.

– Hol volt mostanáig ez a gyermek? – zokogta Kristián.

Edo hallgatott. Mint az újszülött. Talán a néma gyerekekkel szembeni szolidaritásból.

– Hol volt mostanáig? Hol van a többi, aki nem született még meg? Miért csak mostantól léteznek? Ez így igazságtalan – hüppögte Kristián.

– Akkor sem volt még sehol, mikor a Liverpool Isztambulban megfordította a meccset az AC Milan ellen. Nem élte meg a csodát, hiszen nem is élt még. Hát hol itt az igazság?! Hol a francban volt eddig?! Hogyhogy csak mostantól van?! – lamentált Kristián.

Edo meglepődve tapasztalta, hogy sajnálja Kristiánt, sőt sajnálja az újszülöttet is, aki nem volt még sehol a csodálatos BL-döntő idején.

– Edo, én úgy utállak! – mondta Kristián, majd gyászolt tovább, mint temetésen az özvegy.

– Én is – viszonzta Edo a vendég érzelmeit.

– Kurvaélet! Basszameg! Állítólag egyszer majd kialszik a Nap! – rontott be üvöltve a konyhába Pauli. – Hogy a faszomba csinálhat ilyet az a tüzes kurva?! Mi a faszomnak akkor ez az egész?! Na minek?! Miféle kontextus ez?! – őrzöngött.

– Minden pina kialszik egyszer – vette fel Kristián a fonalat, s közben lapos melléhez szorítva szoptatni próbálta a gyermeket.

– Ezt nem fogom megengedni! – fenyegetőzött Pauli. – Megbaszta a jegesmedve az egészet! Te meg add ide az a kölyköt! – förmedt Kristiánra.

Edo hallgatott. Tudta, hogy igazából a pszichiátrián van, és az ápoltak ma egy új kísérleti program részeként nem kaptak gyógyszert. Tabletták helyett kisbabákat osztottak ki közöttük. Az a módszer neve, hogy csecsemőterápia, de a jelek szerint nem túl hatékony. Kristián átadta a gyermeket Paulinak. Pauli a melléhez vonta, és a csecsemő rácuppant.

– Így kell ezt csinálni – mondta Pauli szeretetteljesen.

– Tudod, mi végre teremtett bennünket az Isten? – kérdezte Kristián Edót.

Edo hallgatott. Kezdett megtetszeni neki a hallgatás. Tudják a csecsemők, mit csinálnak, mikor kussolnak.

– Mert magányos volt. Azt akarta, hogy legyen valaki, aki szereti – bölcselkedett Kristián.

– Ha megszűnünk szeretni az Istent, nem lesz ránk többé szüksége – zárta le a nagyívű gondolatot.

– El kéne vinnünk a gyereket a vidámparkba vagy az állatkertbe, hogy legyenek élményei – javasolta Pauli.

– Minek? Kicsi még, nem emlékezne az egészről semmire – söpörte le a javaslatot az asztalról Kristián.

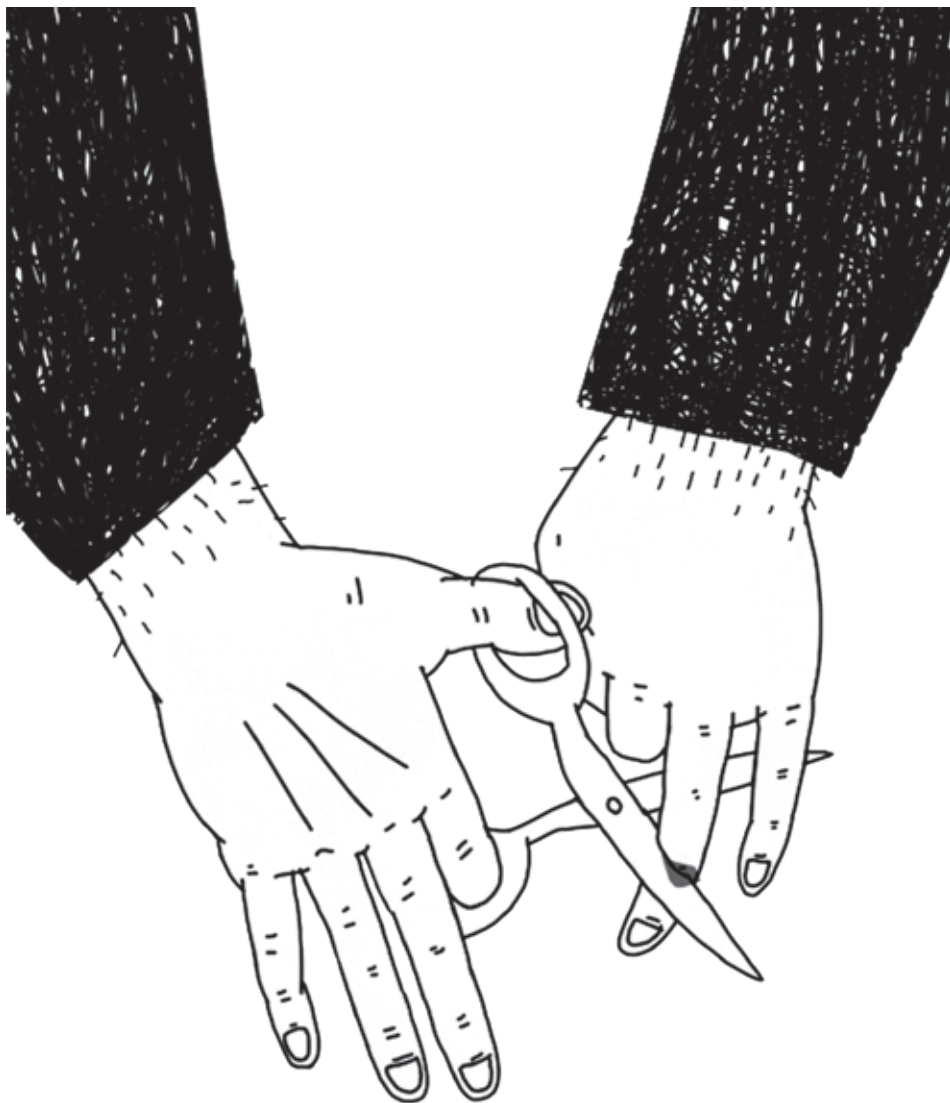
– Az értelme talán nem, de a lelke biztosan – simogatta meg a baba fejét Pauli.

Edo továbbra is hallgatott. Végtelen hosszú ideig hallgatott. Ha azt akarja, hogy Pauli őt is megszoptassa, üvöltenie kell. Tisztába is tehetné, mert mintha összeszarta volna magát a félelemtől...

Délután ébredt, a kis konyhai fotelben.

Fordította Mészáros Tünde

Ondrej Štefánik (Pozsony, 1978): szlovák prózaíró. A pozsonyi Comenius Egyetem bölcsészkarán végzett, sikeres reklámszakember. Első kötete 2011-ben jelent meg. 2012-es, *Ujjatlan város* című regényének magyar fordítása a Typotex Kiadónál jelenik meg.

Mészáros Tünde (Pozsony, 1970). A szlovák szerzők mellett (Pavel Rankov, Veronika Šikulová, Daniela Kapitáňová, Jana Beňová, Mária Kopcsay) csehéből és angolból fordít. A prágai Károly Egyetemen végzett magyar filológiát. 2012-től a Magyar Műfordítók Egyesületének tagja.

Madridból

Azzal a sokértelmű képeslappal, melyről én sem tudom, mit jelent...

A szerelmesek hídja

sehonnan indul
a semmibe megy
mint a szerelem
innen is látszik a korláton
ülnek fent
üldögélnek
még nem tudják
hogy szerelmesek-e
bámulják a hídról
lemenoőket

Párizsból

...a fovisták kiállításán voltam...
hőstett...

A vörös táncosnő

(Kees van Dongen 1907/08)

Fürkészem
a hegy lábánál álló házakat
találgatom melyik lehet a tied
egy vörös tetejűt választok
ugyanolyan mint a többi
kicsinek látszik messze van
és a déli fényben elmosódnak a körvonalai
mégis szinte látom
ahogy a füvet nyírod
ahogy aztán a verandán leülsz
az asztal üres
a pohár üres
a hegyen más senki sincs
kezedben telefon
és nem hívsz föl

Olaszországból

...szép, napos, változatos a táj, az utak mentén pálmák és ciprusok... egy csipkeváros a vízben! A Szent Márk téren ültünk le, ahol minden oszlopban, minden aranyozott angyalban magad látod, ahol minden reppenő galamb... És pezsgőt ittunk.

Az ember teremtése

(Michelangelo, részlet)

a festőn kívül
más nem vigasztal
a büntudat veszi el tőlem
a teremtés adta örömeiket

de neki még volt ereje és mersze
annyi többérteműséggel két
férfikezet festeni
és a legfelsőbbet a kezek közti semmiségbe

csak azt nem tudom hová lett
a fenséges szoborjelenet
testiségéből
a lélek

Stockholmból

...havan, Karlsonon, süteményeken és hajókon kívül meglepetésemre egy Ázsia-múzeumot is találtam, orchideákkal a folyosóin...

a kínai művészet a tükrön

ugyanazt nézzük
de mást látunk
olvasunk olvasunk
de ha ugyanazt a könyvet
akkor is csak saját történetünket

KÉPESLAPOK

Bedecs László és Nikolaj Bojkov fordítása

Szófia

Már harminchat éve vagyok itt. Kellemes város, kis-kísé kaotikus. A helybeliek vonásai még mindig szokatlanok. Azt hiszem, még legalább harmincöt-hat évet maradok, aztán hazamegyek.

Szófia tetői

Ezek nem Prága tetői
a Hradcsinból

Az ablakból az Egyetem épületét látom
apám a haláláig ott dolgozott
a tévétornyot látom a parkot a lugast
ahol a májusi kultúrnapok felvonulásai után
ittunk
az Egyetemet látom a meddő erőfeszítéseket
az első randevúnkat
egy tűzfalat látok kevés barátnőm
egykének háza az

jártam-e ott nem tudom
becsukom a szemem és nem tudom hol vagyok
a májusi fényben bámulom
az otthonos város idegen tetőit

Szilvia Csoleva (Szófia, 1959): bolgár költő. A Szófiai Ohridi Szent Kelemen Egyetemen bolgár szakon szerzett diplomát. A bolgár nemzeti rádió szerkesztője. A fontosabb könyvei: *A süketnémák gyereke*, *Képeslapok*, *Levelek*, *Égtől földig (verseskötetek)*, *Odamenés és viszatérés (esszékötet)*, *Zöld és arany (regény)*.

Bedecs László (Bp., 1974), kritikus, 2009 óta a Szófia Egyetemen vendégtanár. Legutóbbi könyveiből: *Mi volt a kérdés?* (Beszélgetések kortárs magyar költőkkel. Kijárat, Bp., 2010.), *Egy lehetséges változat* (Tanulmányok, kritikák a kortárs magyar költészetéről. Parnasszus, Bp., 2016.)

Nikolaj Bojkov (1968): bolgár költő, műfordító, író. Számos magyar szerző bolgár hangja. Legutóbbi könyve: *Книжата на живота* (Az Élet könyve, 2010).

Kedves Marcel Duchamp,

soha nem fogok Európába utazni. Gondolj arra, hogy már a vízum megszerzése mennyi bonyodalommal járna, aztán itt a nyomorék öcsém és az anyám. Nélkülem elpusztulnának, mint a félve gyűjtögetett képeslapok a szuterén műhelyemben. Hosszú várakozás után megtaláltam az utazás másik módját: az üveg erejével fedezem fel a világot, ahogy Byron írta, a szél szemén fogok utazni. Bélyegek és képek segítségével kelek át az óceánon. Matisse elküldte nekem a párizsi eget és egy darabkát a sárga kőből, amiből a város falait építették. Turistaként utazni könnyű terjeszkedés, egy csata, amit nem lehet elveszíteni. Anélkül, hogy valaha láttam volna, enyém a bécsi színházakban röpködő balett-táncos, Filly Losch. Üveggel fedett dobozokat készítek, például a buborékfújás műveletéről, Chardin festményét is bele ragasztottam, mint a rokkó eszenciáját. A délutánokat,

amikor öcsém alszik, antikváriumokban töltöm. A második világháborút innen elképzelni is nehéz, a sosem látott épületek mind elpusztulnak vagy rájuk teszi kezét a H betűs szörnyeteg. Nekem mégis valóságos emlékeim vannak. Szerzek egy pisztolyt. Színes házi papagájok képeit vágom ki és egy dobozba ragasztom őket. Egyik este, amikor már mindenki alszik, felkelek, hogy lelőjem az üveg mögött az egyik madarat.

Joseph Cornell
NYC, 3708 Utopia Parkway

MARCEL

Kedves Marcel Duchamp,

Már az előző levelemben is el akartam mesélni, miért vonzódok annyira mindenféle szárnyas lényhez: bogarakhoz, denevérekhez, de főleg a madarakhoz. A harmincas években nem messze tőlünk, a Coney Islanden volt egy állatkereskedés. Nem igazán szeretem az állatokat, de egyszer döbbenten álltam meg az üzlet előtt. Odabent az egyik madár hangosan rikácsolta a nevemet. Percekig döbbenten álltam, mint később megtudtam egy vörös ara papagály (*Ara macao*) előtt. A kereskedő rá akart beszélni, vásároljam meg a madarat, Jobb helye volt neki ott. Inkább minden nap betértem az üzletbe. Később az ara egy jóshoz került, a jövődöbelik nevét mondta el a naiv klienseknek. Miután már a harmadik nevet krákolta nekem, akkor elmondtam a jósnak, hogy igazából a madár miatt vagyok itt.

Joseph Cornell
NYC, 3708 Utopia Parkway

Lesi Zoltán (1982): költő. Legutóbbi verskötete: *Merül* (JAK+Prae.hu, 2014). Bécsben él.

D U C H A M P

Szeretni. HÓFOGOLY

Ült a hóban a szilvafa alatt, a bejáratnál szemben, és azt gondolta, nem merek szeretni. Tudnék, tudok is, szerelemmel mégsem merek. Nagy pelyhekben hullott a nehéz hó. Vizes tél lesz, gondolta, nem kell nagy bölcsesség hozzá. Vékony madzagon szalonnadarabkákat aggatott az alacsony faágakra. Szén-cinkék, rozsdafarkú tojók köröztek az almafa meg a szőlőtőke fölött, a tegnapi kirakott darabokat már szétcsipkedték, a maradékban, kiment, megnézte, ott van a csőrük nyoma. Pedig tegnap még hó sem volt, havas eső esett. A macskáknak tepertős pogácsát, pulykacsont darabokat rakott ki, mindenfélét, ami a karácsonyi vacsorából megmaradt. A csontot szívesebben rakta volna a kutya tányérjába, ott van odafagyva a kutyaól előtt, kutya nincs. Épp egy éve halt meg. Az is karácsony előtt történt, mint sok más halál. A kert végében van eltemetve, az idei karácsonyfa jelöli majd a sírját, gyökerest vegyél, apa, mondta a nagyobbik lány.

Elcsúszott, a segére esett. Ekkor, az ezt követő pillanatban tudta csak pontosan megfogalmazni azt, ami napok óta – napok óta? – foglalkoztatja.

Mindent a szeretet tart össze, és nem mer szeretni, és nem akar szerelmes lenni. Az anyámat sem eléggé szerettem, és nem akkor, és nem ott, amikor és ahol szüksége lett volna a szeretetemre. Amiről, jól tudta, nem szerelem, de az mégis. Nem, kisgyerekként, nem is emlékszik rá, csak a fényképekre.

Mindig csak addig jutott, hogy nem tud, most, a fenekén ülve a hóban, most tovább. Mint akinek nincsenek eszközei. Most rájött, hogy ha nem voltak is, neki most már vannak, hiszen szeret, csak nem eléggé, és nem elég szerelemmel, és nem elég odaadással, nem lemondással, nem elég szeretettel. Akkor mivel?

Sikerült könnyen felállnia. Letakarította magáról a havat, óvatosan lépkedve bement a házba, nem tört semmije. Az ajtó melletti ablakhoz fordult, nézett kifelé. A macskák, mintha tudnák, mikor, hol osztanak. Pontos menetrendjük van. Meg sem kell kocogtatnia a tálat, ebben a havas télben hat-nyolc macska azonnal a nyomában terem.

Először a harmadik szomszéd őszülő vörös macskája, Vörheny jelenik meg az udvaron. Óvatosan jön, mert mindig elkergetem, és nem tudja, hogy most nem fogja elkergetni, legfeljebb egyszer megdobom, amire nem válaszol, legfeljebb visszanez. Egy félig rohadt almával sikerült a seggét eltalálnia, éppen akkor, amikor a saját macskáknak kitett tejet lefegyvelte. Vörheny, a vörös, a legnagyobb termetű macska a faluban, és a legszemtelenebb garázda. Ha most kanos lenne, a saját macskáimat mind legyűrné, esélyük nincs mellette. Ha szaglanak, a ribancok nem is akarják, hogy legyen esély. Legfeljebb a négyzoknis fekete jöhet Vörhennel szemben szóba, akinek nem tudja a nevét, annak nevezi, ami, Zoknis. Erőben ő a vöröshöz hasonló, és nem az enyém, de rafináltabb a közönséges és alatomos Vörhenynél.

Megáll a szilvafa alatt, szaglász. Előbb lefelé, a farakáshoz vezető lábnyomokba, majd magasra ágaskodva beleszagul a levegőbe Zoknis. Nincs elegánsabb, méltóságosabb, magabiztosabb mozdulat egy macska függőleges nyújtózkodásánál. Ha egy macska fölfelé nyújtózkodik, akkor ott nem csak a gyümölcsösben, annak környékén is béke van, padláson, pincében, a ház körül. Vagy nincs béke, és akkor úgy tesz, mintha meghúzná magát. És meghúzza magát egy fűszál mögött, vagy aknafedőn sütkérezik, észrevétlenül. De most nincs aknafedő, a fűszálát betakarta a hó, és ami nincs, az a macskát nem érdekli, azt nem keresi.

Visszafordult, észrevette a spárgán függő szalonnadarabkákat a szilvafán.

A vastagabb ágon fölkapaszzkodik. A szalonnát a másik főág egyik oldalágára függesztettem. Zoknis deréktájt átnyúl. Mint egy megnyújtott híd egyetlen íve a szilvafa két főága között. Megcsúszik, de megkapaszzkodik, egy elvetemült ugrással megszerzi a zsirádek nagyobbik csonkját. A madzaggal együtt kicsi ideig függ, lóg az ág alatt, majd a zsákmánnyal a friss hóba huppan, a hó csaknem elnyeli. Elnyelne, ha nem lenne fekete és fehér.

Vörheny és Zoknis (máskor) nézi a madzagot, nem érti, mit keres az ott. Madzag még sosem volt a torkában. Eltűnnek a sufni mögött, nem látom. Szájukban a szalonnadarab, torkukban a spárga, a csomós vége kilóg a bajusz alatt. Nincsenek egyedül, közönség vagyok. A csúszkák, a meggyvágók, akik miatt az egész rablás kitört, a magasabb almafán ricsajoznak, meg sem közelítik a mogyoróbokrot, vagy a szilvafát, ahhoz a madárkurázsí kevés.

Bor még van, legalább két napra való, három, négy liter. Vörös. Azt nem szerette. Rádió is van. Amikor úgy döntött, hogy egyedül marad, azt is eldöntötte, hogy menjen a család. Ment a család az egyik kocsival, itt maradt egyedül a másikkal ő. Bármi megtörténhetett volna, ha nem havazik, utánuk is mehetne kis idővel. Ha nem havazna ekkora erővel kitartóan. De havazik. Néhány óra alatt hó alá került az udvar, a kocsi, a szőlőtőkék és az almafa. A szilvafáiig sem jutok el. Az almafa vagy a szőlőtőke már most szóba sem jöhet. A szomszéd sem mozog, pedig ilyenkor már nagy a szája, nagyobb, mint a kályhájának a füstje, aminek viszont a bűze viselhető nehezen, ha szóvá még nem is tette.

Rendben van, gondolta, minden. Dió is van, diótörő is. *Diótörő*. A kerítés fölött sem tudok kilátni. Miért vagy ott, gondolta, ahol nem vagy. Ennyi mindent nem lehet nem szeretni. Bátorság van, bátor vagyok, mégsem vagyok elég merész.

Városi ember vagyok, falun élek.

Mentek az Operába Pesten, ő meg a négy gyerek. Menni csak a felesége meg a négy gyerek ment együtt, az ő jegyét leadták a jegyszedőnek, hátha majd megérkezik. Mint mindig, ha késve, késleltetve is, megérkezett. Protekciós jegy, majdhogynem az elnöki páholy

mellett ültek, lehet, hogy benne. Felfutott hozzájuk, együtt volt a család, benne boldog négy gyermeke közül három itt, Mikulás napján.

Diótörő. Hazafelé menet hullott a hó. Nagy pelyhekben. Gyalog mentek, jólesik ez a kis mozgás, hazafelé. A túlsó oldalon jött szembe a Mikulás. Átmentek hozzá, Tajti, a felesége, meg a három – négy – gyerek, mind az öten, hatan. A legkisebb, a fiú, négy-öt éves, sohasem hitt a Mikulásban, de a *Diótörő* után mégis hinni kell, és ott jött szemben, mi más lehetne, az igazi. Találkoztak, hullott a hó, a Mikulás meg ők. Istenem, mondta valaki. Aztán, de бүдös! Részeg! Hát Mikulás!

Ott van három, négy szalonnacsík is szabadon, öt, a hatodik kicsit arrébb, a cinkék még is elzavarják, elcsipkedik egymást az ételtől. Neked se legyen, ez az elv, ha elv, szorong, ha szorong valami bennük egyáltalán. Az ételtől meg a haláltól is elcsipkedik egymást. Ott van alattuk az őszülő vörös, az önfelelt vadász, Vörheny. Elcsipkedik egymás párját, egymástól a párt. Párok? Nem párok, üldöződők, üldöződő párok. Ez a nyomorult kripli a legerőszakosabb. Megtépték az előző ütközetben, szanaszét farokkal visszaröpült az egyik bőrke fölé, egyedül élvez a nagy ricsajt. Zabál, zabál. Mindenki másnak kuss a csőre. Hiába szeretsz, nem szeretsz, nem szeretsz eléggé. A szeretetet elhagyni nem lehet. A télben a kerti madarak elhagyják a szeretetet.

Hull a nehéz hó. A ház előtt a kocsi betemetve. A környéke is. Miért nem vagy ott, ahol vagy? Miért nem mersz ott szeretni? Miért nem szeretsz, amikor ott vagy, ahol szeretnek. Ha nem is szeretni, kefélni, baszni, dugni felszabadultan – miért? Főleg baszni, miért nem? Vagy úgy szerettem, hogy nem szerettem, vagy nem szerettem. A szeretet mindent legyőz. Valamit biztosan. Nem voltam ott, amikor szerettem. Baszni jobb, mint dugni. Kefélni jobb, mint dugni. Ölelni nem jó. Csókolni sem jó. Ölelni, meg csókolni, meg baszni, egyszerre, az jó. Ölelni, meg csókolni, meg szeretni egyszerre, az is jó. De nem lehet. A lelkemmel, azzal nem szerettem. Szeretni sem jó, szeretni csapda. Gyereket szeretni is csapda, asszonyt, lányt szeretni is csapda. Szeretót szeretni is csapda.

Gyülekeznek a csuszkák. Macska- és csuszkainvázio, visszahúzódnak a megvágó tojók, a kóbormacskák és az ittrekedt cinkék. Nem csak a macska kóbor, a cinke is az. Kerti csavargók. Mind egyforma, minden cinke. Be is foghatnám őket.

Gyerekkorában öreg madarásszal járta a folyóparti ligeteket, iskola helyett. Elszabadult növények maradtak az emlékeiben, híd pillérjét ostromló fűzfarönkök, gallyfák, amiket majd külvárosi gyerekek szednek össze az árterületen, nyáron; szabad vízpartok, uszadékszemetes gödrök, iszaplerakódások, vízmosások.

A zavaros vízben keskeny röntutajjal kereste a márna- és domolykófészkeket. Amilyen ütemben vonult vissza az ár, úgy szabadultak befelé a bajszos márnák, a hengerfejes domolykók és a barnafoltos kőmaszkosok. Ő maga olvasztotta, öntötte, gömbölyítette, hogy a sodrásban megtapadó kő alá ne akadhasson be, a fenekező ölmet. Szerette a formába csurgatott ólomgáz kék színét, és mérgező szagát. Sárga, acélos horgot kötött húszas, harmincas előkére, az ötvenes fővezeték elé áradáskor. Hüvelykujja körmével ellenőrizte, hogy a horog szakáll a helyén van-e, nem enged.

Úszni nem tudott, mégis rájárt csónakkal, vagy anélkül, a nagy vizekre. Nagy vizek? Dehogy. A folyó közepéig evezett be a legjobb hangulatában is. Húszt métert? Harmincat? Ötvenet? És akkor már a túloldalhoz közeli, valamilyen iszapbuckán találta magát. Félt, hogy egyszer majd fuldokolnia kell, mint azon a strandon, ahol medencepadkáról a nyakába löktek egy kövér fiút, álmában is látja, mint azt a tetőtéri folyosót, amelyben kűsz-

nia kell, és egyre szűkebb fölötte, alatta a tér. Közte, a két fal között Tajti, vagy ő. Ott is fuldokolni kell, verejtékben.

Igazi madarász volt az öregember, akihez társult, felszereléssel. Az ágasokat portyáikon ők maguk gyűjtötték, a lépeket együtt főzték az öreg külvárosi házának udvarán.

Napokra eltűnt. Az iskolában tudták róla, ha napokra tűnik el, akkor madarászik. Ül egy bokor alatt, egy másik bokrot figyelek, és vár. Azt megtanultam. Várni. Nem kapu alatt, nem kávéházban, nem utcasarkon. Máshol, mindenütt máshol. Fejben is várakozik. Az ágyban, hogy végre megjelenjen, még ott is legyen. Utána meg, hogy kilépjek belőle. Elmenjen. Menjen el. Menjen el tőlem.

Kivárni, hogy én mehessek (hozzád), mert akkor jövök el, amikor akarok (tőled). Várni, hogy ne jöjjön többet. Például Éva.

Zsuzsát egy-egy alkalommal hatszor-nyolcszor is bevárta, közben nyerstojást ivott, két szerelem (szerelem?) között kilencet.

Saját készítésű lépet helyeztek ki csupasz bokorágra. Tél volt, tavaszelő, vagy ősztető. Csendben maradtak. Ragacsos ágakon vergődtek a cinkék. Nem csak cinkék, verebek is. Az volt a siker, ha vergődtek. Siker volt kivárni is, hogy vergődjenek. Azok, akikre várt, nem ilyen madarak voltak, mint itt ezek a havas udvaron, ahol várakozás közben seggreesett, színebbek, fürgébbek, szemtelenek. Városközeliek, gyerekkoriak. Ha vergődés közben átpördültek a vékony ágon, az ág vagy a cinke lába, vagy mind a kettő eltört. Mekkora erő, mekkora ostobaság kellett hozzá. A madár buta, elszáll a léppel. Sokat nem repül. Van úgy, hogy ketten repülnek egyetlen ággal, két irányba, rövidebb ideig. A ragadozó madár nem buta, de neki sohasem volt ragadozó madara. Ő volt a ragadozó madár, ha már az, madár. Ragadozó halat sem fogott, csak szeretett volna, horgászott rá, komolyan vette.

Széthúztok? Széthúztok! Ha eltört a lába, földhöz csapták a cinkét; a verebet akkor is, ha nem tört el a lába. Az öreg madarász csapta földhöz. Várni, hogy kihűljön, és nem hűl, és nem, pedig három percen belül kihűl. És akkor melegen is még egyszer odacsapja.

Várni, hogy visszajöjjön a fürdőszobából, közben szeretni. Hideg asszonyt szeretni, amíg hideg. Hideg szeretőt nem szeretni. Még ne menj, ne menj még el, legyen még egy orgazmusom, ami az előzőbe csúszik! Ezt hallotta.

Egyszer szenved, mondta az öreg. Látod, már nem remeg, ha nem remeg, nem szenved. Ezért kell mielőbb földhöz csapni. A földhöz csapott veréb, nem zsákmány, mondta, a zsákmányt magaddal viszed. Ezt megjegyezte. Az emlék is zsákmány, mert viszem. Az asszony, akkor is emlék, ha nem viszed. Milyen zsákmány az asszony emléke, aki nincs? Akit nem viszel magaddal, hogy lehet mégis az? Milyen zsákmány az emlék, ha nem viszed, és nem hozod magaddal vissza. Az élmény is zsákmány, mer magaddal viszed.

Másnap, kora reggel, az előző nap fogott halak hasát felmetszette a Berettyó-parton, kirámolta a belsőségeket és élvezettel a vízbe dobta. A véres beleken, hólyagokon a ragadozók csámcsogtak. Mindent eltett, semmit sem engedett vissza, a védett halakat mégis. Egy darabban, egyetlen mozdulattal kimetszette a szürkülő kopolyülemezeket, a húst frissen tépett, széles levelű fűvel, lapulevéllal, lucernával, lóherével takarta. Ennek a szagos fűnek az illata is zsákmány. Ezt az illatot, a nyers hal és a fű illatának a keverékét, ezt a háziasított illatot minden alkalommal magával viszi. Asszony testszagát is.

Nem csak befogta, kereskedett is a madarakkal. Jó üzlet volt, ha neki kevés is maradt belőle. Űri iskolába járt, ahol mindenre, azonnal akadt vevő. Űr az, akinek pénze van, ha elvtársnak mondják, akkor is. A tanárelvtársnak hatalma van, a tanárelvtársnőnek, meg az osztályfőnök elvtársnőnek is, négy tenyereset két körmőssel lehet kiváltani. Az osztályfelelős elvtárs, tizenhat éves, jó elvtárs, vasárnap templomba jár, akkor nem jó elvtárs. Tajti megbocsájtatható elvtárs, kisiparos apukával, pedig templomba se jár. Huszonöt ruppó egy széncinke ára a sétálóutcában, éppen annyi, mint a soványliba a baromfipiacon. Az első üvegszálás horgászbótért is ennyit adott, huszonötöt. Megérte az öreget szeretni. Minden másképpen durva, gondolta. És minden durva, csak másképpen.

Osztályfőnöki óra végén sorakoztak a fiúk a tanári katedra előtt. Mosolyogtak, vigyorgtak, kuncogva röhögtek. Mind tudta, mi vár rá. A lányok a pad alá bujtatták a fejüket, archoz szorított ököllel. Nyújtsd a körmöd! A körmöd! Nem tenyeres, körmös!

A lányokat nem vesszőzték körmőssel, lebontották az iskolakapuban a szoknyájukat, ha térden felül ért, és a szoknyák hagyták, hogy térden alul bontsák le őket, mert idővel valahogy úgyis mindig visszaszűkültek térd fölé.

A lázadók bokáig érő szoknyában jártak iskolába, a lázadó fiúk csoportosan kopaszon.

A körmöspálcákat az apja készítette, Tajti vitte be a földrajztanárososztályfőnökdögösenk öpcöselvtársnőnek. Alacsony, elvált, keserű és szomorú asszony volt, hányszor megkívántam, később, a körmösök után gyakrabban, mint a körmösök előtt. Olyan asszony volt, akinek a fiúk is megbocsájtanak.

Mégsem belé, nem a körmöst osztogatóba, hanem a franciatanárnőmbe voltam szerelmes, abba, aki a fizikatanárunkat a negyven kilójával leteperzte, mert francia volt, olyan franciás.

Moziból hazafelé jövet egy kapualjban megleptem őket. Nem lestem, nem jártam utánuk. Véletlen volt. Esett az eső, ők is csókolóztak, a francia franciatanárnő, meg a fizikatanár. Kaptam is érte a fiúbudiban másnap, ahol az első cigarettámat szívtam. Csikkek lógtak a mennyezetről, versenyben dobáltuk fel a megnyázott cigarettavéget, én is feldobom a magamét, elsőre odaragad. Hogy lehetsz szerelmes egy kurvába?!

A halat madzagvékony fűzfavesszőre fűzte, ha hazafelé menet megkérdezték, eladó-e, elfogadható pénzért odaadta. Kibelezve is zsákmány a zsákmány, ha hazavitte, vagy útközben hazafelé eladta, akkor is.

Siker az, ha be tudod fejezni azt, amibe belekezdted. A siker az első mondaton múlik, jó kapusnál az első labdaérintésen. Jön, vagy nem jön. Az nem elég, ha megfogod. Jól fogtad-e meg. Nem elég, ha megvan az első mondat, jól van-e meg, mondjuk egy perben, amit nem veszíthetsz el. Elégedett vagy-e vele, ki tudod-e dobni később a fejedből is azt a mondatot? Nem elég, ha tudod, és nem elég, ha nem. Fogható volt vagy nem az első kapudralövés? Gondtalanul folytatható-e az első mondat? Általában nem. Ha fogtad is, mi van. És jó voltál-e, amikor nem fogtad? És az első mondattal, ami jó volt, mégse fogtad, azzal mi van? Ma kezded el, mert már holnap várják a mondatot. A lövés váratlanul érkezik, az érkezés pillanatában érkezik. Mondat nem érkezhetsz váratlanul. Megcsókolják a buksidat, vagy fejben már seggbe is rúgtak. Igen, seggberúgnak. Mész magad előtt és seggberúgod magad Tajti, és úgy nézel ki, úgy nézel magad elé, mint akit seggberúgtak egy jó mondatért.

Kezedben elindul a pohár, leteszed, koccan, vagy nem koccan.

Férfi vagy, a baszással ugyanez a helyzet. Nőben a második mondat jobban hangzik el, mint az első, az első mondat félrevezető. Az első mozdulaton, vagy előtte már, eldőlt (az ágyban?), felnőttél-e, ha nagy leszel. Nem vagy halott indián, de tudod, a halott indiánban van benne egyszerre minden. Te is voltál Fekete Mokaszin, a fiad indián neve Lassú Villám.

A szeretet megtipor. Baszni kell, mondja Tajti, mert baszni kell. Nem szeretni. És amikor nem lehet nem szeretni, akkor mi van?

Egy cérnában, ami hosszában lyukas, eresztenek lefelé. Máskor meg fémgolyó vagyok ugyanott és zuhanok a csőszerűen lyukas cérnában, a cérnacsőben. Át kell utaznom egyik faluból a másikba, ahol még nincs befejezve a levegő. És mindig vége van, mielőtt leérek, és kérdezem, miért nincs befejezve a levegő? Tessék mondani. Miért nincs? Azért kedvesem, mert bennragadtál a cérnacsőben. Nem hallom jól, bennragadtam, vagy benndagadtam?

Esik szakadatlan, megdagad a fémgolyó a hóban.

Pogácsa is van. Egy nagyobb adagot fedezett fel a kamrában Tajti. Meg diót, három évvel ezelőttil, a kosár dohos. Kormos, feketedő héj, megtöröm, a madarakat nem zavarja. Fölmentem a netre. Megnézte a színházi programokat. Komputer is van, széles sávú, állandó internetkapcsolat. Hullhat a hó, leszek, hófogoly!

Sötétedés előtt a csúszkák eltűnnek. Pedig hogy közülük lőttem volna, gondolta. Az öreg mellett nem durranthattam a verebek közé parittyával. Most nincs parittyám, mivel lőhettem volna?

Minden csúszka eltűnt. Eltűntek a szilvafáról és az almafáról, eltűntek a kerticsap alatti fémlemezről, amivel az aknát fedem, fedi Tajti. Előbb a csúszkák, aztán a macskák, majd a megvágók.

Feltámadt a szél, telefonált a felesége. Megérkeztek, a gyerekek rendben vannak. Mit csinálsz? Diót török, válaszolta. Azt mondtad, dolgozni fogsz. Dolgozom, mondtam, töröm a diót. Egyszerre tették le. Beleszagolt a cseréptányérba, ahol a dióbelet gyűjtötte, a héja jó lesz a tűzre. Beszórt a csikótűzhelybe egy adag dióhéjat, a fele mellé.

Felfedezte egyszer, hogy a házzal szembeni szőlőlugas akácoszlopában kis mélyedések vannak, éppen akkorka vájatok, hogy egy mogyoró feszesen beférjen. Az oszlop alatt kétmaréknyi mogyoróhéj. Figyelt az ablakból. Akkor éppen késő ősz van, a tél szagával. A megvágó leveri a mogyoróbokorról a mogyorót, a földről a csőrébe kapja, fölrepül a szőlőlugas akácfaoszlopának csaknem a tetejére, és a már előre kivájt gödröcskébe (mogyorógödör) behelyezi a mogyorót. A csőrével addig püföli, kocogtatja, és megint püföli, amíg meg nem reped, megnyílik a csonthéj.

Látott már varjút is országút szélén, aki arra várt, hogy az aszfalra ejtett dión átrobogjon a kocsí. Ha megtörtént, még mielőtt a következő jármű odaért volna, igyekezett a kipréselt dióbelet a csőrével összeszedni.

Szeretett a sárga, megáradt folyóban, a sáros, zavaros vízben márnára menni. Addig volt a fogásra esély, amíg nőtt a víz és a felőlmozott szerelékeknek újabb és újabb helyett kellett keresni. Amíg hozta a víz a szennyet. Gyertek csak, gyertek kifelé. A város alatt, a vízfeltörésekben ismerte a gödröket, amelyeket elöntött az ár. Fenekezett. Ezt a tudományát is az öregnek, a madarásznak köszönhette. Fekete giliszta, lótetű, pióca – esetleg. Mással ne is kísérletezz! Egy ilyen terepen látogatta meg, Csemcsem. Rendőr hozta ki, oldalko-

csis motoron a Berettyópartra. A vasúti híd alatt rakta le. Láta őket, összeborultak. Egy rendőrrel az a kurva! Beszélgettek.

Beszélgettek? Beszélgettünk. Egy rendőrrel? Egy rendőr is tud beszélgetni. Dugtatok? Nem dugtunk, mindent láttál, hogy dugtunk volna? Kihozott, megsimogatott! Rendőr nem simogat. Nem simogat. Mégiscsak rendőr! Tehát dugtatok. A Népköztársaság rendőrével?

Dugtunk. Te kis hülye! Te kis fasz! Te kis nagy fasz! És visszaindult a lány a városba gyalog.

Másnap magasabbra akasztgatta a szalonna- meg a tepertődarabokat. Hosszú madzagot hagytam, és a kiságaktól egyre távolabb függesztettem fel. Dolgozotok, élvezte az apró szárnyasok tornamutatványát. Kimerülésig röpködtek a zsiradék mellett, de belecspíni alig-alig tudtak, mert nem volt a közelben ág, amibe kapaszkodhattak volna. Az almafág, a szőlőtőkékig ezúttal sem jutott el, nincs annyi erő ebben a lapátban, gondolta, és nem ásott tovább.

Amikor az első lánya született, aki a gyökeres fenyőfát rendelte később karácsonyra, ennel is nagyobb volt a hó. Ha mélyet lépek, most derékig ér. Különben is, nekik könnyebb, jöjjenek ők közelebb, a madarak, és közelebb a macskákhoz is.

A szilvafa alá egy kartonlapra szórta a dióbél maradékát. A kenyérhéjat összegyűjtötte, száradni tette a csikótűzhely kemencéje fölé. A kenyérmorzsat összesöpörte, talált még tepertődarabokat, búzaszemeket is hozott a kamrából.

A macskák megzavarodtak, nem érdeklí őket a tej, a főtt tészta. A csuszkák a szilvafán és a szőlőtőkén, a macskák a kerti csap körül gyülekeznek. Elkezdődött a háború, csuszkák macskára, macskák csuszkára vadásznak. Minden durva, csak másképpen.

Csemcsem könyörgött, hogy fürödjünk, mosakodjunk meg előtte. Ha nem is lenne rá idő, legyen. Majd a második előtt, mondtam. Ha volt második, közte megfürödték.

– Mindenkit képes vagy meglegyinteni, mindegy neked, csak a pina öt percre pina legyen.

Kövér csajjal erőszakoskods egy házibulin. A lányokat szeretem, mondja. Én is. Még nem döntöttem el, mondja. Én már igen. Hanyattfeküdt, szétrakta hosszú combjait. Na, gyere, basszál meg! Döfködni kezdtem. Undorodva tápázkodott fel, azt hittem, nem vett észre semmit, hogy nem tud semmiről. Tenyerével indulatosan törölgette magát.

Mit kezdjek a vacakoddal?

Amerikai barátnőm mondja, meséli Tajti, ha elkerülhetetlen az elkerülhetetlen, lazulj el és élvezd. Élvezhettem volna, mondja, de mit kezdjek a vacakoddal.

Két nap múlva eltűnik a hó, és vele a csuszkák. Mire megnéztem volna, hogy megfelelnek-e az akadémiai madárhatározóban leírtaknak, például, hogy van-e a szemétől a szárnytővéig fekete tollcsík, eltűnt mind. A macskák maradtak, talán még szaporodtak is, és igazi kóbor macskákkal szaporodtak.

Fölmentem, fölment Tajti az emeleti szobába, kinyitottam az ablakokat. A tetőablak alatt talált egy sámlit, ráálltam. Ennek a vidéknek, ennek a tájnak, amit csaknem húsz éve nézegetek minden irányból, olyan képe, hogy ne mondjam, arca tárult elé, amely végre nem növeli, hanem csökkenti, láthatóvá teszi a rejtélyességét, mégis titokzatos marad, az marad, ami.

Közvetlen előttem, nagy távolságban az emelkedő, rajta köves út, éppen kocsi fut rajta. Jobbra, a kert végében nyösörög a kertkapu, gyerek vagy lovász hagyta nyitva, hónapok óta nem jártam arra. A távoli erdőben, foltokban még megmaradt a hó, nem úgy, mint a falusi kertekben és udvarokban, ahonnan eltűnt, elfogyott.

A templom. Hol van a templom, a szomszéd falu temploma? A templom nekem tiszta időben sem látszik. Tiszta idő van, páras mégis, nekem nem látszik.

Látom viszont, hogy hol fűtenek és hol nem. A Nyereghegy egyetlen hajlatát eltakarja az almafa csúcsa, de látom a körtefát, amiről ilyen távolságból, csak én tudom, hogy körte, kálmánkörte. Kálmánkörte volt. Őzcsorda mögött kis idővel, vaddisznó konda csörtet felszabadultan, fél nap is eltelik közte meg közte. Az őzek a csúcsok felé, a disznók a völgybe, másik irányba. Mi történik? – kérdezem.

A víz eltűnik, a vadak megmaradnak, és ez mind a szemem láttára alakult azzá, ami lett. Bukolikus rend van, minden, ami mozog, marad. Megmarad. A szeretet összetartja. Mit adott ki magadból zsákmány? Mit hoztál magaddal? Zsákmányt adottál? A testemet, azt kiadtam. Csak a testem. Mindig és mindenkinek. Mindenhol? Mindenhol. És most itt vagyok, és azzal a másikkal, azzal a nem testtel, ami van, azzal a másik zsákmánnyal, nem tudok mit kezdeni. A test nem zsákmány. A test a zsákmány burka.

Hm, gondolta, hm!

A kocsi, ami rám maradt, a kis szürke, magától kiszabadult, semmit sem kellett tennem érte, feleslegesen készítettem ki a hólapátot, a hókefét és a hókaparót, nem volt szükségem egyikre sem. Vadászok jöttek éppen, amikor felfedeztem. Beszálltam a kocsiba, és akkor vettem észre, hogy új évet írunk. A műszerfal kijelzője figyelmeztetett. Akkor még nem tudtam, most már tudom, egy borzalmas újév kezdődött. Olyan, amelyben nem voltak az előzőnél különösebben jelentős háborúk, nem növekedett jobban a szükségesnél a gazdaság, nem taroltak jobban a bulvárlapok, mint azelőtt, és már az év legelején mesterséges kómában tartották Saront, a mindenkori zsidóállam legbefolyásosabb miniszterelnökét. Kaptunk még egy békét.

A játékot, amit gyerekkorunkban a bátyámmal színházból jövet elkövettünk, azt ebben az új évben felejtettem el. Amikor beültem a kocsiba, még emlékeztem minden menetére, papírom mindig van, indulás előtt gyorsan lejegyeztem. Szójátékkal kezdődött valahogy így: primadonna, mondtam, pinadonna, mondtá rá a bátyám, és megismételte: pina donna. Aztán ő mondtá, a bátyám, hogy primadonna, én meg rögtön rá, halkán, hogy a szüleink ne hallhassák: pina donna.

Bátorság kérdése, gondoltam, mint az első labdaérintésé, mint az első mondaté, mint a pohár útja az asztallap felé a remegő kézben. Miért ne én legyek bátor? Miért ne én érintessem meg először a labdát, fogalmazzam meg az első mondatot, miért ne tehetném én le azt a poharat, ami remeg a kézzel együtt? És röhögtünk, amit akár hallhattak is a szüleink, hiszen mindig örültek, ha boldognak látnak minket. De mi volt a lényege a játékunknak? Hogy jutottunk el a pinafrászig, mert az volt a játékunk értelme, gyerekként eljutni a pinafrászig. Történetek kellett hozzá, lehetőleg nem pinafrász történetek. Mi történt, mi történhetett a donna, a pina donna meg a pinafrász között? Hiába erőlködöm, nem emlékszem. Csak arra, hogy nálunk otthon ilyen szavakat nem lehetett kiejteni. Pinafrász? Nem hallottam róla. Pinarög, pinabilincs, pinagörény sem volt. Faszfrász sem, pina- vagy faszszereget se. Valami mégis, ezt kezdtem, miután a kocsiba beültem, keresgélni.

Külvárosi gyerekkorom piactérén nagyobb fiúk, a késő estébe nyúló foci után, a kis bolt falának dőlve, vagy a porban ücsörögve mesélték, hogyan lehet összeragadni az úrinővel, akit a férje rajtakap. Megtaláltam? A történetet találtam meg?

Akkor még éltünk mind a ketten. Én ma már csak emléke vagyok, a testvéremé. Akárcsak Éva, Rika, Mozart vagy Beethoven Márta, a számtalan úrinő és úriasszony, és Csemcsem. Mari és a többi, akiket fejben viszek haza. Annamari, az Almabefőtt. Egyszer majd Elypszilon, az egyetlen, aki kezdetben nem az, nem zsákmány, és mégis ő az, aki végig az marad. Lu, a vietnámi zeneművésznő. Az ő emléküket, a bátyám emléke mellett hurcolom zsákmányburkomban. Itt vannak, mint Vörheny macskám szájában a csuszkanyál.

Kőrössi P. József (Nagyvárad, 1953), író, költő, könyvkiadó. Budapestet is elhagyta, egy nógrádi faluban, Márkházán él.

MIZSER ATTILA

bója

Nem vagyok krónikása
a pusztításnak.
Nem helytállóak a jegyzetek.
Nem sikerült jelzót szerezniem.
Elkerült, ami elkerülhetett.

Elkerült, ami elkerülhetett.
Nem helytállóak a jegyzetek.
Merülésben számolom a métert.
Halkulásban a lépteket.

Nem találkozom.
Nem talált.
Nem találok.

Elkerült, ami elkerülhetett.

Nem vagyok krónikása.
A pusztulás folyamatábra.
Nem helytállóak a jegyzetek.

Csele

Ez a part, a sásba ütköző.
Másfél óra, mennyi évre tesz.
Sűrű iszap nyújtja árterét,
a patak szép lassan vissza-visszavesz.
Nehéz vas és könnyű süllyedés.
Könnyű süllyedés és tartható meder.
Veszteség most minden mozdulat.
Minden mozdulat egy érkező teher.

Mizser Attila (Losonc, 1975): költő, prózaíró. Legutóbbi könyve: *Apokalipszis poszt* (Nap, Dunaszerdahely, 2014).

Túlélők könnyve

A város rezgett, szelek és kavargó párák vonultak felette. Nem az volt igazán furcsa, hogy az érkezés pillanatában már nem szűkölt senki, hanem hogy előtte sem. Ami történt, a nagy egészben történt. Ez már csak egy félresikerült taktus egy közepes zenemű utolsó tételében. A karmester leinti: kezdjük újra, srácok. A pánikban már csak sodródni lehet, pillogtatni a lámpákat meg a gyufákat a köd alatt, és árnyékokat és lábnyomokat hagyni az utcán.

És mint egy megdörzsölt vonalzó, a világűr megemelte, majd megnyitotta a földet, és felszippantotta a ködöt. A szerencsések még látták a spirálisan megnyíló eget, a köd lassú úszását, az emelkedést. A hívők kiabáltak, vagy sunnyogtak. Kitisztult az idő, és minden fény visszatükröződni látszott, mint egy párák üvegben; akik felnéztek, talán saját magukat is észrevették. A két város közletről nézett egymásra. Aztán összeértek.

Van valami bunkerféleség az ipartelep mögött. Azt mondták, hogy a szomszéd kocsival megkerülte, vitte az unokáit is, bementek és körülnéztek a helyen. Marcell nem ment körbe, hosszabb lett volna, ha átmászik, mint amennyi idő alatt a többiek átfésülik az egész telepet. Nem érünk rá. Ha egy morzsányit is hinnétek, a hegy megmozdulna – valami ilyesmi volt, csak nem pontosan így. Mikor volt utoljára templomban? Állítólag nem várt mértékben emelkedett meg a hívők száma, Ágnes az utolsó találkozásukkor azt mondta, hogy akármerre járt, szinte folyton nyitva volt minden, az emberek válogatás nélkül özönlöttek a templomokba. Jó lehet ilyenkor papnak lenni, vagy hívőnek.

Marcell anyjának a lakása olyan, mint egy ötvenes évekbeli reklám, csak még egy kicsit több a nipp. Sok a virág. Az anyja nagy kegyesen gondoskodik róluk, még most is, mint ahogy a fiáról is csak nagy kegyesen gondoskodik, nem feltűnően, csak mellékesen, türellemmel, de csak kötelességből. Végülis milyen szerencse, hogy elérkezett ez a pont is. Biztos érzi, hogy feleslegesen ölt bele annyi energiát a növényekbe meg az emberekbe. Amikor visszaért a szomszéd Kovácsné, kettéhúzták a függönyt, és integettek neki. Ő legyintett, jelezve, hogy semmi sincs ott. Milyen szép volt a Kovácsné friss özvegyként. Kivirult, hosszú lábai lettek, mintha újraformálódott volna egy zsákból meg egy törölközőből, minden nap lehullott róla valami felesleges, dereka lett, mellei meg lába. Hosszú lába.

Nincs ott semmi. Várható volt, erre számított, mégis eszébe jutott, hogy leguggoljon, és egész nap csak a szőnyeg mintáit nézze, mint gyerekkorában.

Most akkor ez lenne a szabadság, hogy van idő mindenre, és már gondolatban sem lehet megbántani senkit? Amikor elérkezett az este, az anyja valakivel telefonált. Csak a meg-

nyugtató frázisok, egyszer úgylis, tudtuk előre, és a társaik. Aztán hallgatott még egy darabig, a fülén a kagylóval. A fiával már nem néztek egymásra: minek? Próbálta nem megjátszani magát. Az anyja tegnap éjjel hörögve sírt, amikor azt hitte, már elaludt, aztán hallotta, hogy a kiutalt gyógyszerek között matat, felpattintja a tokot, újra sír, teát főz. Nem akart beleszólni, az ő dolga, ha el akar menni. Feküdt az oldalán, és pattogtatta a gyógyszer tokját. Aztán azt is hallotta, hogy már máshogy sír, megkönnyebbülten. Akkor már nem akarta tettetni, hogy alszik. Kimászott az ágyból, a konyhába indult. A gyomra is forgott. Persze, ezekre az ingyenes, vödörszámra elhozható gyógyszerekre nem írnak öszszetevőket, valószínűleg hosszú távon káros lenne. Az orvosok tiltakozást is szerveztek, őt is hívták, rengetegen meneteltek az utcán, gyertyákkal és fehér, nagy papírlapokkal, megszínek tűnik, pedig csak egy hete volt. Aztán, amikor pár napja megjelentek a kamara által lepecsételt, aktuális kilogrammszámhoz méretezett altatómérgek, ez volt nagyjából egy hete, abbamaradtak a tüntetések is.

A város felett pára terjedt el, felbuzogott néha, mint a forró víz. Lámpák pásztaázásához hasonló bogárrajok jöttek elő a csatornákból. Vonultak, nem tudni, hova. És vonultak tömött sorokban az autók, ömlött belőlük a füst, és ültek bent, a szélvédők mögött, alaposan felöltöztetve a gyerekek, utazáshoz készülve. Két részre oszlott az emberek összessége: akik még mentek valahova, és akik leültek, és bámultak egymásra.

Marcell éjjel arra ébredt, hogy furcsa zajok jönnek lentről. Kinézett az ablakon, és látta, hogy az emberek apró kis patakokként csorognak az ipartelep felé. Már nem volt kedve végigaludni mindent. Talán elterjedt a hamis hír a bunkerről. Az anyja sikítozott, verte az üveget, valami hisztériás roham kaphatta el, vadidegen neveket sikítozott. Odakint csak folytak kifelé a házakból, a régi ipartelep kerítése felé. A szomszéd gyerek is kiszökött otthonról, vagy talán nem is szökött, csak egyszerűen kísétált, Marcell látta az alakját kilépni a lépcsőházból, aztán, ahogy rés nyílt körülötte a tömegben, és benne a gyerekek árnyéka, aztán kicsit még hullámszik, mint amikor bedobunk egy követ a vízbe, de hamar össze is zár a sötét, és a fiú elkeveredik a többiek között. Vitte magával a szétszakadt pizsamafölsőjét a kezében, leszakadt vagy lerántották róla. A kerítésnél az elsőként odaérők megtorpantak egy kicsit, aztán nekimentek a szűrős, szétszálkázott drótnak. Aki leesett, az fekvé maradt, aztán vagy felkelt magától, vagy ottmaradt végleg, fekvé, mert senki nem segített neki. Lejjebb nézett, a ház oldalához, és látta, hogy a két ház között folyamatosan újabb alakok jöttek ki, mintha életre keltek volna a tömbök.

Jó, hogy az anyjának nem fáj annyira a feje, mint általában a többieknek. A hisztériával nem érdemes semmit sem kezdeni, talán beleájul majd, jobb is lesz úgy. Jobb híján kiszaladt a többiek után, egy kisebb csoportba került be, büdösek voltak, áporodott szagúak, látta, ahogy az egyik járás közben vizeli össze a nadrágját, a szag lassabban kúszott le a lábán, mint a pisi. Aztán egy lány kapaszkodott belé. Oldalra nézett, ki az. Senki. Üres arcú kis fruska, Áginál is vagy öt, hat évvel fiatalabb lehet. Ha csak egy morzsányit vagy kavicsnyira hinnétek, egy hegy is megmozdulna. Nem pontosan így. De ha csak egy morzsányi kell, akkor neki most lesz több is.

Mentek előre. Nehéz volt keresztülmászni a sok törmeléken, meg a lemaradt embereken, akik egymásba gabalyodva vagy betontömbök mellett feküdtek mindenhol a földön. Mentek tovább, folydogáltak előre, átvágtak a teljes ipartelepen, innen teljesen rá lehetett látni a szomszéd kerületre, ott volt a kórház is, ahol Marcell dolgozott. Villanyok égtek odabent. Ilyenkor? Ki lehet ott? Az ipartelep szélénél összepréselődött a sok ember a betonkerítés mentén, és mintha félnének ettől a hosszú, kékessárga folyótól, az éjjel is vibráló betonszemcsék csillogásától. Álltak az oszlopmaradványok helyén. Mennyi lehet az idő? Marcell átfúrja magát egy gócponton, ahol az emberek egymás kezét szorongatják, és átvág közöttük és eléjük megy, szembefordul velük. Lehunyja a szemét, és arra gondol, hogy megmenekülnek, hogy meg fognak menekülni, és akkor egy szép, pirosas fényt lát a lecsukott szemén át, egyre erősebbet. Mintha fel akarna gyulladni. Jön, megmenekülünk. Meg akar ölelni valakit, és elindul arra, amerre karokat érez.

Hányszor zökkenünk még vissza? Hármás lüktetést érzünk, amikor az Apophis belép a légtérbe. Elernyedünk, összehúzódnak, felemelkedünk. Akár a szerelem. Állítólag viharnak, vörös égnek kellene lenni, az évszázad természeti csapásainak, ilyesmi. Hát nem. Igazából tök jó idő van, bár hideg. Miklós lement az Andor utcán, ráfordult a nagy útra.

A galambok szálldostak fölötte. Volt egy ugyanilyen pillanat, amikor gyerek volt, és állt a buszmegállóban, a galambok meg egyszer csak huss, mind átrepültek egy ház tetejére egy másik ház tetejéről. Félelmetesen gyönyörű volt, ahogy csoportban szálltak, mint egy óriás, suhanó amőba, egy mikroszkóppal felnagyított vírus. Belepték a ház tetejét, ráolvadtak. Negyedórával később, amikor már pont felszállt volna a buszra, megint elkezdtek. Felszálltak, mintha valaki kirázta volna a házat, egy pillanatra megálltak a kis morzsák a levegőben, aztán egyszerre, mintha megbeszélték volna, visszatelepedtek a másik ház tetejére, ahonnan jöttek. Félelmetes, vajon honnan tudják, hogy mikor kell indulni, és hova? És most, mintha mi sem történt volna a kettő között eltelt évtizedekben, ugyanaz a figura. Nem kéne, hogy az ösztönük arra készítse őket, hogy elbújjanak? Bár hová?

Marcell úgy képzelte az estét, mint abban a vicces rajzban. Amikor egy bolygó azt mondja a másik bolygónak, hogy „szeretlek”, mire a másik: „akkor csak ölelj át” – és amikor összeölelkeznek és felrobbannak, akkor látszik, hogy az egyik bolygó a Föld volt. Nem probléma, hogy most is csak ilyesmi jár a fejében? Jó lenne megélni legalább ezt az utolsó időszakot, és ébren maradni a végéig. Nehogy az legyen, mint szilveszterkor, hogy amivel az első napod töltöd, azzal fogod az év hátralévő részét is tölteni.

Abbahagyta a bámulást, továbbindult, hogy a városban tekeregjen, meg hogy megnézeze a Dunát. A terv az volt, hogy hatra legkésőbb benn lesz a belvárosban, hétig vagy nyolcig mászkál, aztán nyolc után nem sokkal, mondjuk fél kilenckor már a rakparton ül, és megnézi a naplementét, és ahogy az emberek meg a hajók mennek mindenfelé. Most már nincs szükség senkire, Júlia és Ágnes elvannak, meg persze jelen pillanatban teljesen mindegy, hogyan is vannak ők ketten. És ott lefekszik majd. A parton, a kőre. Ez volt a terv.

Ehhez képest belekeveredett egy nagyobb tömegbe, meneteltek, ez nyilván soha nem veszik ki. Talán a föld alá, talán templomba, nem látta az elejét. Nem voltak idegesek, csak olyan szorosan álltak, mint egy betonfal, hosszan és szélesen, kikerülni nem lehetett, átörni sem lehetett, úgyhogy elindult visszafelé. Az egyik réten emberek piknikeztek, odaült közējük. Alaposan eláztak, vidámak voltak, énekeltek. Az egyik nő, akinek rövid, szőke haja volt, szemüvege, és olyan keskeny arca, mint egy kislánynak, kigombolt ingben ült egy fickó ölében, aki a jobb kezével folyamatosan a nő öle körül matatott, a bal kezével meg az italát óvta, nehogy eldőljön. Miklós úgy csinált, mintha nem volna ebben semmi meglepő. Úgy néztek ki, mint egy félig elszáradt muskátli, amelyiknek csak az egyik szára él már, a nő kiesett a beszélgetésből, oldalra borult. Aztán a halott muskátli újra felgyenesedett, visszaült, és bekapott egy marék tepertőt.

Amikorra leért a Dunához, még mindig csak kilenc óra volt, épphogy besötétedett. Akkor vette észre, hogy valahol útközben elhagyta a táskáját, amiben a kabátja meg a hálózsák volt, meg valahol a fél cipőjét is, amit egyáltalán nem értett. Szerencsére mindenki széthagyott ezt meg azt a parton, nekiállt válogatni. Végül aztán csak leült, nézte a vizet, emberek kevesen voltak, hajó egy se. A legszívesebben mégis hazament volna, hogy beüljön egy kád forró vízbe, vagy egyen valamit. Jól hatnak az új gyógyszerek, legalább nem kell fetrengéssel tölteni ezt az időt sem. Aztán megmerevedik, és úgy érzi, hogy nincs olyan hely, ahol lennie kéne, itt van. Jó helyen.

Messziről egy meteor becsapódásának első fázisa olyan, mintha egy óriás, fényes lepke rátelepedne egy ronda, fekete gumóra.

Ágnes be akart menni a nappaliba, hogy még utoljára összefussanak, a szoba közepén. Egy pillanatra megállt az ajtó előtt, és ez elég is volt, megfordult és elindult, lefelé. Meg kell keresni Marcellt. Futott Júliától meg Miklóstól, be akart még szippantani pár képet, arcot, pillanatot, ők ketten viszont annyira belassultak, hogy lehetetlen volt velük végigcsinálni ezt az egészet. Annyira kimerült volt, annyira régen aludt akkor, hogy átlát-szó rudak meg csövecskék lebegtek a látóhatára szélén; ha becsukta a szemét, vörös gömböket látott mindenfelé. Futott a rohadt utcákon, ahova szeretett volna lefeküdni, a padkák és beszögellések kényelmes ágyakként nyíltak meg, és futott tovább, a lámpák fénye felnyársalta az embereket, a boltok előtt röhögő srácok szétszórva hevertek, mintha kiöpte volna őket a kapu.

Milyen rémisztő, hogy ilyen könnyedén alkalmazkodott a körülményekhez. Maradék napokat is be lehet rendezni, ha nem is hosszútávú munkákkal, de valamilyenekkel. Talán próbáljon meg magára üvölni, hogy végállomás, leszállás, kérjük, vigyázzanak, nehogy egy vadidegen fennmaradjon, és megforduljon vele a járat? Most is jobb lenne leülni és aludni egyet, rásimulni az útra, megvárni, amíg egy nagyobb test magához vonzza. Békaperspektívából nézni, ahogy a házakból, mint az erezetet, kirántja az az óriási mágnes a csövezeteket, és a lakások kis kockái aztán felemelkednek, alig egy fél pillanatra, még a vége előtt. A füzetébe skicceket rajzolt, gyorsan, fél térden, nem ült le, nem fogta le a füzet szélét. Aludni kéne, az ember egy idő után meghal, ha nem alszik.

A feje annyira fáj, hogy a legszívesebben csavarhúzóval dugott volna a homlokába, a gyógyszerek persze mind Júliánál. Próbált egy gyógyszerész felé kerülni, úgy ment, mint ha erős menetszél lenne, vonszolta a testét végig az utcán, a férfiak nem nézték már meg, olyan volt, mint egy élő, végítéleti utcarészlet. A gyógyszeres kosár persze teljesen üres volt. Az órájára nézett, tíz múlt valamennyivel, hacsak nem romlott el ez is, mint az iránytűk. Megállt egy füves rész mellett, és lepisilt egy dombocskát a töksötét bokrok között. Mikor arrébb ment, hallotta, hogy valami moco-rog mögötte, megmozdult a kis domb, és mormogott valamit, a lába után kapott. Futott ki a bokrok közül, bele az utcák egyenesébe, keresztutcák közé, egy bolt megállította, nyitva volt, bement, odabenn a fehér ruhák között ült pár öregember, a csikkeket a ruhákra pöckölték, a csipkén virágról virágra mászott a parázs. Tizenegy óra? Mennyi lehet az idő valójában?

Most tényleg kézzelfogható az idő, az futkározik az elhagyott utcákon, a szétrúgott kirkatok előtt, a megélés vágya, a kapaszkodás, a számolgatás. Utolsó pillanatok, most mindenki befogja az orrát, a fülét, lemerülés. Ki a fenének volt kedve kitergetni most? Hát itt csak hülyék laknak? Ágnesnek üvöltöni lett volna kedve, belefutni valami falba, vagy ajtóba.

Érezni kellene valamit. Érezni. Ha lenne lehetőség most megállni és leülni, és gondolkodni, megnyugodni, még menne, mehetne ez az egész. Beszaladt egy körfolyosós ház udvarára, óriás cserepek közé. Odabent gyerekek játszottak, ijesztően értelmes arccal. Mint a törpe férfiak, megszállottan néztek egy kis mozdonyt, a kerekeit cincálták le, és kocsikat kötöttek hozzá. Az anyjuk ott ült, az egyik tuskószzerű homokozóelem tetején, és nem szólt bele a visításba. Tudhatták, hogy mi történik, mert nem csináltak sokáig semmit. Mintha csak a játékot magát akarnák megmutatni, végigjátszani, hogy miket tudnak, itt, az udvaron, a homokozó és a kisvasút segítségével. Talán bevett valamit a nő, azért ennyire kába. Talán csak fájdalomcsillapítót fájdalomcsillapítóra, és perceken belül elalszik, tudván, hogy bármi történhet. Ágnes felment a lépcsőn, egy konyhába lépett. Ez a lehangoló pesti építész, a zajt egyenesen behozod a lelakott konyhába, a metrót lerakod a pultra, a neked jövő örült nő a hűtőbe, a galambok szelét a villák mellé. Aztán este, amikor újra kijössz, beleforgatod az ételed a városba, mielőtt megennéd. Kifordult a szobából, bent volt valaki, talán éppen magára akarta engedni a gázt, talán csak egy szendvicsért jött volna. Ágnes kinyitotta és újra becsukta a fűzetet. Mindent nem kell lejegyezni, csak ami fontos. Nincs idő már.

Lent meglátta magát egy ép üvegrészen. Másfél hete nem mosott haját, Júlia ruhái löttyögtek rajta, és kabát helyett Marcell egyik zakóját vette fel, amit véletlen csomagolt a saját cuccai közé. Marcell. Nem valószínű, hogy még megtalálja. De talán már mindegy is. A lakásán régóta nincs, de talán most visszamegy, mint ahogy ő is elindult felé. A lakás. Biztosan ott lesz, és kibontja még egyszer, utoljára ezekből a lelakott ruhákból.

A metróban tülekedtek az emberek. Ágnes szorongatta a fűzetét. Aztán ment a metróban, tülekedett. A hangosbemondó recsegett, a mozgólépcsőn megtorpant az idő, próbált megkapaszkodni, de nem volt hová tegye a kezét. Talán csak gondolta. Semmi, csak lépcsők, a keze a korlát felett, áll, a bemondó recseg, vagy csak összeroppan, Ágnes elengedi magát, vigye a tömeg, amivel a véletlen rajzolta össze. A kezében szorongatja a jegyzetfüzetét, a képek kiszabadulnak, és elviszi őket a huzat. A keze a korláton, a levegőt átvilágítja a lámpa fénye, kimegy a sárga fény az aluljáróból, hátralép, de nincs hova, és el sem esik. Aprónak érzi magát, de a kézfejét és a lábát nagyon messzinek látja magától. A kezére néz. Hátralép, a levegőt átvilágítja a lámpa fénye, hátralép, de nincs hova, mégsem esik el, aprónak érzi magát, a lába messze van a kezétől, hátralép, de nincs hova.

Amikor elkezdődik, egy ideig mintha egyetlen képben állnánk. Lükettetés. Az arcunk visszanez, egyetlen pillanatra, aztán már átfordulunk. 99942. A jeleket nincs értelme összeolvasni. Vajon küldünk egy utolsó üzenetet az űrbe, képekkel, értelmezhetetlen ábrákkal, képletekkel, fotókkal, amik vagy láthatók, vagy nem, egy idegen szem számára? Akarjuk, hogy felfedezzenek, ha már semmi érdekünk nem vezérel? Ha kimondaná helyettünk valaki, utólag talán csak annyit mondana, hogy álom volt. Az igazi, a feketén és barnán továbbforgó valóságához képest minek többet tudni róla, mint az utolsó pillanatban visszarugózó anyagot, a víz és a por találkozásakor, valami új kezdetén. A Torino-skála négyes fokozata „nyugtalanító” eseményt takar, ezek szerint az emberiség humora határtalan. A tárgyak korszaka jön.

Júliának úgy rémlett, hogy Miklós ölében ült egész délelőtt, pedig az hosszú lett volna. Ágnes estére elszökött, de már nem akarta visszahozni. Fusson, ki merre lát, ha nincs jobb dolga. Reggel, amikor felkelt, sütött egy tortát. Ágnessel egy konferencián hallottak egy beszédet a párhuzamos univerzumokról, Ágnes csillogó szemekkel jött ki, azt mondta, már érti, és tudja a megoldást, párhuzamos univerzum. Hát tényleg. Teljesen világos. Istenkém.

Júlia már órák óta egyedül volt. Miklós állítólag elment meglátogatni a szüleit, azóta sem ért haza. Az ablakon a fehér függönyt felfújta a szél, megállt a levegőben egy pillanatra, aztán kipukkadt, hangok ömlöttek be a szobába, a villamos, az emberek zaja, jöttek és mentek, gyereket neveltek, porszívóztak, dudáltak a lámpánál. Szürreális volt, persze, nem is lehetett igaz, nincs, aki vezesse a villamost. A konyhakőre ült, egy hangya felmászott a kézfejére, a túloldalon leászott róla. Aztán visszament a szobába, Miklós kockás füzete a földön hevert, tele képregénnyel, határozott kis alakok a kis kockákban. Kiment a konyhába, és jobb híján visszaült a konyhakőre. Talán több óra is eltelt így, a villamos ment az ablak alatt, odakint üvöltöttek az emberek. Később tortát sütött. Megint. Az előző napokban Ágnes azt mondta neki, hogy életében először tényleg van mit csinálnia, csak kevés rá az idő. Júlia úgy érezte hogy életében először tényleg nincs mit, és talán boldog volt ettől, vagy legalábbis nyugodt.

Furcsa volt megszűnni a többi embernek, most már mindegy volt, hogy merre kotródik tőlük, utánuk, elöttük, merre úszik el, egy nagy massa lett a város, az emberek leveése.

Az ablakból figyeli a fények változásait, a csillagok és a város, mint két egymásba fordított tükör, szép. És akkor megáll a forgalom, Júlia megfordul, és érzi, ahogy a lépből a lába nem éri már el a talajt, a porszemek lebegnek a levegőben, mint az óriási pelyhek, hogy a légnomás a földre nyomja a gondolatait, szorítja. Jó lenne, ha Miklós itt lenne, szeretne odafutni és teljes testtel ránehezedni, ahogy még soha nem feküdt rajta. Áll, indul, vár, egyetlen mozdulatban, ül, fut, esik. ■ ■ ■

Hutvágner Éva 1988-ban született Dunaújvárosban, jelenleg színháztörténészként, doktori hallgatóként és oktatóként bábszínházzal, kritikusként irodalommal és színházzal foglalkozik, 2014 óta publikálja a *Lisztidő* című kisregény részleteit.

DOBSZÓ

az ablak alatt

A vitéz feniánus férfiak

Larkin elment, Connolly elmenőben, nagy öröme névvel munkásvezérnek, kiknek szíve úgy kívánczik a pihe-puha funkcióra, mint a szarvas a szép, híves patakra. Amíg az a két vezető a közelükben járt, nem lélegezhetek föl; de most, bölcs és józan emberek lévén, nekiláthattak, Istennek hála, hogy a harcos szakszervezetekből üzembiztos, piacképes vállalkozásokat kalapáljanak össze. Larkin Amerikába ment; Connolly pedig odahagyta a maga szakszervezetét, hogy minden erejét a Polgárhadseregnek szentelje. Nyomorúságosan rozoga hazafias verseket kezdett írni. Éles szeme nem fürkészte többé a vöröset: zöld hajnalért meredt az égre. *Melyik zászló alatt?* címmel színdarabot is írt, s az flitterekkel pöttyözött zöld rivaldafényben botladozta végig érzélgős pályáját a Szabadság Házának színpadán. A *Munkásköztársaság* lapjait hétről hétre elöntötték a veterán szesztestvérek közhelyes felszólamlásai; külsőre-termetre egyforma, csöcselék-csócsalék szavak légiói caplattak bárgyún a papíron, sehol egy kardos-vállszalagos vezér-szó, hogy értelmet adjon a hosszú, dini-dana, *ásitag* parádének.

A világháború Európa-szerte dühöngött, és Írország gyönyörrel szemlélte ellenségének megpróbáltatásait. A nacionalisták élcsapata Von Kluck nevét ízlelgette nyelve hegyén. *A Fekete Rosaleen*, *A Nyugati part férfiai*, a *Clare megye dragonyosai*-féle ír dalokat a legtöbb Gael Ligás, Sinn Feiner, Ír Köztársasági Testvér szinte elfeledte, kedvenc nótájuk immár a *Die Wacht am Rhein*, a *Deutschland über Alles*, a *Was Ist des Deutschen Vaterland* volt, s az égbolt egyre zöldült. Ám közben hegyről-völgyből-városból a nyalka legények csak úgy nyomultak a brit hadseregbe, és a fegyveres ír fiúk tömött sorokban énekelték Írhon legújabb szerelmes dalát, miszerint *Messze-távol van Tipperary*, és verték a lépést a Szabadság Háza előtt, le a rakpartra, ahol a csapatszállító hajók várták őket, s vitték a pipacs-szőnyeges Flandria sírgödrei felé. Az Ír Köztársasági Testvériség kemény munkával ragasztgatta rissz-rossz plakátjait, buzdítván az íreket, hogy őrizkedjenek a brit hadseregtől, felhíván figyelmüket, hogy az eljövendő küzdelem nem a katolikus Belgiumért, hanem a katolikus Írországért vívatik majd; ám a tömött sorok csak verték a lépést, le a rakpartra, a csapatszállító hajók s a tenger felé.

H. H. Asquith miniszterelnök s oldalán John Redmond hiába tartott toborzó nagygyűlést Dublin polgármesterének házánál, az épületet körülvevő brit ágyúk és bajonettek

erdején fennakadt messzire szánt hangjuk, Dublin pedig világgá bömbölte a két politikai vigéccsel szembeni megvetését; ám a Kellyk, a Burke-ök, a Shea-k tömött sorokban csak verték a lépést, s indultak csatába Angliáért, a kismemzetekért, az emberi létezésre alkalmatlan otthonokért; mert ha némelyek szemében zöld volt is az égbolt, sokak szemében a családi extra élelmiszer-utalvány biztos és üdvös bőrbarna színét öltötte.

Connolly eltökélte, hogy gátját veti az Írországból kiáramló emberfolyamnak, és fejébe vette, hogy képes kizöldíteni az égboltot – lássa meg akárki –, mihelyt felvon a Szabadság Házának ormára egy hasonszínű lobogót. A Bizottságot szélnek eresztvén, egymaga döntött; tehát alapos próbák után a Polgárhadsereg – úgy százhetven fő – kivonult az épület elé, Connolly pedig (s Madame Markievicz lépésnyire a nyomában) szemlét tartott fölöttük. Connolly először öltötte magára a mélyzöld uniformist, és kevésbé festett jól benne, kissé fura járása lévén; a karikalábjára tekert vörös-barna puha bőr lábszárvédő csak kiemelte, milyen kacsamód lépked. Bal kezében automata karabélyt tartott, csövét a könyökhajlatában nyugtatta. A Madame férfiruhába bújt a szabadságharchoz, hasonlóan zöld uniformisba pedig; keskeny csípején méretes automata pisztoly himbálózott.

A fegyveres kis csoportot a hívság baljós szikrája ragyogta be, mely szikra Connolly kacsázásából, az egyenruhás férfiak feszes vigyázzából, a Grófnő sapkáján cicázó kakastollbokrétából pattant ki. De senki ne becsmérelje ezt a hívságot, mert olyan csapatot ragyogott be, akik készen álltak a feledés homályába szórni magukat azért, hogy az emberek rég megüledett gondolkodásában megszülessen a változás. Ott álltak – apró, zöld sziget a pizskosszürke ruhás báméskodók tengerében; csöndes, rezzenetlen volt a tömeg, mintha fásultságukból az utolsó csöpp energiát és reményt is belefacsarták volna ebbe az apró ember-kehelybe, hogy azok majd nekivágjanak, és megvívják a végső, rövid harcot értük. Írország bíbor szíve volt ott.

Majd megindult a kíséző szakasz, élén egy fiatal lány, a zászlóvivő, s egy sóhaj, egy *ümmögés* sem tört fel a figyelmező tömegeből; Sean az első sorban állt, kissé gyöngelábon, nyakán az elfertőződő sebet óva. Egy árva éljen sem szakadt ki a torkokból, mikor Connolly kinyilvánította emberei előtt, hogy mihelyt az ősi Zöld Lobogó leng a tetőn, az arra haladó ír katonák balra átot csinálnak, odagyűlnek a Szabadság Háza elé, és megfogadják, hogy nem fogják sem a Császárt, sem a Királyt kiszolgálni, csakis Írországot. A zászlót fölvitték a tetőre, kítűzték az oromra, s amint a szellőben kibomlott, a hadsereg katonái tisztelegtek fegyverükkel, a tömeg pedig úgy éljenzett, mintha a zászló bomlása már is Anglia romlását jelentené.

A rakpart felé menet egyetlen ír katona sem fordult balra, pedig a rezesbanda a menetoszlop elején a *Garryowent* és az *Emlékezz, Írhont* játszott; a fejük se mozdult, hogy az ormon lobogó magányos zászlóra pillantsanak, mely most még magányosabb volt, hisz a tömeg is hazament, bár ő tovább csattogta süketeknek szóló szívfacsaró üzenetét; éjszaka lengett a legmagányosabban, szinte a csillagok között, fáradtan, fonnyadt lombként, mégis mondta-motyogta a magát az alvóknak, Dublin város kemény fiainak, akikért azután eljött a hajnal, hogy teljes menetfelszerelésben vonuljanak a rakpartra, s behajózzanak Flandria felé. Gyermeteg ötletet dajkált magában Connolly: *röndér-mesét*, édes ólmot, mely vak lelkeknek való hamis hajnalra virradt.

De Sean tudta, hogy Connolly emberei majd harcba szállnak, s az Ír Önkéntesek sem tágtának mellőlük; bár lelke mélyén érezte, hogy nem jól látnak a dologhoz. Módszerüket a vörös kabátok, a medvebőr kucsmák s a tollforgók idejéből választották: tisztelgés a tisztikarnak, szuronyt tűzz, és roham, fiúk. Az egyenruhás férfiak kijelölt állás támadására, elfoglalására és védelmére rendelt efféle osztagai nem állhatják a sarat a leverésükre kiküldött masszív haderővel szemben. Amint egybe tömörülnek, végük. A hadi készülődés ordítóan nyílt volt, az az idea pedig, hogy a britek nem vetik be az ágyúikat – mint Connolly, Pearse és mások garantálták – az örületig dühítette Seant. Anglia kapitalistái nem fogják tönkretenni az itteni kapitalista ingatlanvagyon, mondta Connolly, mondta Pearse, és mondja víg danánk. Én mondom, bevetik az ágyúkat, ordította Sean; Én meg azt mondom, hogy nem, ordították vissza, akik egyáltalán meghallották. Ágyúztak a városi utcákon a porosz-francia háborúban, mondta Sean, és Párizs ostromakor a francia

katonák ágyúval lőtték szét a kommünárok barikádjait, nem érdekelte őket, mi kárt tesz-nek az ingatlanvagyonban.

Küldött egy cikket e tárgyban *Az Önkéntesnek*, soha nem közölték; írt Connollynak és Pearse-nek, nyilvános vitát javasolt, egyikük se méltatta válaszra. Érveket sorolt: föld-alatti mozgalomra kell a harc nagyját bízni; ezer embert, vagy akár csak ötszázat kockáz-tatni egyetlen ütközetben örültség. Kimutatta, hogy a búrok sokkal félelmetesebb haderő birtokában, mint amit Írország valaha is kiállíthat, kénytelenek voltak a meglepetéssze-rű támadás, a gyors rajtaütés, a kelepce, a sebes eltakarodás módszeréhez folyamodni. Va-lahányszor szabályszerű csatában nagy erőt állítottak szembe a sokkal nagyobb és jobban fölfegyverzett ellenséges erővel, csúful rajtavesztettek, mint Cronje, majd utóbb Prinsloo. De Wet, Delarey és Botha harcmodora viszont időt nyert nekik a diadalmas britektől, és tárgyalási pozíciót, hogy majdan megteremtsenek egy nagy afrikander nemzetet. Vessétek le az uniformist, tartogassátok esküvőre, torra, parádéra, búcsúra. Szedjétek magatokra a régi gönceiteket, hogy ne ríjatok ki felebarátaitok közül; ötvenes osztagokkal operáljatok, hogy ha futásra kerül a sor, ne veszítsetek öt-tíz embernél többet, mert ha csatarend-be állítottok ezret, mind az ezret elveszítitek.

Egyszer-kétszer – mikor eszébe jutott, mennyit segített annak idején a Szent Edna ün-nepségeken, s azzal áltatta magát, hogy ez Pearse-nek is eszébe jut – megpróbálta egy szó-ra elkapni; de mindig félreterelték a közeléből a nyüzsgő-bozsgó, élénksárga kitűzővel ékes keblű adjutánsok, az Ír Mozgalom bal-, jobb- és középszárnnyal raj-rajkói. Utóbb már nem dühítette ez a bánásmód, hisz a magafajta nedvező-heges nyakú, rövidlátó, reszketeg lá-bú, rongyos ruhájú, lyukas cipőjű madárijesztőt nyilván hátborzongva szemlélték a Gael héroszok. Ráadásul izalmában lépten-nyomon hiába vette Isten nevét a mondandó nyo-matékául; amazok pedig viszolygó megvetéssel végigmérték, sarkon fordultak, és fakép-nél hagyták. Toprongy volt a szemükben, Írhon megszenteltelenítője, ráadásul írül ká-rogott a kényes-finom fülükbe.

De várt még Seanra más nonszensz is. Wally Carpenter, wicklow-i angol származék egy szép napon karon ragadta, s belökdöste a Szabadság Házába. Az apró kezű-lábú-fejű Wally alig volt öt láb magas; könnyesen érzélgős természetű, bár apró mivoltában mégis karakán.

– Várj csak, mutatok valamit – lihegte, miközben az egyik szűk folyosón hurcolta Seant –, tetszeni fog, amit látsz, táncra perdülsz örömdben! – Kinyitott egy fakószürke ajtót, me-lyen papírból kivágott vöröskereszt díszelgett, és belökte Seant egy komor, piszkos kis he-lyiségbe. – Nézd csak meg, mert ezen aztán van mit nézni!

Mire Sean szeme megszokta a félhomályt, a mocskos falat, a pókhálós ablakot, melyen alig mert beköszönni odakintről a sikátorból a sápatag fény, meglátta a porlepte padlón nyújtózkodó négy rozoga táborigyat: vakító fehér lepedő borult rájuk szemfedőként; fe-hérségük úgy festett a koszos padló fölött, mintha sötét tavacsán libegő liliumok volnának.

– A harctéri sebesültek számára – mondta Wally büszkén –, csinos, mi? Mikor Connolly megmutatta, azt hittem, mindjárt megcsókolom érte!

– A fenének nem csókolta meg? – kérdezte Sean. Már megint egy gyermekded ötlet. – Az Istenért, ember! – támadt rá szegény Wally-ra. – Nem látod, hogy ez tisztára agybaj? Játékháború! Idefigyelj – folytatta, és megmarkolta a fiú vékony karját –, ha bárki mel-letted bekap egy golyót, mondd meg neki, hogy kórházért kajabáljon, ahol ismerik a se-bek természetét, ahol a rögzítősín: rögzítősín, a szike: szike, és ahol az orvosok azt is tud-ják, melyiket hogy kell használni!

Connolly sorra indította az éjszakai *eszemenet-gyakorlatokat*, melyeket időnként a Dub-lini Vár elleni idegroham koronázott. Mintha a szépséges Cathleen ni Houlihant lát-ná odabent, börtönben sorvadozva, kezén-lábán súlyos papírbilincs. Igaz, a Vár bevé-telével a harcosok nem sokra mentek volna, hisz hamarosan rájönnek, hogy amint be-vették a várat, magukra csapták a kapuját. A romantikus maskarádé révén Connolly az Önkénteseket is előre rángatta, bár amazok inkább fontolva kívántak volna haladni. De a Polgárhadsereg-beliek a sarkukat tapodták. Egy-kettő, egy-kettő, az Önkéntesek mentek keresztbe, a Polgárhadsereg-beliek kasul, menetgyakorlat, alaki kiképzés, hadi szelek fúvása. A fegyveres írek oszlopai-vonalai-láncai között olykor felbukkant az Alkirály csillogó-vil-

logó díszhintaja félgaloppban, elébe fogva négy selyemszőrű paripa, hátukon egy-egy bársonyfrakkos, fehér nadrágos, hosszú ellenzőjű zsekésapkás lovász; mögöttük egy szakasz vörös mellényes ulánus, rézsisakos dragonyos, vagy tollas-csákós huszár; mintha elegáns kereszt-paszományt próbálnának hímezni az Írországot foglalkoztató goromba szövedékbe, mely éppen hogy el akarja tüntetni a hódító színpompájának minden fércét-fonalát.

A Nagyböjt már-már véget ért. Ezrek morzsolják tenyerükben a vágott dohányt, hogy a hét hosszú böjtös heti absztinencia után végre rágyújtsanak; elmúlt az ideje, hogy az ember (már ha van szerencséje) csípős ízű hordós heringre, bőrhöz foghatóan rágós sózott menyhalra, tej nélküli teára szorította magát. Hagymás rostélyos, szalonnás káposzta, a változatosság kedvéért sertéspofa szolgált ismét a dublini melós fehérre sikált asztalának díszéül. A fiatalok táncba kíváncztak; az új életre támadt pergő-forgó multság, a *Sicc, macska a szék alól*, vagy a *Magasabbra a tetőt* ismét édenkertbe hívó dallamára; az idősebbek a gyermekek kedvéért a potmarnocki Bársonyparra vagy a Malahide-i Ezüstpartra készültek kirándulni; s akik sem ide, sem oda, azok a húsvéthétfői fairyhouse-i versenyre benevezett lovak lajstromát böngészték. Az Önkéntesek Összírországi Díszszemléjének föllegében villogó veszedelem elmúlt. Suttogták – vigyázat, csak suttogták –, hogy némely soha-nem-felejtünk ifjancok azt tervezik: a csöndes vonulgatásból nagy hirtelen fegyveres fölkelést csinálnak. Hajszálon múlt. Ha nincs Isten fullajtárja Eoin Mac Neill, Vezérfari Főnök, valamint Bulmer Hobson Isten fullajtárjának fullajtárja, az Önkéntesek *Szitoknoka*, hajjaj! (egyiküknek sem szólt a tervről senki, csak egy fuvallat megsúgta nekik, micsoda halálos drogéria szakadhat a népek fejére). Hanem aztán ez a kettő szétküldte a gyorsfutárokat, kit vasúton, kit lóháton, kit biciklin, kit szamaras kordén, kit görkorcsofolyán, s azok futottak, vágattak, lihegtek ország szerén tova, hogy *vitályon* kívül helyezték a dolgot, így elnémítván az ezüst trombitákat, melyek már égnék emelkedtek, hogy kit-kit az eljövendő nagy viadalhoz szólítsanak. Az ország pedig elhevert a kandalló előtt, latolgatta a lovak formáját, tömte a pipáját, leste a sertéspofát, amint a másnapi ebédre fődögél a lassú tűzön, és mindenki hálát adott a Jóistennek, amiért a régóta ígért fenyegetés elmarad.

És húsvéthétfőn kimentek a lóversenyre, a Bársonyparra, vagy kikészítették a legszebb ruhát az esti táncmultságra, mindnyájan a húsvéti jámborság utáni kegyelmi állapotban, telidestele a joie *deo vivre* áldásával; nem egy vidéki feljött a városba, hogy megnéze a Múzeumot, a Négy Bíróságot, a Vámházat, a katolikus Szent Mária katedrális; miközben az egyik utcán civil ruhás detektívek kísérték Roger Casementet fegyverek közt a hajóhoz, amelyik majd a bitófa tövébe szállítja; a másik utcán pedig civil ruhás Ír Köztársaságiak kísérték Bulmer Hobson fegyverek közt oda, ahol legalább jót nem cselekedhet. Nyugalom honolt szerte, akár a *himádkozó* apáca pihegő leglelkében. S akkor az O'Connell Street közepe táján – szó nélkül, csak a lábuk dobogása hallott – felbukkant több száz Önkéntes és Polgárhadsereg-beli, fegyverben, élükön Pearse, Connolly és Tom Clarke; megálltak, balra átot csináltak, és megnézték maguknak a Főpostát.

– Jönnek a jófiúk! – morogta egy öregúr, félig magának, félig a mellette álló szikár idős hölgynek, aki mellé szegődve bámulta az Önkénteseket. – No, Mac Neill tett róla, hogy el ne galoppírozzák magukat! Most meg mit akarnak? Úgy nézem, elszánták magukat, hogy megzavarják a megszentelt nap cerebrálását. Bemennek? Minek, kérdem én. Levélbélyegért nemigen. Azért se, hogy megkérdézzék, hány óra, hisz ott a nagyóra a kirakatban. Mit akarnak hát, asszonyság, mondja meg. Nem értem. Itt valami készül. Higgye el, asszonyság, itt folyton készül valami. Hetven éves vagyok, és egy óra nem volt az életemben, hogy ne készült volna valami, legalábbis beszéltek. Istenemre, kiveszik a nagyórát a kirakattól! Mégiscsak furcsa. Nézenek oda, puskatussal kiverik az összes üveget! Csak úgy záporozik a szilánk – egyenest a járókelőkre! Ez már túlmegy minden határon. Ez, ez tiszta huliganizmus. Jobb lesz, ha eltűnünk innen – bármelyik percben itt lehet a rendőrség. Nem megmondtam magának, asszonyság, én nem értem! Kizavarják a Postáról a dolgozókat, a puskájukat is rájuk szögezik. Jobb lesz, ha eltűnünk innen, amíg jól van dolgunk. Várjon egy percet – kijött egy illető, valami papírt akar felolvasni. Mit mond? Nem értem. Hogy az ördögbe hihetik, hogy egy szót is hall innen az ember? Ó! Már meg kitalálták a népet az utcáról. Hogy? Eriggyetek haza, mi? Mégis ki ma-

ga, hogy itt rendelkezik? Hogy átveszik a hatalmat a városban? Mit nem mond! Hát én-rajtam nem veszik át a hatalmat! Békés ember vagyok, békés sétát teszek egy békés napon, és ragaszkodom az alkotmányos jogaimhoz. Hogy itten puskából való tüzelés lesz hamarosan? A mindenit, honnan? Honnan, asszonyosság, mondja meg. Nem értem, nem megmondtam magának? Azt mondja az illető, hogy ő az Ír Köztársaság nevében beszél. Ezen tessék eligazodni. No, majd a rendőrség mindjárt eligazítja a dolgokat. Most ne szóljon, nézze meg, mi jön az O'Connell Street vége felől! Egy század ulánus – szépen ügetnek, teljes harci dísz, karabély, lándzsa, minden! Kitakarítják a Főpostát. Betöri a bordámat, asszonyosság! Hallja, hogy csörömpölnek? Ezek aztán komolyan gondolják. Meglássá, asszonyosság, ez az Ír Köztársaság még el se kezdődött, már vége van neki. Jézus, Mária, Szentjózsef! Ezek az örültek lőnek rájuk! Hé, félre az útból, asszonyosság, hagyja mozdulni az embert! Hogy kis híján fellöktem? Akkor mi az ördögnek kapaszkodik belém? Nem megmondtam magának órákkal ezelőtt, hogy veszélyes erre lófrálni? Hallja-e, ez tisztára sortűz volt! A rendőrség menti az irháját! Hallja-e, tűnjünk el innét; eleget lábatlankodtunk, ahol semmi keresnivalónk nincs!

– Nézzék már, feltörik az üzleteket! Mégiscsak bosszantó, nem? Végül is a fiúk valami magasabb célokért szálltak a síkra. Nézzenek oda, ez a pasas egy gramofont cipel. Hol szerezted, aranyapám? Hallották, mit felelt? Hogy találjam ki, hol. Kultúrátlan banda. Nézzék már, ezek egy teljes zongorát hurcolnak! Hallották? Hogy álljak be, segítsék. Van pófájuk. Nézzenek oda, sorra viszik a taligákat meg a babakocsikat. Keserves nap, hova lesz Dublin jó híre? Hát ez a szakállas, golfnadrágos pasas mit csinál? Plakátot ragaszt. Olvas-ták? Felhívja a polgárságot, hogy ne hozzanak szégyent a fiúkra. Törődne a maga dolgával. – Sheehy-Skeffington? Mit tudom én, kicsoda. Hogy Írhon egyik legnemesebb lelkű fia? Ne húzzon már. Hogy ha nem volna olyan nemes lelkű meg önzetlen, bezzeg tudnám? Lehet, de akkor se írja elő nekem, hogy mit csináljak. Ha lopni, rabolni, fosztogatni támad kedve az embernek, mi köze hozzá? Nézzék csak, ott megy az ipse, két másikkal, egy csapat katona viszi, fegyverrel. Nem úgy néz ki, mintha olyan nagyon nemes lelkű volna. Mi volt ez? Itt füttyölt el mellettem. Golyó? Ne vicceljenek már. Hanem megmondhatom: ha piszkálnak, én nem állok jót magamért.

A bevert kirakatok üvege csörömpölt utcahosszat, az emberek az üvegcserepen tapodva addig húzták-nyúzták, taszigálták egymást, míg India, Arábia és Szamarkand minden kincse elébük nem tárult. Sean végignézte, hogy rángatják fejükre a polcokról a dobozokat, hogy hajigálják a holmit szanaszét; az új ruhát többnyire a régi fölé húzták, bár egy nő a pucér felsőtestére próbálta egyik kisinget a másik után, mígnem végül megállapodott egy világoskéknél, amit nyugodt mozdulatokkal magára simított. Akik eddig silány göncökben fagyoskodtak, most életükben először élvezték a jó ruha melegét.

Aztán Sean nem sokkal a fejük fölött röpködő golyók zizzenését hallotta, és rájött, hogy a fegyveresek nyilván el akarják riasztani a fosztogatókat; így hát beugrott egy boltajtó benyílójába, hogy a fal kiszögellését tudja maga és a fegyveresek között. Tagbaszakadt férfi szaporázta a lépést a járdán, jobb lábszára mellett jókora kancsót lóbált a fülénél fogva, bal kezében pedig egy pár élénksárga bakancsot. Élesen csöndült valami, a kancsó kettéhasadt, és aranyló folyadék tisztelte meg a méltatlan kövezetet. A férfi megállt, s a kancsó kezébe maradt csorba töredékére meredt.

– Jézus! – mondta. – Egy csöpp se maradt belőle – disznó pazarlók!

Sean a benyíló szögletéhez lapulva beljebb csusszant, hogy belessen az üzletbe. A kirakat üvegében tatóngó csorba szélű nyíláson át láthatta a padlóra szórt ruhák, sapkák, cipők, gallérok és nyakkendők megtaposott vastag szőnyegét, melyen az emberek lökdös-ték-taszigálták egymást; a padlón hányódó, a pultra kitergetett holmiról tudomást se véve a bontatlan dobozokban rejlő, szépen összehajtogatott titkos értékeket keresték. Egy magányos férfi a padlón heverő kupac sapkában turkált; lázas igyekezettel csapta a fejébe egyiket a másik után, s amelyik nem passzolt, azt az üzlet túlsó sarkába hajította. Egy másik vadul erőlködve próbált az otromba bakancsán át egy finom tweed nadrágot felhúzni; mikor rájött, hogy nem megy, hangosan káromkodott – és még hangosabban, mikor kiderült, hogy lerángatni se tudja. Egy rongyos ingű harmadik szorosan a térde közé kapta

a régi kabátját, míg boldog izgalommal dugta karját egy vadonatújba; megint egy másik szertekürtölte, hogy ha bárki hetes zoknira bukkan, neki szóljon. Egy vénember a pult-ra támaszkodva dirigálta botjával a létrán álló fiatalabbat, aki serényen kutakodott a fől-ső polcokon lévő dobozok között.

– Abban mi van, a bal kezedenél? – kiáltotta a vénember. – A bal kezedenél, te málé! Ing? Miféle ing? Rendes vászon? Áh, annyit sem ér, hogy ráragjad a mancsod. Olyat bárhol szerezhethünk. Az a doboz a jobb kezedenél. A jobb kezedenél! Édes Istenem, te málé! Azt se tudod, melyik a jobb, melyik a bal? De Luxe van ráírva? Dobd le, dobd már le! – Hova to-lakszik, asszonyosság? Nem a tavaszi vásáron vagyunk. Tessék rendet tartani, ha akar valamit. Micsoda? Hogy az ördögbe tudjam, merre a női osztály. – Egy, kettő, három, négy, öt, hat, meg egy vásárnapra, akkor ez egyelőre elég is. Nézd már meg, van-e valamelyikre „pizsama” írva – mindig birizgált a gondolat, hogy milyen érzés lehet az ember bőrén. – Ez mi volt? Mire kell nekik a mentő? Hogy meglóttak valami nőt? Hogy pont itt előttünk? Ki volt? Orvlövész, vagy valaki...? Uram Isten, hol az a rend és törvény, amivel annyit hengeznek?

Sean csak nézte ezt a csudálnivaló aktivitást, és képtelen volt a bomlottságot becste-lenségnek becsülni. Ezek az emberek minden vásárnap és minden kötelező ünnepen misére járnak; térdüket kékre koptatták a papi örök elrendelés templomkövén; halálo-san rettegnak a klérus bármiféle fenyegetésétől – gondolta Sean, és most örömmel lát-ta, hogy a kézzelfogható dolgok iránti vágyak sem haltak ki belőlük. Akármit sípolt-do-bolt az egyház a bocsánatos és halálos bűnökről, csak kinyújtják a kezüket eledelért, ru-háért, színért, életért. Ha a mezők liliomai nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak, mégis kedvesek, hogy ne volnának kedvesek azok, kiknek élete szünetlen robotban telik? Eljön az idő, mikor mennyei királyságukat nem erőszak árán kell kivívniuk, hanem ők maguk építik föl maguknak, és kedves hangok, ragyogó színek közepette övék lesz a jó meleg, a szépség és a meglegélés.

Mikor kissé csillapodni látszott a lövöldözés, Sean kióvakodott a fedezékből, s a há-zak és az üzletek falához tapadva hazafelé tartott. Addigra besötétedett, rövidlátó szeme alig pár méternyi utat vett ki maga előtt. Mikor a Spencer-dokk csatornájának hídjához ért, fél-bambultában csöndes, fáradt hang szólította valahonnan a sötétből: Állj! Ki vagy? Sean tett még pár lépést, mire a hang – immár nem fáradt, hanem fenyegető hang – rö-viden és velősen rászólt: Ki vagy? Hökkenten, amiért nem lát senkit, Sean valahogy ki-nyögte: Jóbarát, s perc múlva ott állt egy katona homályba vesző alakja, kezében a puska lövésre készen, s ahogy elhaladt mellette, megkínálta a jótanáccsal: Legközelebb gyorsab-ban válaszolj, jóbarát. Hát ezt épp hogy megúsza! Még pár másodperc hökkent hallgatás, és fönt volna a csillagok közt. Ébredj föl, Sean! Alig valamivel arrébb szinte a mellét bök-te a bajonett, s újabb hang szólt rá: Állj! Ki vagy? Jóbarát, mormolta Sean, a bajonett le-ereszkedett, s a katona azt mondta: Menj csak, jóbarát. Így voltak elpötyögetve végig az út mentén, míg Sean be nem fordult a sarkon a kis utcába a házuk felé. Az Északi Falnál áramlottak be, senki útjukat nem állta. Szegény jó öreg Írország!

Sean megállt a kapuban, eszébe ötlött, milyen veszélyes éjszaka az utcán járnia. Üre te-kintettel bámult a sötétbe. Arra gondolt, mi minden történt máris, és mi lesz a vége. Ki-halt a város, csak a küzdő felek népesítik be. A kocsmák kiürültek, az omnibuszok hazacsi-lingeltek a remizbe, az üzletek bezártak. Lansdowne Road, Rathmines, Rathgar népe ösz-szefogta a finom kabátját, és hazasietett; az Ír Nemzeti Bank gondnokai kiszaladtak a jár-dára, hogy nagy döntéssel bevágják a vasalt kapukat, majd sietős kézzel rájuk csukták a vaskos zárnyelveket, az őrség pedig sebesen az ügyeleti helyiségbe vonult. A fairyhouse-i lóversenyről hazafelé igyekvők útját elállták a brit hadsereg torlaszai, s a „Hogy a pokol-ba kerülök most haza” kórusban szállt fel Istenhez és az Ő áldott Szentjeihez. Sean pedig a ház kapujában állva visszanezett a városközpont felé, s látta, mekkora lángcsóva csap fel a magas égre; kibomlott az első gologtavirág-bokréta.

Másnap kora reggel, miután a csatorna hídján tilos volt átmenni, Sean, hosszú kerülőt téve a vasút mögött, elért a belváros peremére, ahol tombolva habzott a közbeszéd, és vad elméletek találgatták, mi is történik.

– A Vár elleni támadás befuccsolt, és a szerény, nemes lelkű Sean Connolly elesett; utolsó sóhaja az volt, hogy Írorszáért hal meg. Az O’Connell Street-en olyan halomban fekszenek a halottak, hogy átmászni is bajos egyik oldalról a másikra. A Sinn Fein pedig elfoglalta az Ír Nemzeti Bankot.

– Micsoda?

– Elfoglalták, bevették. Lerohanták az őriséget, tüzeltek rájuk előlről, hátulról, s a szitává lőtt tetemüket Billy király szobra köré hajigálták.

– Csak nem? Úristen, hova jutottunk! Ha oda az Ír Bank, mindnyájunknak végünk. Mi lesz a nyugdíjunkkal? Az élelmiszer-utalványok sem érnek majd egy fabatkát sem!

– Az semmi – figyel rám, ember? – azok a szobrok, a Szabadság, az Állhatatosság, az Igazság, amik a Bank keleti oldalán álltak a tetőn, azokat leszórták a vakvilágba. Ripityára törtek, csak a törmelék meg a por.

– Ne már! No és a többi, a Hibernia, a Húség meg az Izé – azokkal mi lett?

– Azokkal? Ó, azokat leszedték, és jobb időkhöz biztonságba helyezték. Még épp idejében.

– Az semmi, csak hallgassatok végig. Egy pasas azt mondja, a Raktárdombról tökéletesen látta, hogy egy német hadsereg menetel felénk pont a horizonton. Nem azt mondtam, hogy a határon, azt mondtam, hogy a horizonton. Hogy melyik horizonton? Ccc, ccc. Csak egy horizont létezik, ahol az ég a földet éri. Te reméled, hogy igaz? Hát én nem. Elég bajunk van így is a mieinkkel meg az angolokkal; mi volna, ha a németek is beszállnának harmadiknak? Csak az égi kis pacsirta lehetne biztonságban, de őneki is magasabbra kéne szállni a szokásosnál.

Sean az anyja mögött állt a hátsó szoba ablakánál; az anyja kifelé bámult, hátha megtud valamit az egészről.

– Van egy pár katona a templomtoronyban – mondta, de az utolsó szót egy dörrenés és recsegés-ropogás nyomta el, ők ketten pedig hátra tántorodtak a szoba végébe, félvakon és fulladozva a malterpor vastag, sűrű felhőjében.

– Meglőttek, Sean – nyögdecselte; ő alaposan végignézte, de sértetlennek találta; gyorsan átvitte a másik szobába, lefektette a lószőrrel tömött régi díványra. Adott neki egy pohár vizet, aztán szép szóval lecsalta az alsó szomszédasszonyhoz, aki vizet forralt, hogy megteáztassa. Amint elindult fölfelé, hogy megnézze, mi a helyzet, egy tiszt és egy őrmester vezetésével egy szakasz katona jelent meg; föl kísérték, két főt a kapuban hagytak őrködni. A tiszt revolverrel a kezében állt mellette, míg az őrmester átkutatta a hátsó szobát. Egy idő múlva előkerült, és valamit súgott a tisztnek.

– Jöjjön le velem – mondta Seannak a tiszt.

Szorosan a ház falához állították, a motozást az őrmester foganatosította. Kopott bakancsát is levették, hogy belenézzenek, miközben végig egy katona térdelt előtte, fél térdén a karabély tusa, a szurony arasznyira Sean mellétől. Azt mondták, egy automata revolvert keresnek, ő meg eltűnődött, hogyan fért volna bele a bakancsába. A vasút menti falon túl a parlag rétet éktelen robbanás túrta fel, kövek, fűcsomók, pipacstövek röppöltek a levegőbe, majd záporoztak Sean és a motozást végzők köré. Golyó fütyült, majd percen belül egy második koppant gonoszul a falon Sean mellett, jelezvén, hogy orvlövés vadászik az őt körülvevő katonákra. A tiszt elosont a házak mentén, és bevette magát egy üzlethelyiségbe, a katonák görnyedten a nyomában. Seant otthagyták terpeszben a falnál, a szomszédság a többi ház kapualjából leste. Elvette a faltól, és leeresztette a kezét, kifordult, és fölment a lépcsőn, haza. A falnál úgy érezte, mindjárt bevégzi, csak nagy keservesen őrizhette meg a méltóságát. Most görcsösen reszketett a félelemtől.

Akár az öbölben horgonyzó Helga ágyúnaszád összevissza lövöldözése, akár az orvlövész véget vehetett volna az életének. Régóta igyekezett kerülni a veszedelmet, és nem egyszer találta magát a kellős közepében. Munkája során háromszor alig úszta meg a bajt: egyszer a hetven kilométer per órával robogó vonat szerencsére csak a vödört verte ki a kezéből; egyszer az összeomlott állványzattal együtt ő is lebucskázott, de a réműletnél és egy sor fájdalmas zúzódásnál nagyobb baja nem esett; egyszer egy magas üvegvetőt takarítottak, s egy munkástársa – nagy igyekezetében, hogy megmutassa a művezetőnek, milyen fürge fickó – rálépett az üvegen fekvő pallóra, a palló eltört, az üveg megroppant, és sze-

gény ördög vagy tizenöt métert zuhant, s a betonpadlón halálra zúzta magát. Ma pedig ő és az édesanyja kettejük feje közé olyan géppuska-sorozatot kaptak, amelyik a mögöttük lévő falat ripityára verte. De hányszor tért ki az utolsó pillanatban a megvadult, részeg rendőrök gumibotja elől? Többször, mint emlékezni szeretne. Ki nem állhatta az ilyesmit. Amint gyarapodott jóakaratan és bölcsességben, úgy csappant meg benne a hősiség vágya. A kiváló és igazságos városatya Tom Kellyhez hasonlatosan ő is ágyban, orvosságos-üvegek közt akart meghalni.

Jóságos Úristen! Hogy néz ki a hátsó szoba! Az egyetlen derékaljukat szuronnal felhasították, a piszkos toll összevissza szóródott belőle. Az egyetlen szalmazsákjukat ugyanúgy, a szalma a tollal vegyest borította a padlót. Nem elég, hogy fáj a reszketeg lába, nedvezik a heges nyaka? Ha nem olyan kemény fából faragták volna, kiül a romos ágy szélére, és jól kisírja magát. De száműznie kell a könnyes gondolatokat, hogy eljusson a szilád ellenszegüléshez, a jéghideg elfogadásához annak, amin nincs hatalma változtatni.

Meggyújtott némi aprófát, vizet vett egy kislábosba, főzött magának egy bögre teát. A régi kredencben talált kenyérvéget, levágott belőle egy szeletet; többet nem, hisz a szomszédság bármikor hazaküldheti az anyját, s őneki is jár a része. De aztán megette a maradék kenyeret is: kellett a friss erő, hogy pótolja a nedvedző nyaka, a fájó lába, a zavart lelke folytán elvesztett energiát. A teát szűrte, mikor beállított egy őrmester és két baka; és Sean szíve ismét összeszorult.

– Hé, maga – mondta az őrmester, s a bakák felé intett – eredjen velük, a templomba, igyekezzen! Hogy minek? Ne érdekelje, minek. Parancs van rá, elég ennyi az eléghez.

– Ki parancsolta, az Alkirály?

– Na! A századparancsnok úr. Igyekezzen.

Sean sóhajtván zsebretegette egy Keats-kötetet, fölvette a sapkáját, és ment a bakákkal a templomba. Az előcsarnokban fiatal tiszt ült egy kis asztalnál, notesz előtte, ceruza a kezében. Neve? Lakcíme? Kora? Foglalkozása? Sean megfigyelte, milyen görbén néz rá, mikor azt hallja, hogy munkanélküli. Újabb motozás. Ez meg mi? Áh, könny! Versek – veszélytelen. Mért nincs maga a hadseregben? Nem érdekelnek a hadseregek, még az Üdvhadsereg sem. Tisztességes válasszal többre menne, ember. Be vele a többihez.

A keresztelőkápolnában katonák terpeszkedtek – aludtak. Mások a szentély kőpadlóján horkoltak. A templom keleti és nyugati végében fegyveres őrszem állt. Hátizsákok, szíjak, bakancsok, puskák halomban az Úr asztalán és körülötte. Seanon kívül két őrizetes volt, jól elkülönítve. Furcsa érzés fogta el: hányszor ült istentiszteleten itt a templomban, ahol első igaz és művelt barátját, a lelkészt, megismerte. De megmérgeledne, ha tudná, hogy katonák vették be magukat az Isten házába! Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre – állt az írás félkörben az Úr asztala fölött.

Egész este, egész éjjel ült a kemény padban, s úgy találta, hogy ami szép, az se lesz öröm örökké. Nem telt több tőle az őszi ködben hunyorgó csillag halvány mosolyánál. Fanyar mosoly, de mégse könny. Itt is, most is egy volt azokkal,

*Kik holtukig szeretik társukat,
Kik átérzik a világ szenvedését,
Szolgálva e szegény emberiséget
Fáradoznak a halandók javán...*

Liliomok sápasztó fehérsége ült a lelkén; de mégsem a hó halálos fehérsége; még nem, bár a reggel üde lehelletétől, a dél tüzetől, az est csillagától messze hullott.

Az anyja miatti gondot kénytelen volt elvetni. Ül le, és hallgass – mást nem volt mit tennie. Különben is mi hasznát vennék otthon? Az ellenség mindnyájunkat egzecírozhat. A szomszédság megadja neki a napi betevőt, majd megegyeznek maguk között. – Büszkeség ide, büszkeség oda, majd' megveszett egy adag Maconochie-pörköltért a katonákéból.

Másnap este a környék vagy száz derék legényét, köztük Seant, zárt menetben, őrizet alatt (aki szöknő próbál, föbbe lövetik) elhagyatott utakon egy nagy magtárba terelték. Egyesével bocsátották be őket a kihalt épületbe; hosszú kőlépcsőn fölfelé, egy szűk ajtó-

nyíláshoz, ahol kinek-kinek, amint fölért, meghagyták, hogy ugorják talpast a sötétbe, aztán ha leér, majd meglátja. Sean is bepottyant, esett pár métert, és vastag réteg kukoricában kötött ki, majd megfulladt a felcsapó porfelhőben. Mikor a szeme megszokta, a repedt zsalukon beszűrődő gyöngye fényben észlelte, hogy óriási hombárba került; legalább másfél méternyi kukoricában kellett gázolnia, ha arrébb akart kerülni: minden lépésnél combközépig süppedt a lába, úgy kellett kiráncigálni a következő lépéshez. Jó időbe telt, amíg eljutott az egyik ablakig, s a zsalu repedésén át a város fölötti égboltot fürkészhetette.

Olvadt vasként izzott az ég, mintha az egész város lángban állna. Fél füllel hallotta a közelen kártyázó kis csapat férfi beszédét. Keatset aligha olvashatott a rossz szemével, ehhez több fény is kevés lett volna. Több fényt – ezek voltak Goethe utolsó szavai, s úgy tűnt, Seanéi is ezek lesznek.

– Nem tudom, hogy végződik ez a dolog – mondta az egyik kártyázó –, de a német tengeralattjárók úgy rajzanak fölfelé a Liffey-n, akár a lazacok; ha tüzet nyitnak, vizlát, Anglia. Én ütöttem, hé!

– Úgy hallom – mondta a másik –, a Dublini Dombság feketélik tőlük, szenesvödör sisakostul, mindenestül. Te osztasz, Ned.

– A Sinn Feinerek ismeretlen helyre szállították azt a pasast, aki a vidéki Önkénteseknek parancsba adta, hogy inkognidóban maradjanak, akárhol is legyenek. Hogy is híjják? Ej, itt van a nyelvemen. De hogy van?

– O'Flynn atya nyilván – szólt egy csúfondáros hang a sarokból.

– Ne csúfalkodj, Nyúzó Doyle, nem tréfálkoznivaló időket élünk. No, figyelem, itt a kőr ász!

Ekkor meghallották: a fejek mind odafordultak, ahol Sean kucorgott az ablaknál – a szakadatlan puskatűz okvetetlenkedő pattogásába belebódult a nagy ágyúk lassú, méltóság-teljes, halálos *duhogása*.

– A Krisztus irgalmazzon nekik – mondta a Nyúzó Doyle.

Másnap Sean meghallotta, hogy a magtár végében lévő lyukból, ahol az őr strázsált, a nevet szólítják. Átgázolt a kukoricán, azt mondták, ugorjon fel; felugrott, egy káplár elkapta a karját, és segített neki felkászálódni az emeleti szintre. Közölték vele, hogy egy katona kíséretében hazamegy enni; a többiek egy-egy óra szabad eltávozást kaptak, de ő gyanús volt, mert a lakására lötték ki az orlvésznek szánt sorozatot.

Talpig belepte a kukoricapor, és hiába tűrte föl a kabátja gallérját, hogy a sebes nyakát óvja, marta a nedvező sebet – félt is, hogy elfertőződik. De türelemmel kellett lennie, tehát a katona társaságában hazacapatott.

Otthon leülvén, a katona kérdésére azt mondta, hogy nincs a lakásban sem enni-, sem főzniláló.

– Semmi? – kérdezte megütődve a katona – Nincs valahol egy hely, ahol kaját lehet szerezni?

– Van – mondta Sean – a sarkon egy árus, de nincs rá pénzem.

– Majd ad, kénytelen lesz – mondta a baka –, Isten bizony, nem gilt, hogy egy ember ne ehessen!

Így aztán a szász meg a gael elment Murphy boltjába ennivalóért. Murphy komoly ember volt, száz fontot fizetett a diszpenzációért, hogy elvehesse az elhalt felesége hűgát – mert az ingatlanok a családban kell maradni. Sean eltűnődött, micsoda kényelmet és biztonságot nyújtana az anyjának és öneki egy ekkora summa. A katona keményen megparancsolta, hogy az őrizetesnek adjanak valami kaját, következésképpen Sean kapott egy kenyeret, teát, egy palack tejet, egy szelet szalonnát, meg egy font konzerv marhahúst. Hazafelé Sean szólt az anyjának, és hercegi módon megebédeltek; a katona is elfogadott egy csésze teát.

Egyre magasabb lángnyelvek nyaldosták az eget, mintha az Isten füléből függő rubin ékkő volna. Az épületek izzó skarlátvörösbe öltöztek; a szentek pedig hegyezték a fülüket, hogy a mennyek felé szálló ír imákból elcsípjenek valamit, mert minden miatyánkba és üdvözlégybe beleszólt az ágyúk veszett acsargása, melyre rákontráztak az ordító szász karabélyok, géppuskák, tarackok; egyre szűkülő tűzgyűrűbe fogták a Sinn Feinereket; s a tűz lassan kúszott e csapat ártatlan felé, kiknek keze éltükben először részesült a fegyver áldá-

sában. Immár fölélük borult a tűz, harapta fejük fölött a tetőt, ők pedig túl elgyötörtek voltak, hogy megpróbálják eloltani. Beesett arcukat véresre csipkézte a szétvert kövek és téglák törmeléke; a sebesültek valami sarokban nyöszörögtek maguknak, míg maroknyi férfi és nő élete kockáztatásával igyekezett a súlyos sérülteket kórházba juttatni, utat törve a leomló falak, a kénköves lángok s az égő épületek fenyegető sorfala között. A szürke-zöld Önkéntes egyenruha elvesztette eleganciáját, elrongyolódott, vastagon belepte a falakból felhőben szálló malterpor. A harcosok, akár az automaták, tétován mozogtak a rájuk száradó por és hamu maró ködében. Hallgatagok voltak, borostásak; talán elmormolták a teljes bűnbánat imáját a hadba vonulásuk előtt elkövetett dolgaikért; tekintetük megfakult, de elnehezült szemhéjukat rábírták, hogy le ne csukódjék, hisz egy perc bóbiskolás a hirtelen, csöndes halált jelentette számukra. A legjobb lövészek újra meg újra odapörköltek a közelítő lángfalba; néhány rekedt, cserepes ajkú férfi apró vödör vizekkel próbálta hátrébb szorítani a lángokat; a vezetők méltóságteljesen álltak közöttük a lángfal előtt, immár a halálhoz felkoszorúzva; külsőre vidáman és elégedetten, míg benső lényük azon töprengett, hogyan viselik majd, ha kihunynak a világ fényei. Hozzásegítették Istent, hogy felrázza Írországot: akkor most a nép, az egész nép feleljen meg érettük! Megfáradtak, elnyűvödtek, már csak a hosszú-hosszú álom vár rájuk: a célra tartott karabélyok torkolat-tüzenek vékony szalagja, azután a hosszú álom. Írország húsvéti lilimainak szirmán pedig mindörökre ott húzódik majd egy karmazsinvörös csík.

Az örömvirágból keserű ürm lett. A tűz- és füstgyűrűben, a röpködő golyók között barna csuhás kapucinus barátok jártak; odahajoltak a sebesültek fölé, bár nem sokat tehettek, megálltak a vészben a népük mellett. Aloysius atya sóprúnyélen lengő fehér köténnel siet a brit barikádhoz sebészorvost kérni, az elegáns Taylor ezredes hátat fordít neki, s otthagyja az Istenével a bakák között. Később azért egy hasonlóan elegáns százados minden tőle telhetőt megtesz érte: udvarias szavakra, emberséges gondolatokra méltatja Isten szolgáját. A mezítlábas Cathleen ni Houlihan pedig dalra fakad, mert csaknem egészen elfakult dicsősége ismét felragyogott. Kopott a köntöse, fésületlen a haja, de énekel; kirázza a hamut a hajából, lesimítja meggyűrt ruháját, és...

*Énekel a férfiakat, akik
Kész szívvel csatarendbe állva
Zászló alatt, kürtszóra menetelnek
Szülőhazájukért a hős halálba.*

Ritka bő aratása volt a halálnak Írországból; a csata prologusaként számos közrendű férfi, nő és gyermek mondott búcsút munkának, szerelemnek és játéknak; pár órán belül pedig még számosabban kaptak rövid üzenetet arról, hogy az életnek nincs többé szüksége rájuk. Ott fekszenek csöndesen: a kapualjban meglepett gyerek; az utcán elnyúlt öregember; a fiatal férfi a lámpaoszlopnál, melyet elkapott, mikor a golyó érte, majd lecsúszott mellette – furcsán elfehéredett arcából tágra nyílt szeme mered az égre, mintha onnan kérdené, miért történt ez az egész – merev karja most is öleli az oszlop lábát; az ifjú lány ünneplőben, hasmánt, nyilván sietett haza az első csetepaté hallatán, csak nem elég gyorsan, a habfehér blúzon a halál bíborvörös foltja terjed a hátoldal közepén; az öregasszony a bérkaszárnnyabeli szoba padlóján, egymaga, vére átszivárog a földemen, s kiült a lenti mennyezeten: a holtak jókora százada, az Írorszáért holtaké. Jézus, irgalmazz! Csöndesen, bajtársak, csöndesen. Nem akartatok meghalni. Tudom, tudom. Nem írtatok alá proklamációt; nem rohantatok le épületet; nem húztatok meg ravaszt; tudom, tudom. Írországnak mégis szüksége volt rátok. Sokan hálnak még meg, mire Írország szabad lesz. El kell viselni. Örökre ismeretlenek maradtok, bajtársak; halálotokat nem kísérté méltatás; ceremóniátlanul lesztek eltemetve; névtelenül, trombitaszó nélkül; nem lőnek sort vitézül a sírotok fölött; nem is vesznek számba a nyilvántartott áldozatok között. De figyeljete, bajtársak, figyeljete rám: Whitman elétek jön majd; besorol a jelesebb holtak menetébe; az ő harsány kürtszava felhangzik majd tiszteletetekre. Figyelem – tessék! Lépez, előre indulj!

Itt jön Paudraig Pearse az elcsöndesült utcán, két elegáns brit tiszt várja. Biztos léptekkel jön, nem siet, félelem nélkül, oda, ahol a két elegáns brit tiszt várja. Megverték a katonáit, a láng-kordon elégette utolsó halvány reményeiket is. „A csatának vége, a hadunk legyőzték, az ír földre csöndesség, homály borul” – fülében visszacseng a régi ballada. Nagykabátot visel, a húsvéti napsütés oda, metsző szél fúj. A halál szele csípi a bátor férfi tiszta arcát. A szeme majd leragad, hetek óta nem aludt. Ha lefeküdt is, nem alhatott. Hamarosan hosszú, mély álma lesz. Érti, hogy nem mértek rá vereséget; hogy fegyvert fogni az elnyomás ellen már győzelem Írország számára. Csöndesen áll tehát, hallgatja az elegáns brit tiszteket, a föltétel nélküli megadás követelését. A bolondok, a bolondok! Elfogadja hát, és átnyújtja a kardját; meghajol, s indul vissza, hogy a fegyverletételhez felsorakoztassa katonáit. Hamarosan Whitman szorítja meg a kezét e szavakkal:

Vivát azoknak, akik elbuktak!

És minden tábornoknak, aki csatát veszített, és minden legyőzött hősnek!

És a számtalan ismeretlen hősnek, akik semmivel sem kisebbek az ismerteknél, a legnagyobbaknál!

Fekete volt az ég, esett az eső; hideg eső, még benne érzett a visszavonuló tél csípőssége. A csendes, üres utcán lefelé egy csapat férfi menetel. Fáradtak, rongyosak; éhes, álmos árnyai a friss, csinos, biztos léptű Önkénteseknek, akik egy hete az ellenkező irányba meneteltek. A katonák mögött a tömeg megélt a kiégett, füstölő épületek közti kormos úton keserű büszkeséggel vonuló férfiakat. Hallgatagon vonultak, füttyszó, nóta nélkül: cserepes volt az ajkuk, kiszáradt a torkuk – és elmúlt az indulók ideje. Elszenesedett fa, bőr, szövet forró, keserű füstje marta az orrukat; a köveket borító, középuitt még vörösen izzó üszök ropogott a talpuk alatt. Jöttek az úton lefelé, karabélyok százai és géppuskák szögeződtek rájuk, ezernyi katona bámulta, amint szegényes fegyverzetüket halomba rakták; a brit bakák kíváncsian és elképedve nézték, hogy ez a szálnalmas rakás fém szándékozott megdönteni Anglia fegyveres erejének hatalmát.

– Röhhögséges, én mondom. A vad írek. Folyton fejükbe száll a pia. Nem lehet elmenni rajtuk, ember el nem igazodik rajtuk. Ne is kérdezd, cimborá. Az egész nyavalyás bandának a diliházban volna a helye! Mi a fene piszkálta fel őket? Agyament népség. Miért kezdték az egészet?

Egy álomért. Hogy seregestül tartsanak a fehér vitorlák Írország felé, hogy az ír kikötők – legszebbek a földön – alig bírják befogadni az ír hajókat; hogy a kerámiáinkat és a textíliáinkat ismét kivihessük a világ piacára; a hugenotta puplint, ami azóta szövődik amióta Jacquard de Lion először énekelte *A palatinumi lánykát*; száz és száz tömött bála legfinomabb szövetet, pirosat, zöldet, vörösbarnát, sárgát, Kölnbe, Nápolyba, Katalóniába és a Rajna vidékére. Hogy a sima, finom – zöld, vörös, szénfekete, galambszürke – márványunkat, amit Spenser megénekelte *A Tündérkirálynőben*, szétküldhessük Bologna, Brabant, Litvánia fejedelmi palotáinak építkezéseikhez; hogy megint ellássuk a művelt világot marhahússal, szalonnával, faggyúval, vajjal, méhviasszal, jól cserzett, szépen kihímzett bőraruval; sólymokkal és lovakkal; veretlen és érmévé vert wicklow-i arannyal és tipperaryi ezüsttel; hogy a legfinomabb gyolcsot exportáljuk Hollandiába, Itáliába és Chester városába. Hogy a szépen kötött és illusztrált könyv-remek székelyévé tegyük földünket, mely hajdan a Fermagh és Monasterboice kódexek, a Cashel psaltérium s a Kildare grófok Vörös Könyvének földje volt.

Hogy Rekettyés Szent Furze megint a félelmes O’Flahertyk védszentje lehessen, és Brendan ünnepét május tizedikén bátran megülhessék Galway-ben a rakparti utca régi lakói; hogy a dublini férfiak ismét szabadon beléphessenek Coventry Corpus Christi Céhébe, és új ösvényt készítsenek ama szép város köré; hogy az írek fehér palotát küldjenek Salisbury templomának, nemkülönben tölgy- és szilfagerendákat Angliába, hogy hadigályák és kellő hosszú, formás hajók épüljenek belőlük.

– Írség, kórság! – ordított egy őrmester. – Mármeg a kabátom alján akartok tapodni? Írek vagytok, és büszkéek rá, he?

Igen! Hogy újra kitűnjék, milyen sok és sokféle faragást készíthetnénk a templomok kövére a városok falán kívül is, bévül is; hogy magasabb kerek tornyokat építhessünk az

eddig magasaknál is; hogy kisebb és nagyobb harangok sokaságát rakjuk fűzérbe minden megfelelő és kívánatos helyen; hogy számtalan ritka-szép képpel, oltárral, drágakövel és négyzetmérföldnyi festett ólomüveg ablakkal ékítsük templomainkat.

– És csőszökhöz méltó helyé tegyétek Hírországot, mi, Paddy?

Hősökhöz, igen, és híres vásáraink majd nem avatag, dicstelen zugokban kucorognak többé, hanem ismét kilépnek a nyílt térre, s lesznek, mint a Városhíre Vásár, melyet a föl-térképezett világ minden lordja és úrhölgye ismert; a Garmain Vásár, a Tapsoló Kezek Vására, a Nyíló Szemek Vására, a Kancsi Ablakok Völgyének Vására, a Mosolyogva Néz Rám Völgyének Vására.

– Életemben nem hallottam róluk, Paddy; gondolom, akkor még az Öregisten is legény volt.

És az Áldott Szentekről nevezett Vásárok Vására, mind a tizenkettő:

Bili Kerál Vására a Hangya-Boyne folyónál; Pápista Carzon Vására; Fölkelő Nagy Lemass Mi se, Ti se Vására; Talbot az Talbot, az Talbot Vízissza Vására; Lili Bullero Csatadal Vására; Oké Kurtakocsmá Vására; Húshagyó Szentlepel és Pennarágó Pietás Vására; Kisdobon Csuda-Dallamot Verő Ír Szurtos Vására; Blindaházi Elfie Byrne Vására; Gaffney-Gamhna Gazda Borvására; a Nyugati Villák Bőszének Vására; Billorra et Laborra O'Brien Vására; Gyí, Kacagó Nyelkész, Kiaora Bolondóci Vására.

És hol vannak most ezek a becses dolgok? Eltemették őket a fekete romok, beborították a törmelékupacok, elpusztította őket a tűz mérge. Minden édes álmunk oda: óvatosan lépj, katona, mert az álmainkon lépkedsz. Ezek a Sinn Fein örültek a jelentéktelenségek halmazába lökték az álmainkat; az Angliának szánt csapás Írország fejére hullott; minden elveszett, a becsület is.

– Ne szídd mellre, aranyapám; semmi teteje, hogy ránk légy zabos – nem mi csináltuk a balhét.

Ne szórakozz velem, katona, mert nincs itt az aranyszájú Fergus, hogy lehűtse a fortyogó haragomat! Pokolra veletek, Cromwell mocsadéka! Vesszen ki a fajtátok, pusztítson ki a Mindenható, teljék be rajtatok a zsoldárok és a próféták szent könyveinek minden átka!

– Nyugi, nyugi, aranyapám, legyen már szíved!

Ó, kidőlt földünk minden cédrusa, minden ír tölgy kivágatott! Annyi fánk sem maradt, hogy az ajtó fölé a szemöldökfa kitelnék belőle. Az Öregasszony-hegy csillagos homloka kigyúlt, de a halni készülők szemének halálos fénye gyújtotta ki. Hallgassatok! Figyeljete! És halálos csönd ülte meg az ír földet, s az egész nép figyelt. Íme, tisztán, a hajnali párárs levegőben: egy sortűz; és még egy. Megdobban-e ír szív a sas vijjogásától? Fölneszel-e ír fül a nyarat hívogató kakukk szavára? Mozdul-e ír láb a hegedű víg muzsikájára? Mozdul-e ír kéz, hogy alágyújtson az öröm máglyatüzének?

A nép figyel, és hallja Tom Clarke gyors, rövid, kemény lépteit a Kilmainham börtön udvarának kövezetén. A khaki-szín egyenruhás osztag mozdulatlanul vár, mit tudják ők, miről szól a történet. Odaért elébük, állj. Barnacsuhás barát áll oldalt, olvasóját pergeti, imát mormol. Nincs itt más bátor, csak ez a hátrakötött kezű, szikár alak; most a ragyogó szemét is bekötik. A karabélyok lángot lövellnek, a szikár alak ritmusosan összerándul, félszegen a földre csúszik, pillanatra moccan még, aztán örökre elnyugszik. Írország újabb győzelmet aratott Anglia fölött, mert a népek eltöprengenek majd, hogy mit is csinált ez az ember, és felkutatnak mindent, amit mondott, hogy a próféták szava beteljesíttessék – s órá mindörökké emlékezni fognak.

Akkor egy másik indult meghalni, aki rendszerint lehajtotta, de most feltartotta a fejét, Pearse; mert már búcsút vett a világtól, bár Írországnak még fogja a kerges-kecses kezét, nehezen is engedi el; búcsúzik a munkás, az örömteli, az arany fészekalja fiút nevelő Szent Edna iskolától; az Emmet Vártól, a Hermitage-háztól, az erdei tótól, az illatos kaszálótól; búcsúzik az égbolt azúrjától, a lép barnájától, Connemara bíbor hangájától; a szekerekre szerelt színpadoktól, melyek palotákat gördítettek az egyszerű falvakba, és csodás színeket varázsooltak a szürkeségbe; búcsúzik a gyermekek játékaitól és fura ékkövekkel ékes gondolkodásától. – Ó, Isten veletek! A pillanat túlnő az éveken.

Írország arca megrándul, mikor a karabélyok ismét dalra fakadnak, de ő szilárdan áll, várja, hogy nyakába vegye a halál e gyöngysorát, mert annak szemei szólnak a népéhez mindörökké; a kebléből hajdan eltávozott lelkielő visszatér, hogy ismét reményt leheljen, majd hamarosan új éneket mondjon.

Még mielőtt a karabélyok csövéből a füstpamacsok eloszlanának a levegőben, újból kilövellnek a lángnyelvek, és Connolly, az utolsó veszni indult vezető elveszti az élők közti helyét, és márványba foglalandó emlékké válik.

Fogylyokkal zsúfolt, fekete rabomobilok, meztelen kardú lovasosztog elöttük és mögöttük, haladnak sebesen a város utcáin. Hallgatag tömeg bámul rájuk minden sarkon, s figyeli a kocsis hátsó ablakrácsához nyomódó fehér arcokat: a fogylyok még egy pillantást akarnak vetni Erinre, mielőtt felhágának a hajóra, mely angliai börtönbe viszi őket. A Dublini Vár éber és magabiztos: az akták rendben, a dossziék végleg aláírva és lepecsételve. Most már igazán nyugton lehetnek az írek, felhagyhatnak a nyögdeléssel: ami egész eltörhett, el is törött. A poharak borral telve, a megeledés légkörét finom szivarfüst illatosítja.

De Houlihanék Cathleen leánya immár biztos léptekkel jár, arca gögös, kipirult. Hallja, mit mormol népének szíve. Szerelmesei köré gyűlnek, a dolgok megváltoztak, de tökéletesen:

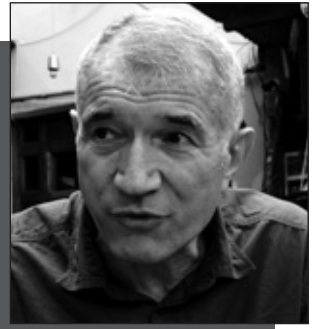
„Iszonyú szépség született.”

Szegény drága halott férfiak, szegény W. B. Yeats.

Sean O'Casey (1880–1964) Szegénységben telt gyermek- és ifjúkor, harcos író és munkásöntudat – aztán a „zavaros” évek (1916–23: fölkelés, gerillaháború, polgárháború), melyeknek gyötrelmét világklasszis drámákban írta ki magából – majd a profi író hányatott élete, távol az imádott és újmódi butaság sanyargatta író földtől, Angliában. A tragikum és a groteszk ötvözésének mestere; ez az írás önéletrajzi regénysorának harmadik kötetét zárja. Magyarul: *Zörgettem az ajtón*, 1963; *Drámák*, 1977.

Mesterházi Márton magyar–angol–francia szakos bölcseztan, egyetlen munkahelyén, a hajdani Magyar Rádióban hangjáték-csináló csapatokban dramaturgként dolgozott. Szerkesztő, műfordító, tanár, rádiós író. Könyvek: *Sean O'Casey Magyarországon 1926–1986* (1993); *Író ember színpadon* (2006).

Ideiglenes társadalom

Annyira szép voltál, hogy csak egyetlen kötelességed volt: légy elérhetetlen. Teljesítetted. Olyan mosollyal, hogy félek leírni a fogaidat és az ajkaidat. Hibát követnék el. Szép és kihívó voltál, ringott a csípőd. Aztán váratlanul barátságosnak láttunk, arra gondoltunk, hogy csak megjátszod magad. És mennyire felháborodott mindenki, amikor megtudtuk, hogy annak a BOLONDnak a szobájában vagy, aki szerelmet vallott neked. Elhitted neki? Vagy csak belefáradtál nem elhinni?

Szerelmi történet

A csajomnak négy abortusza volt. Két férfitől. Én vagyok az egyik. A másiknak elfelejtettem a nevét. De érte is szeretni fogom. A meg nem született gyerekeivel együtt.

Emlék

A költő öregebbnek tűnt, mint az anyja.
Nem az anyja szülte. A költő
szülte meg az anyját egy versben.
Vagy csak egy versszakban.
Mégse úgy nézett ki, mint aki
hálás azért, hogy ezt megtehetette.
Az anyja sem. Csak ültek
egymással szemben, de nem
néztek egymásra. Az anyja azzal
vádolta, hogy olyan, mint egy
öregember, akinek már nincs sok
hátra. De nem volt ereje
elmondani. A költőnek meg nem
volt ereje egyetérteni.

Meghatározás

A magány egy középkorú férfi, aki feleség
és gyerek nélkül maradt. Várja
a barátait szombat este. De azok
csak nem jönnek... és nem jönnek.

Gerevich András és Nikolaj Bojkov fordításai

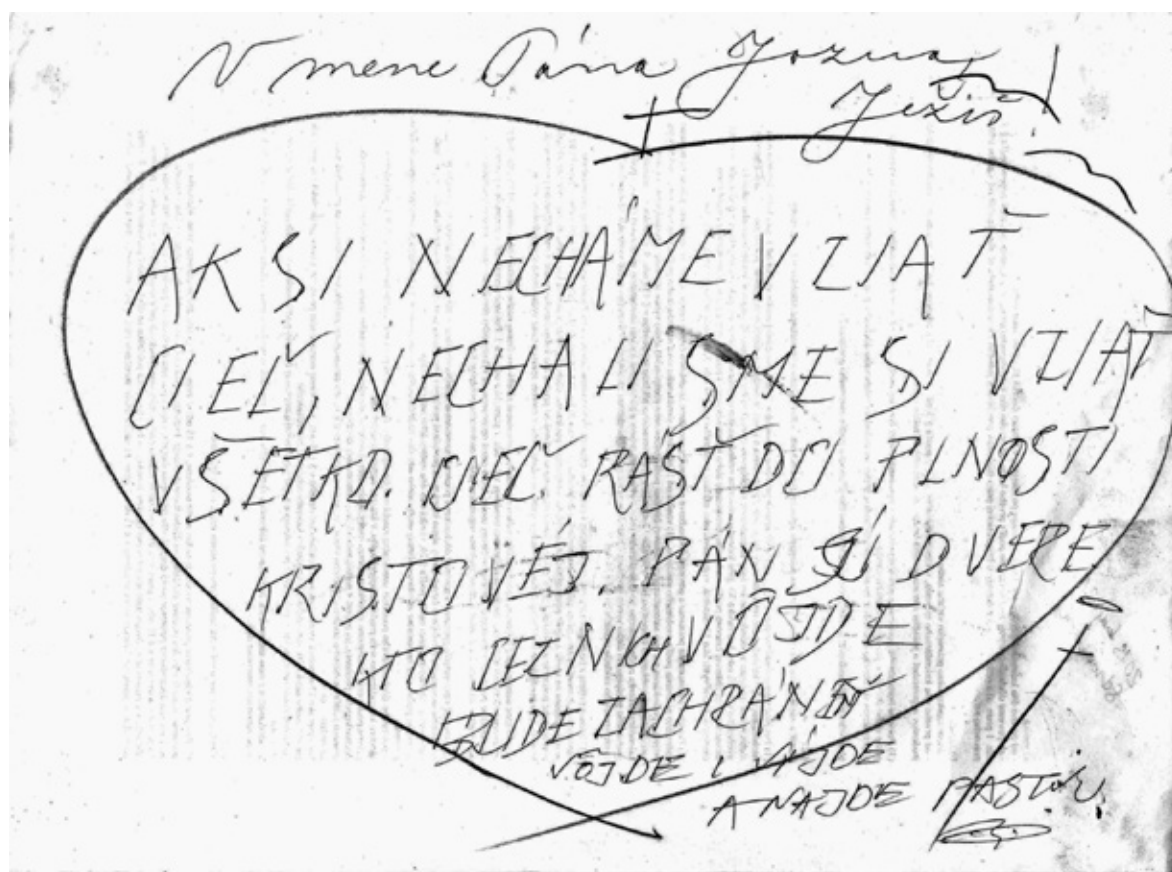
Palmi Rancsev (Szófia, 1950): bolgár költő. A Sport Akadémián szerzett diplomát, verset, novellát és regényeket ír. Volt ökölvívó, edző, bártulajdonos, forgatókönyvíró, újságigazgató, tévéműsor-vezető, munkanélküli. A fontosabb könyvei: *A csavargó sapkája*, *Manhatan*, *majdnem esemény*, *Rongyzászló*, *Szállodaszoba*, *Magányos utcák és puszta házak szeretője*, *Anonim önlövészek*.

Nikolaj Bojkov (1968): bolgár költő, műfordító, író. Számos magyar szerző bolgár hangja. Legutóbbi könyve: *Книгата на живота* (Az Élet könyve, 2010).

Gerevich András (1976): költő, műfordító, forgatókönyvíró. Legutóbbi kötete: *Tizenhat naplemente* (Kalligram, 2014).

A Szíves Ember

A szívés embert többször begyűjtötték, rágóval ragasztja a szíveket a falakra, beleírja az üzeneteit, hogy itt van a sátán, vigyázni kell. Először kigyűjti a híreket meg az újságokat, a megfelelőt a ragasztáshoz, a rágókat leszedi a cigiskuka aljáról. A hamu miatt nem ragad a kezére, rányálaz a falra. Oda sikerüljön szívezni. Az óvároson Mária keze mindenhol összeér, ő küzd a sátánnal, rámásol a rossz üzenetre, a jót bekeretezi dróttokkal, feszülettel. Az utolsót a cserépkápolnában rádiózza, először glitttel aztán csempéket tesz a szenteltvíztartóba. Ott találja meg a hamunyomot, ott égett el az utolsó.

[Kiáltó I. Kramáre]

ma is a megváltás napja van
ki gondol ma jézusunkra
A NIE NA HLÚPOSTI A BEZ=BOŽNO STI . N E MRAV NÉ ZMÝŠLANIEJE
RAKOVINA
minden lámpaoszlopon
jézus szíve lóg
Kramáre domjáról
míg végigjár a telihold
a csupavér lecsorog
csorog csorog a városon
végig
KRI STOV VEJ . PÁN SÚ D V ERE.
KTO CEZ N ICHVOJD E
a dunába
a hold
nappal írunk
éjjel járunk
mindent kereszte kiáltunk
NAŠA VINA! N EMALI S ME BYŤ
az ígét vonalzóval mérni
minden betűkockát megformázni
méretezni kirajzolni
zvíraznyovaccsal szívvel keretezni
zsuvival ragasztani
így ragad meg az örökké alá valóság
SME . AKO NAPÁLENE CEDEČKOBEZ
A UTORSKÉHO PR ÁVA.
a keddi nap is mint a többi
minden sarokra kell a mennyei lobb
vonalzó mentén húzni a csíkot
de gyorsan sietni kell gyorsan
mert a meg vál t ás se m v ár va t mag ára
ó sem ált meg ment csak mindig
hajlék talan
PR I CHÁD ZA JÚ, V O VČOM RÚCHU
DRA V VLCI DRO
GU JÚCI ,OŽOBRAČENÍ,ZÚFALI SE BE
min den lám pa osz lopot
ott ho nom nak aggya tok
V ME NE PÁNA JOŠUA KRIS TUS

[jegyzet: A szívekből kukázott írásfoszlányok fordítása sorrendben:]

[...] ÉS NEM HÜLYESÉGEKRE ÉS IS=TENTELENSÉG EKRE. AZ ER KÖLCS TE LEN
GONDOLGKODÁS RÁK

[...] KRI SZTUS É, AZ ÚR AZ AJ TÓ
AKI BE LÉP RAJ TA

[...] A MI VÉTKÜNK! NEM KELLENE LEN NÜNK
 [...] OLYANOK . VAGYUNK MINT A FELÍRTCÉDÉ
 SZER ZÖI JOGO K NÉLKÜL.
 [BÁR ÁNY BÖR BE JÖN NEK HOZZ ÁTOK
 RAG ADOZÓ FARKAS DRO
 GO SOK ,KI FOSZTOTTAK,KÉTSÉGETEK BE ESETT EK
 [...] AZ ÚR JÓSUA KRISZ TUS NE VÉBEN

[A szív útja I. Kalvária]

az úr szem ében egy nap akár
 ezerév vagy éj szak a ór járás idő
 ennyi választ el a fagy ás tól
 amíg a lélek ereje a másik ig
 visz a lámp a oszlop tól ig
 emlékszem a kereszt útra még
 már ja könnye i alatt alutt am először
 félre lökve a váza hervadt virágot
 nem jött senki hogy tele lett volna a pofája
 imával csak a huzat rázta a tiszafát
 az óta nincs pihen és nincs megáll
 minden hónapban csak egyszer
 előbb szét kergeteni a csokolódzó
 bűnös párokat magának akarja márját
 havonta egy éjszakát ül ott a padon
 a kálvárián a barlang előtt
 körben a köszönőtáblák őrzik az időt
 gyógyított segített áld meg ment ő
 a kövek más nyelveken beszélnek

ezerév míg lekopik róluk az ige
bezzeg a követség szemetéből
mentett firkált papírok vonalzó von alak
ha az idő rosszra fordul lecsorganak
az oszlopról mint jézusvére márjakönnye
sietni kell nem vár hat a meg váltás
éjjel jön el akár a tolvaj vagy mind az ő
járás ideje úton oszloptól a kereszt
egy hónap alatt minden utcát bejár ni
havonta egy éjszaka imával pofájában
a hallgatás írása márja márja
vár ni hogy vir rad vir rad vir asszony
felettük gondvuselő óvd az éjjel fagy
míg eltel csorog ezerév

* * *

Ezt a két szót áthúzza. A bűnöst meg a kéréket. A favonalzóba karcolta először, az lett az aláírás a papírokon. Megkeresi a leghaszontalanabb oldalt, amire még fér valami, amin átüt még a piros. A szíves ember a palacsintázós párkányát nézi, a tészta is ragad, azzal is lehet, csak nem szabad megenni. Kaparja a galacsint, mint a rágót, szájba veszi, görgeti, nő a tészta a gumival, összeforog ragasztóba. A vár a legnagyobb, oda a legfontosabbat, a napilapot kell ahhoz kiteríteni, jó nagy szívre, hogy minden beleférjen.

* * *

[A szív útja II. Rovnovova ul.]

a szív út+ nem kérd♥
a szív út♥ fele+
vak vagyunk én ♥ mind+
mond♥ a hang+
az övé volt hall♥
de nem lát♥
csak megy
vak hang
minden+ van vál♥
mindig egyenesen
 egyenesen körbe mond♥
 + arra halad
 ki felé a rendszer♥
 + arra halad
addig körbe
faltól falig
mint ♥ vak
fal + irattól + fal iratig
ők mind olvasom

mind – egyenesen
 ha én ért+ mind+ ért+
 ha én olvas♥ mind♥ olvas♥
 mind– egyenes–
 vak vezet világ+
 vak világ+ vezet
 világ+ vezet vak
 a Szív Út♥ mind♥ egyenes♥
 minden sarkon kör+
 körbe + körbe
 vezet mond világtalan
 a ki út♥ belől+
 a rendszerből
 mi— egyen—
 + a Szem Világ♥
 + a Szív Út♥
 m---egy---

* * *

Mit látunk most, amikor leszedjük. Követjük a ragasztóját. Egy LIDL-táska után kell menni, abban vannak a papírok, abban lesz a következő. Ezt a tanácsot meg kell fogadni, ha leszeded, neked kell elmondani a többieknek. Ki kell mondani a nevét annak, akit a papírra ír. Ott a régi írással, a szlovákkal, de érteni. A sarkokon indul az újabb kör, összeér a ragasztó. Húzni a rágót, a nyálat, a zsinórt, amit talált, húzni, amíg megint nem lesz belőle háló. Aki leszedte, annak kell tovább mondani, annak kell az írást lefordítania. Az rakja össze a térképet, az rajzolja vissza az utcákat.

[Repetíciók I. Od do]

Ma is a megváltás napja van nyílegyenes kanyarban

Holnapig elérek a Patrónkára ha akarja

Faltól falig

Tegnap is a megváltás napja van landológ lendület

Máig értem el Račából a Vinohrady állomást nem zárják

Rágtól rág

Holnap is a megváltás napja van pusztába lejárt sarkok alatt

Tegnapra jött meg az üzenet amit átadni

Megállótól megállóig

Sosem is a megváltás soha

Az Úr mondja ha akar hogy hova mit hogyan

Csöndtől a kiáltás

* * *

Azt mondja, a kegyelem gyakorlat, markolja a bicikli, amit odatámaszt. Nyom, most a súly, állva rá, iránymegadás és haladni. A tekerésben megtalálni a ritmust, a sorrendet betartani az úton, mielőtt megáll a következőnél. Most áll meg és most is indul, most nyom rá és most nehezedik, egy úton megy, nem fog lefordulni a víz előtt. A kerékpárút nem végig van kiépítve, nem téved el, amikor a járdára felhajt. A rajz ott van a fejében, nem kell levenni a kormánytól, nem kell hajtogatni. Lesz papír is.

[Icon I. Vodaživá]

[„Když přichází noc, tak cítím jak moc, tvé světlo mi schází...”]

/aláhúzott felirat:!

Ha eljön a messiás AZ ÚR JÓZSUE JÉZUS NEVÉBEN

/a szívben – ívei találkozásából kis kereszt nő:!

Minden üzenet visszatér a feladóhoz

Tusba gyűlnek a betűk

A kegyelem gyakorlatai akár a gépies PARÁZNÁLKODÁS

Az el nem gondolt gondolatok is vissza

Egybe a sarkak gyűlnek

Forr AZ ÉLŐ VÍZ

/a szív közepén tüskefonat ábrája, alatta:!

A szemétből születik benne AZ ÍRÁS AZ ISTEN SZAVA

Az üzenetek elhasználnak

A szemét beszél általam

PUSZTÁBA KIÁLT NEVÉBEN

EGYENESÍTSETEK KI AZ Ő UTJAIT

/jobbra lent a szív melletti fülön – az írás mellett egy elnyújtott kereszt, felette glóriát (?) jelző kör (kard?):!

Akkor majd mindenki újraszól

A csönd szemetéből

OLYANOK VAGYUNK AKÁR A FELÍRT CD-K

NEM KÉNE LENNÜNK

/balra lent a szív mellett fülön – az írás mellett döntött hármaskét varjút (?) formáz:!

Akkor majd ma lesz

AZ ÍRÁS betűi visszatérnek

Az Ő tenyerébe

Ma is akkor van

/Lenn, a szív csücskében a jel, amely azonosíthatatlan, ám minden üzeneten megjelenik.

(Az Ő szignója?)!

[„Ve mně navždy zůstává...”]

[Jegyzet. A szívből kitépelt szavak rendje:]

[2014.03.12. Lafranconi, buszmegálló melletti fáról] „V mene Pána, Jozua Ježiš!”

[2012.10.06. Hraničná, trolimegálló melletti villanyoszlopról] „Smilstvo”

[2013.04.20. Jaskový rad, Cesta na Kamzík, buszmegálló, postaládáról] „Živá voda”

[2015.07.11. Račianské mýto, a Štefánikova utcai gyalogátkelő melletti villanyoszlopról] „spis, slovo Božie”

[2013.05.07.] „Ja som hlas volajúceho na pustatine. Vyrovnajte mu cestu”

[2013.04.18. Cintorín Slávičie údolie, buszmegálló, falról] „Nemali sme byť. Sme ako napálená cédéčko bez autorského práva.”

[2016.02.29. A Jarošova és a Vajnorská sarkán, házfalról] „Jeho spis”

* * *

Mit nyomtak a vízbe, mit kell ma kimerni onnan meg a konténerből, a hengeresből, most már szelektív is van, ott csomóban lesz több is. Életminőség javítás, szociális

pedagógiai jelentés. Elektronikai garancia, biztosítóiroda a földrengésre. Meleg vízű forrásokot keresnek a papíron, geológiai vizsgálata a földnek. Kerítést rendelnek, házat kell építeni a megfelelőre. Végül olyan nap lesz, olyan lesz, mint ma mindig.

* * *

[Icon II. Renáta Bilderová]

Újrahasznosítás lesz majd a pokolban is mert kell a nyersanyag szar a világ szemétből virág

Senkit nem érdekel akkor már Renáta Bilderová neve sem az adatai igazolványképe

Renáta Bilderová őrzetlen adatai keringenek a teremtésben

Míg eljön a szószóló meg a szemétké

kiáltott üzenet uralma

Megfordul

lám a másik oldala tiszta

Renáta Bilderová másik oldalára írni jó

A svájci nagykövetség belső adatait így senki sem olvassa

csak az üzenet szíve szól ha Renáta Bilderová leszáll a troliról hazafele menet

Esik épp a betűk összemósódnak s Renáta Bilderová is megtér az Úr kebelére a sarkon túl

* * *

Rátikszóz, betekeri védőréteggel. Ezen elcsúszik a filc, elkenődnek a betűk, a másik oldalon is. Szétfolyik, hol dolgozott, mit csinált előtte, hány nyelven beszélt, melyiket használta. Az Arany oldalak összes kapcsolata is. Lesz, aki kibírja a megszólalásig. Védeni magunkat a családságtól, azt mondja, elkenni, ami nem érvényes és káros. Azt írja, be kell kapcsolni a szolgálatot. Rákenés, bevonás, kész.

[A szív útja III. Lafranconi]

[Ján 10.7]

Gyertek haza báránykáim!

Nem megyünk!

[Lk 10.3]

Miért?

Félünk.

[Zsolt 23.4]

Mitől féltek?

Farkasól.

[Tam 107]

Hol a farkas?

Híd alatt.

Mit csinál?

Eszik.

[Mt 7.15]

Mit eszik?

Friss barihúst.

Mit iszik?

Friss barivért.

[Tam 60]

Gyertek haza báránykáim!

[Iz 11.6]

[Jegyzet: „Az Úr szava, BIBLIA”]

Ján 10.7 Jézus folytatta: „Bizony, bizony mondom nektek: én vagyok a juhok számára a kapu.”

Mt 7.15 „Őrizkedjete pedig a hamis prófétáktól, a kik juhoknak ruhájában jönnek hozzátok, de belől ragadozó farkasok.”

Tam 107 Jesus said, „The (Father’s) kingdom is like a shepherd who had a hundred sheep. One of them, the largest, went astray. He left the ninety-nine and looked for the one until he found it. After he had toiled, he said to the sheep, „I love you more than the ninety-nine.”

Luk 10.3 „Menjete! Úgy küldelek benneteket, mint bárányokat a farkasok közé.”

Zsolt 23.4 „Ha a halál árnyéka völgyében járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy: vessződ és botod megvigasztal engem.”

Tam 60 He saw a Samaritan carrying a lamb and going to Judea. He said to his disciples, „that person ... around the lamb.” They said to him, „So that he may kill it and eat it.” He said to them, „He will not eat it while it is alive, but only after he has killed it and it has become a carcass.” They said, „Otherwise he can’t do it.” He said to them, „So also with you, seek for yourselves a place for rest, or you might become a carcass and be eaten.”

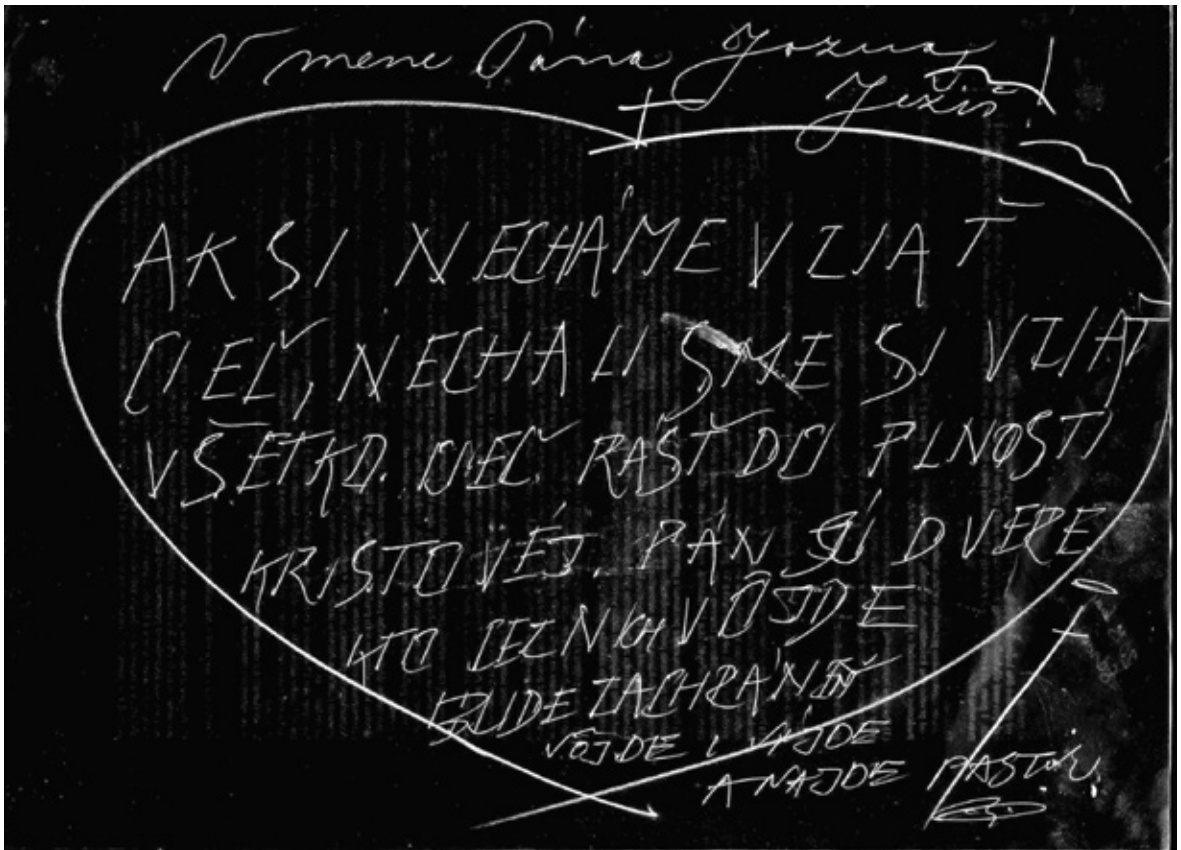
Iz 11.6 „Akkor majd együtt lakik a farkas a báránnyal.”

* * *

A nem érvényesekből hirdetőoszlopot épít, hideg van, meg kell rakni, a híd alatt a füst egészen a várig mutat. A félkörökben összegyűlik és vastag lesz a kupac, ezzel ki lehet bírni az éjszakát. Büdös a műanyag, nem jól ég, a hirdetések ráolvadnak a figyelmeztetésekre, gyorsan lesz vége, még nem érte el a legalacsonyabb hőmérsékletet, sok óra van még az újramelegedésig. A városban nem járnak megszámlolandó bárányok, a vándorokat leszedik az ellenőrök. ■■■

■ **Tóth Kinga** (Sárvár, 1983): (fonikus és vizuális) költő, multimediális művész. Legutóbbi kötete: *All Machine* (Magvető, 2014).

■ **Száz Pál** (Vágsellye, 1987): író. Legutóbbi könyve: *Halott föld, halott lányok* (Kalligram, 2013).

Bukott angyalok

Ha az elbeszélő sejtette volna, hogy Párizsban találkozik Lőrincel, és a rue de Bac-on Istenről fognak eszmét cserélni, ezt amolyan abszurdnak volna fogta fel, mert húsz évvel ezelőtt Pozsonyban voltak röghöz kötve, mindenfelé tombolt a kommunizmus, és az Isten hiánya sem tűnt akkora űrnek, hogy foglalkozzanak vele. A kommunizmus létforma, mondta Lőrinc, a tehetségtelenek létformája, és a tehetségtelenek diktálnak, a tehetséges pedig hazudik, hogy ne kerüljön börtönbe. Igaz, ez örökkévalónak tűnt fel a számukra – már persze a leélt hetven-nyolcvan esztendő is beleszámítva, ha, mondjuk, szerencsájuk lesz, és hetven-nyolcvan évig élni fognak. Párizsról és a rue de Bac-ról még álmukban sem gondoltak, illetve csak az álmukban, mert a valóság tökéletesen mást mutatott. Hát most itt van! Isten létéről vagy nem létéről beszélnek, és ez a léte vagy a nem-léte olyan alagút, amelynek nincsen vége, amelyben sötét van, és az embernek azon múlik az élete, hogy hozzászokik-e ehhez a sötétséghez. A rue de Bac-on, bor mellett, éjfél körül, mikor a rablók elindulnak zsákmányt szerezni az elnéptelenedett utcákon, nos, Istenről beszélni perverz gondolat volt. Olyan perverz, mint amikor először ment pornófilmre Lőrinc. Ugyanakkor ironikusan megjegyezte, hogy Tocsek, Anti, sőt a felesége is elveszett emberek volnának Isten nélkül, holott egyik sem esküszik rá, hogy Isten, ha van is, kizárólag velük törődne.

Anti a legbonyolultabb eset mindőjük közül. Kisgyerekkorában elkapta az anyai „láz”, vagyis éppen úgy, mint az anyja, hitt Istenben, a mennyországban és a pokolban, hol csúf ördögök melegítik a katlanba a vizet, hogy aztán örökké való főjön az elkárhozott, mert úgy kell neki. Ez nagyjából az anyja első pszichiátriai kezeléséig tartott. Akkor már elég nagy volt, de nem annyira nagy, hogy önállóan megalapozza az életét. Az apjához került volna, de az apja éppen az „eszmével” volt elfoglalva, úgyhogy a nagyszülei vállalták a kamasz nevelését. Az anyja második pszichiátriai kezelésén fellázadt, megtagadta Istent és az egész mennyországot és poklot. Istentagadó lett, és ez körülbelül harmincéves koráig tartott. Akkor viszont váratlan dolog történt. Nem volt látomása, viszont az öngyilkosság elég intenzíven foglalkoztatta. Egy ilyen alkalommal, melyben a kötél vagy a pisztoly előnyeit és hátrányait vizsgálgatta, eszébe jutottak az irracionális számok. Elvégre matematikus volt, vagy mi a csuda!

Életében számtalan esetben volt szerepe az irracionális számoknak, de sosem jutott eszébe az irracionális számokat összekeverni Istennel.

Nos, leesett a tantusz. Ha léteznek irracionális számok, úgy Isten is létezhet, csak láthatatlan. A négyzetgyök mínusz egy átvezet olyan világba, amely Isten létét is bizonyíthatja. Ettől a pillanattól fogva soha többé nem jutott eszébe öngyilkossággal foglalkozni. A négyzetgyök mínusz egy megoldotta a nagy kérdést.

De az Isten százszor bonyolultabb volt, mint gyerekkorában hitte.

Nem volt szakállas öregúr, sem villámló Zeusz, apró ördögök nem settenkedtek az alvilágban, mert nem is volt alvilág. A fejlődés útja volt, vagy minek nevezze. A fejlődés Isten felé halad, a gondolkodás pedig az iránytű, amely felé a haladásnak mennie kell. De a téves gondolkodás? Mert a téves gondolkodás is lehetséges. Na jó, mondta Anti. Ha százszor is láttam irracionális számot, és nem jutott Isten az eszembe, mért százegyedszer? Valahogy oda jutottam, hogy titokban Istent keressem? Tulajdonképpen az ajtón kidobott Isten az ablakon át visszatért? Aztán eljutott arra a következtetésre, hogy a matematika felsőfokon az Istennel határos, a matematika felsőfokon az Istenbe megy át. Ez elég bonyolult dolog volt, de nem volt kizárva. Hiszen a világot úgy is lehet felfogni mint matematikai egységet.

Verával jóval egyszerűbb volt az eset. Az anyjának nem volt befolyása Verára, illetve másféleképpen volt. Verának az Istenről való fogalma a jó és a rossz fogalmával esett egybe, vagyis az Anti matematikai és absztrakt fogalmát lehozta a földre, ha szabad így mondania Lőrincnek. Nem kívülállt, mint Antinál, hanem benne volt, Verában volt. Az apját, Tocseket, egészen másképp kezelte, mint Anti és a fokozatosan bigottá váló anyja. Igaz, Tocsek is másként viszonyult Verához, mint Antihoz. Antit is, természetesen, a gyerekének tartotta, de túlságosan emlékeztetett – bocsásd meg, hogy ilyenekkel hozakodom elő – Nagy Péter, orosz cár fiára, aki, mint mondani szokás, eleinte vallásos örült volt, majd istentagadó (ez már nem a Nagy Péter fia volt), legvégül egy misztikus, aki totálisan szembeállt vele, az apjával, mintha nem is az ő fia lett volna. Az anyja lelke van benne, mondogatta Tocsek, az anyja, enyhén szólva, örült lelke, aki kinyilatkoztatásoktól várja minden probléma megoldását. Ezért is nem nőült meg. A nők, miután belelátak Anti pszichéjének eltorzult voltára, elmenekültek előle. Lőrinc szerint nem teljesen volt igaza, de hát kinek van teljesen igaza? Még nekem sem, vallotta be Lőrinc önkritikusan. „Minden ember csak homályosan lát, a keze idegesen matat a félig-világos félig sötétben” – mondta. Szóval Vera és Tocsek bizalmasabb viszonyt ápoltak, mint ezt az ember hinné.

Például Vera tökéletesen megtanult magyarul, ami Antira nem jellemző.

Igaz, Antit a szlovák sem érdekelte a kamaszkoron túl sokáig. Anti azt mondta, mindegy, hogy milyen nyelven fejezed ki magad. A matematika a fontos, nem a nyelv. „Én – mondta Anti – az angol nyelvet tartom a legtökéletesebb nyelvnek. Sajnálom, hogy nem angolnak születtem.” A matematikának az angol nyelv felel meg a legjobban, mondta olyan meggyőződéssel, hogy az már a rögeszme szintjéig elért.

Vera viszont sokszor megfajthetetlen rejtély marad a számomra, holott a feleségem volt.

Vera megvetette a rosszat, de a jóról meglehetősen zavaros fogalmai voltak, jobban mondva, elég dogmatikusak. Mintha csak az iskolában tanulta volna meg (a hittanórán nem, mert az apja ellenezte, hogy hittanra járjon, naná, hogy is járhatott volna hittanra egy kommunista lánya). Jó az, ami jó. De mi a jó? Ezt a kérdést sohasem tette fel Vera. Jó az, ami jót tesz másoknak. Tehát ha berúg valaki (mondjuk Tocsek), az helytelen, tehát rossz. Ki kell javítani. De Tocseknek jót tesz, ha olykor berúg. Ami jó Tocseknek, az nem jó Verának. Akkor mi is a jó?

Vera már nem gondolt ilyesmire, és ezért sokszor összevesztek Antival. A hetvenes évek elején Tocsek, miután nem tudta megoldani a válságba jutott élete számos kérdését, naponta berúgott. Vera pedig, Antival ellentétben, komolyan aggódott apja egészsége miatt. Egyszer Tocsek két napra eltűnt, s Vera addig kereste, amíg végül is megtalálta Dúbravkában, vadidegen emberek közt. Akkor már három napja nem volt józan, viszont jól érezte magát. Vera iszonyú dühös lett.

Végül is rendőrökkel vitette haza az apját, és megeskette, hogy többé nem rúg be, és minden este hazamegy. Tocsek meg is ígérte, de az ígérését nem tartotta be. Fél évig tartott ez a huzavona. Fél év után, mint valami betegség, elmúlt. De nem Verának a jóról tartott előadásai mentették meg Tocseket, hiába hitte olyan büszkén. Anti kinevette.

Olyan vagy, mint Szent Teréz, vagy kicsoda? Azt hiszed, hogy az apád rád hallgatott? Fenét hallgatott rád. Ő csak saját magával törődik.

Te pedig úgy érzed, mintha nem is az apád lenne – válaszolt Vera, és nem tudta, hogy miért ez a nagy türelem benne. Mert legszívesebben pofon vágta volna Antit.

Igen. Ez pontos. Tulajdonképpen sosem éreztem úgy, hogy az apám lenne. És ez nem cinizmus. Lehet, hogy nem is ő tehet róla. Amióta ismerem, elválaszt tőle valami. – Elmosolyodott. – Talán én vagyok az ő antitézise.

Erre már Vera is elnevette magát.

Hogy milyen hülyeséget tudsz te összehordani...!

Igen, tulajdonképpen elég jó testvérek voltak, jóllehet szinte alig volt valami, amiben egyetértettek volna. Talán a „szeretben”.

Mert rendszeresen összevesztek, de az összeveszés végén megállapították, hogy jó testvérek, semmiben se értenek egyet, de legalább szeretik egymást. Ezt Lőrinc is nehezen tudta megérteni. Ha valami kifogása volt Antival szemben, Vera rögtön Anti oldalára állt, olykor a logikának bukfcencet ejtve. Ez viszont nem vonatkozott az apjával, Tocsekkal szemben. Vera sajnálta az apját, de mindig volt a számára egy mentő gondolata: hogy nem bírja az egyedüllétet, hogy meghasonlott önmagával, hogy lassan a legjobb barátaiából is ellenséget csinál, stb. Vera anyja még különösebb eset volt. Negyvenéves korára teljesen megőrült. Egy klinikán töltötte a fél életét. Ott rendbe szedték, néhány hónapra kiengedték, aztán újra a klinika. Mint egy falióra. Normális volt, mert fölhúzták, és normálisan működött, amíg le nem járt az ideje. Aztán a klinikán újra fölhúzták, rendbe tették, stb. Ez három-négy hónapig működött. Normálisan járt-kelt, bevásárolt, főzött, néha nagyokat nevetett, és az Istent nem emlegette. Vera abból sejtette, hogy lejárt a harmadik vagy negyedik hónap, hogy Istent egyre gyakrabban emlegette, és végül csak Isten volt, ami Antit az örületbe taszította és Tocseket megerősítette abban, hogy a volt felesége már nem normális volt akkor, amikor feleségül vette. De, sajnos, nem vette észre.

Tocseknek az Istenhez való viszonya egyszerűbb volt, és mégis, bizonyos tekintetben, bonyolultabb Antiénál és Veráénál, mert változott. Az ember sosem tudta, legalábbis Lőrinc nem, hogy hányadán áll vele, tudniillik az Istennel. Egyszer – Verával voltak kettesben nála – elárulta, hogy milyen gondolatok foglalkoztatják az utóbbi időben. Azt mondta:

Az apám hitt Istenben, én azonban juszt is nem hittem, mert okosabbnak tartottam magamat az apámnál. Azóta rájöttem, hogy ez óriási tévedés volt. Most hiszek Istenben, hiszen ő vezérli a gondolataimat. De mindig úgy vezérli, ahogy én akarom – tette hozzá nem kis rosszindulattal.

Vagyis hitt is, meg nem is hitt? Lőrincet egy fogas kérdés tartotta sakkban: milyen az ő, a Tocsek istenképe? Mert az istentagadásból egy jelentős lépést tett Isten elfogadása felé.

Viszont nem emlegette Juditot, mintha nem is létezett volna. Nos, ennyire kiírni magából az ex-feleségét, hangsúlyozta Lőrinc, ez nem keresztényi dolog. Ráadásul az asszony beteg volt, betegeken pedig segíteni illik, még ha az a segítség nem is ér sokat. Tocsek viszont minden Juditra illő célzást elengedett a füle mellett. Másról kezdett el beszélni. Mondjuk az időjárásról. Vagy az influenzáról, mert éppen influenzás beteg volt a szomszéd. Vagy a futballról, mert éppen nyert a Fradi, vagy éppen kikapott. Szóval ennyi, morogta Lőrinc, az ő akarta Isten lehetőleg mindenben megfelelt az ő akarátának. Antit csak szidta, de azért, hogy ritkán látogatja őt, és ha mégis eljön, tíz perc alatt összevesznek. „Lehet, hogy matematikai zseni, de úgy viselkedik, mint egy kamasz srác. Soha nem lesz felnőtt” – mondta egyszer indulatosan. Lőrinc megvonta a vállát. „Lehet, hogy igaza volt. Lehet, hogy nem. A matematikai zsenik más emberek, mint a szokványos ember. Egészen másképp jár az eszük, gondolom én. Persze lehet, hogy végképp nincs igazam. Elvégre én nem vagyok matematikai zseni.”

Szóval egy szó mint száz, Vera volt a kedvence, mert a legmegátalkodott figura is egy kedvenctet mindig talál. Ő pedig nem volt megátalkodott figura. Inkább, ha szabad ezt mondania, inkább áldozat, de ehhez az áldozattá váláshoz neki is volt némi köze. Vera ezt átlátta. Jóval finomabban gondolkodott, mint Anti, aki – hiába volt matematikai zseni – csupán két pólust vett számításba, legalábbis az apját illetően: jó vagy pedig rossz. És Anti általában, az apját illetően, a rosszra tette a hangsúlyt – mintegy eleve rossz volt, amit az apja csinált, függetlenül attól, hogy, történetesen, jó szándékkal cselekedett. „Rossz a kiindulópontja” – hangoztatta fennhéjázón. Hogy miért rossz, ezzel adós maradt.

Egy évig tartott, amíg megismertem a Tocsek családot, a maga bonyolult viszonyaival. De Vera a segítségemre volt. Az egész Tocsek családban, az embergyűlölő Tocseken, a pszichopata ex-feleségen és a cinikus Antin kívül Vera volt az, akinek megmaradt a paraszti esze.

Mindig azon töprengtem, hogy lehetőleg ne bántson senkit sem. Előtte bátran kinyílhattam. Talán az egyetlen nő volt (a férfiakat nem számolom ide), aki előtt bátran beszélhettem.

Nos, Petráról volt szó. Lőrinc most először árulta el az elbeszélőnek, hogy hogyan történt az első házassága, most Párizsban, a rue de Bac-on. Az első házasságáról sosem beszélt. Tabunak tekintette.

Még az elbeszélőnek sem, csupán célozgatott, ha rosszkedve volt. A rue de Bac-on viszont más volt a helyzet. Most már emigráns volt, persze afféle önkéntes emigráns, de nem világpolgár. Az elbeszélő sejtette, hogy Petráról csak itt lehet beszélni, idegen földön, ott-honi viszonyoktól és zűrzavaroktól mentesen. Petra, Lőrinc emigrálása végett, végleg átköltözött a múltba. Ez a felismerés új irányt adott Lőrincnek, végre a szabadság irányát.

■ **Grendel Lajos** (1948, Léva): Kossuth-díjas író, a pozsonyi Comenius Egyetem tanára, a Kalligram Kiadó egyik alapítója. Számos magyar, szlovák és közép-európai irodalmi díj birtokosa. Pozsonyban él. Életműsorozata a Kalligram Kiadónál jelenik meg.

Gyermekkor, Léva, órák

GRENDEL

– Az, hogy kisebbségi sorsba születél, egyszerre áldás és átok. A könyveidet olvasva sokrétűen tudjuk meg, miért volt nehéz és traumatikus magyar kisebbségként élni a második világháború Csehszlovákiájában. Gyerekként ennek az időszaknak melyek az emblemikus képei számodra?

■ 1948-ban születni Léván – nem volt éppen áldás. Az első emlékem egy karácsonyi napra tehető. Talán 1949-re? Álltam a karácsonyfa előtt, emlékszem, jó nagy volt, és egy kék üveggömböt néztem, ami nagyon tetszett. Már jártam. Abból az időből a gyakori mandulagyulladásokra emlékszem, és doktor Höhnelre, mivel gyakran látogatott el hozzánk. A Piac téren laktunk, szinte a város közepén. Rengeteg volt a svábbogár, és anyám úgy félt tőlük, hogy időnként fölkiabálta az egész kétemeletes házat. Én viszont szerettem a svábbogarakat, és bogárkámnak szólítottam őket, anyám nagy megrökönyödésére. A Piac térrel átellenben Kiliánék laktak

az első emeleten. Oda minden nap eljártam. Volt egy kutyájuk, Rexi, egy ír terrier, ő volt az én játszótársam. Mivel nem értem fel a csengőt – túl magasán volt –, Kilián néni (egyébként még nem volt harmincéves) megantitott egy magyar nótára: *Zöld erdőben de magas, zöld erdőben de magas a juharfa...* Valahányszor hozzájuk mentem, rázendítettem a nótára. Jó hangosan, és – föltehetően – iszonyú hamisan. És íme, az ajtó kinyílt.

Aztán saját szavaim voltak. Például a *komorú*. A komorú a vécékefét jelentette. Iszonyúan féltem tőle. Megláttam a komorút, és inkább visszatartottam a vizeletemet, ameddig bírtam. A nagyobbik unokámnál fedeztem fel újra. Nyolc-tíz olyan szót használt, amelyet csak a bennfentesek értettek, például én. *A szőrös momórol* vagy a *bambuláról* már nem is beszélek, mert nem illik. Találják ki Önök... Hároméves koromban a helyi autóbuszjárat keltette fel az érdeklődésemet. Hamarosan megismerkedtem Jánossal, Dezsővel... szóval az autóbuszjárat sofőrjeivel. Ők ingyen elvittek a tizenkettedik utcáig – vagyis a város végéig, és vissza. Csodálatos utazás volt. A legközelebbi ilyen csodálatos utazásom Párizsba vezetett, harmincöt évvel később. Gyerekkoromban az utcák még üresek voltak, itt-ott személyautók közlekedtek, de legfőképpen taxik. Évekig taxinak neveztem a személyautókat, hiába magyarázták nekem, hogy a személyautó nem föltétlen taxi. Igazából a személyautók csak az ötvenes évek végén, és a hatvanas évek elején jöttek, úgymond, divatba.

Léván a többség magyarul beszélt, sőt az ötvenes évek elején még a túlnyomó többség. A helyi szlovákok is magyarul beszéltek, egyszerűen megszokásból. Lévának igen mostoha sors jutott osztályrészül. 1920-ban, a trianoni béke értelmében Csehszlovákiához csatolták. 1938-ban, a bécsi döntés értelmében újra Magyarországhoz került. 1945-ben megismétlődött Trianon. De 1945 után megfosztották a magyarokat a csehszlovák állampolgárságuktól. Három évig tartott ez az állapot, három hosszú évig. A Wikipédia szerint a lévaiak négyötödét kitelepítették. Nos, ez nem pontos adat. Lefeljebb egyötödét, aki ragaszkodott a magyarságához. A háromötöde *reszlovakizált*. Ez azt jelenti, hogy szlováknak vallotta magát, mert nem szeretett volna száműzetésbe vonulni. Minden második magyarnak szlovák ősei vannak, hacsak egynegyed vagy egyharmad részben is. (És a szlovákok dettó: számtalan szlovákot ismerek, akiknek a nagyanyja vagy a nagyapja magyar volt. Nem beszélve a németekről, zsidókról stb.) Szóval a *reszlovakizáltak* itt maradtak, és hamarosan az állampolgárságukat is visszakapták, holott nem tudtak csak néhány szót szlovákul. 1949-ben véget ért a kitelepítés, minden állampolgár egyenlő lett. A szolgátságban, de ez egy másik kérdés. Léván a túlnyomó többség ismét magyarul beszélt, holott az 1941-es 84%-ból 20% alá esett vissza. Mert persze a *reszlovakizáltak* is túlnyomórészt magyarul beszéltek, magyarul gondolkodtak, és magyar focicsapatnak drukkoltak.

Tehát ha a magyarok tudathasadásos állapotban vannak – ez éppen annyira érvényes rám is, mint a magyarok túlnyomó részére –, ennek elsősorban ez az oka. Például a személyi igazolványban 1990-ig kötelező volt kitölteni a nemzetiségi rovatot is. Én magyarnak vallottam magam a személyi igazolványom szerint is, de egyik-másik magyar már meggondolta magát, és a nyilvánosság előtt szlovák nemzetiségű volt. Hiába: biztos, ami biztos. A *reszlovakizáltak* jó részben szlovák iskolába írtatták gyermeküket. Szintén: biztos, ami biztos. A magyar iskolák 1956-ig felfelé ívelő tendenciát mutattak. '58-tól, '59-től megtorpant ez a tendencia, sőt egyre kevesebben írtatták magyar iskolába a gyermeküket, jórészt olyanok, apák és anyák, akik nem is tudtak rendesen szlovákul. Az 1956-os forradalom veresége – közvetett módon – így hatott a magyar iskolákra itt, Léván? Nem tudom. Legfeljebb sejtem. Ugyanis az 1968-as, magyarok által történő bevonulásnak, majd kivonulásnak katasztrofális következményei lettek a magyar iskolahálózatra nézve.

Szóval a legjobb szlováknak lenni? Sok esetben erre gondoltak a magyarok. Minek, ha úgyis szlováknak tartanak minket. Mi ez, ha nem a Kádár-rendszer egyik ösbűne? Nos hát – biztos, ami biztos.

1952 novemberében, egyik napról a másikra, kilakoltattak a Piac téri lakásunkból, mehettünk, ahová akartunk. Leginkább sehová. Az apám osztályidegen volt, jogász. A kommunizmus a tetőpontján állt. Én négy és fél éves voltam, tulajdonképpen nem tudtam semmiről – se kommunizmusról, se semmiről –, illetve csak arról, hogy el kell hagyni a kétszobás, svábbogárral teli lakásunkat. Apai nagyanyámhoz költöztünk. (Az anyai nagyanyámékat a biztonság kedvéért már 1945-ben kitelepítették Magyarországra. Sokáig nem is tudtam, hogy léteznek.) Ha nincs az apai nagyanyám, nem tudom, hová mentünk volna. (Mondjuk egyenest a kommunizmusba.)

Apai nagyanyám különös asszony hírében állt. Ján Kollárnak (a pánszláv költőnek) az öccse volt az őse, tulajdonképpen az egyetlen szlovák a családjukban. 1945 után jórészt neki köszönhetjük, hogy megmaradtunk Léván, és nem kerültünk rá a kitelepítendőek listájára. Apám mindig magyarul beszélt vele, és ő tökéletes magyarsággal válaszolt. Ő számított a leginkább „magyarnak“ rendkívül alacsony termetével, sötétbarna hajával és barna bőrrel. Vagy inkább igazi „besenyő“ volt, le lehetett volna rajzolni mint egy besenyő törzsfőnök gyermekét – talán a dédanyámra ütött, akinek Miskóczy volt a neve. Nem tudom, és talán nem is lényeges. Az apai nagyanyám volt az egyetlen szlovák a családban, aki a Túróc megyei Mosócon született, és aki a leginkább magyaros „kinézésű“ volt.

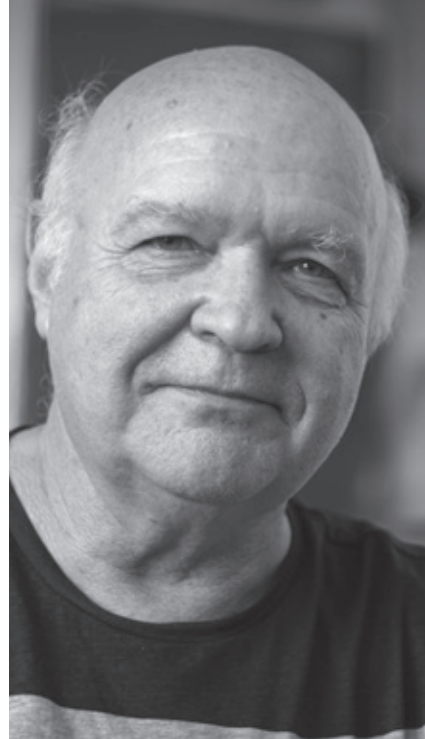
– *Miért volt ez a nagyanyád számodra olyan különös?*

■ Talán egyszerű oka volt – a második világháború alatt, egy közeli bombatalálat következményeként, olykor-olykor megzavarodott. Mondjuk, évente egyszer két-három napra, utána minden ment a megszokott kerékvágásban. Évente egy-két nap – hát, nem olyan borzasztó. Anyám szerint már korábban is csökönyös volt, tudniillik a bombázás előtt. 1945. december 23-án foglalták el az oroszok Lévát, egy kis bombázással kísérve. Bombázáskor mindenki lement a pincébe, apai nagyanyámat kivéve. Ő fönt maradt. „Dörög“ – mondta közönyösen, és az anyám nem tudta meggyőzni őt, hogy bombáznak, meg különben sem dörög decemberben. Szépen minden vasárnap eljárt az evangélikus templomba, hosszú, fekete télikabátja volt, és muffja, ami talán ma már nem sokat mond a fiatalságnak.

Az evangélikus templomról jut eszembe az első „misztikus“ élményem. Körülbelül hároméves voltam, még a Piac téren laktunk, az evangélikus templom közelében – úgy ötven méterre. Egyszer csak megbúvölt a templom harangja. Talán az Úristen szólt hozzám harang képében, nem tudom. A harangszó kivetkőztetett magamból. Örültem rohantam a templom irányába, először, majd másodszor, majd harmadszor... Később megmutatta a sekrestyés a harangot, föl vitt az emeletre. Valahányszor az evangélikus templomban harangoztak, mindig „misztikus“ érzés fogott el, valami nem evilági, valami mennyei... A harangszó egyenesen „Istenhez“ vezetett. Később, már a katolikus templomban, megkerestem a sekrestyést, aki föl vitt a toronyba. A (magyar) katolikus templomba háromszor is „belefért“ a kicsi evangélikus templomunk. Létrán kellett felmáshoznunk, megvallom, én egy kicsit félttem. Azonkívül, hogy jóval nagyobb volt, a katolikus templomnak mélyebb és áthatóbb hangú harangja volt, pontosabban a „főharangnak“ – mert mellékharangok is voltak szép számmal. Ezek kisebbek voltak, és barátságosabbak.

– *A lévai kisgyerekből mire emlékszel még?*

■ Nem voltam egyszerű gyerek. Például hároméves koromban megtanultam számolni. Tizenkettőig. Mert az óra tizenkét részre oszlik – ahogy akkoriban neveztem. Négyéves koromban már tudtam, hány óra van. Mondjuk így, hogy öt perc múlva tíz perc múlva három. (Mert a háromnegyedet még nem ismertem.) Ezt Kilián nénitől tudom. Vele sétáltam, és az órásbolt kirakatánál megálltunk. Háromnegyed hármat mutatott az óra. Én pedig rávágtam, hogy öt perc múlva tíz perc múlva három. Az asszonyságnak, aki arra tartott, leesett az álla. Nahát, milyen okos gyereke van! Nem az én gyereke – mondta Kilián néni, akit végül is 1954-ben

elvezényeltek Léváról Ifjúságházára. (Még az ötvenes években ilyen is volt – talán Gúta mellett. Az ifjúság építette, mint valami komszomolisták). Kilián bácsi fogorvos volt, és kellett a fogász nekik (mármint az ifjúságnak).

– *Tebát az órák...*

■ Igen, az órák lettek a legújabb kedvenceim, mindegy, hogy milyen volt: zsebóra, falióra, toronyóra, fő, hogy óra volt. De mondhatnám úgy is, hogy a rögeszmém az órák lettek (ma már kétkem, hogy teljesen normális voltam, de mindegy... Inkább használom a rögeszmét, mert rögeszme miatt még senkit sem zártak bolondkházába.) Nagyanyámhoz való költözésemkor az első dolgom az volt, hogy felkerestem a szomszédokat, és megérdeklődtem tőlük, hogy van-e órájuk, és jól jár-e. Bencsáthéknál például nem ment a falióra. Odamentem, és megérintettem. Az óra elindult. (Még ma is megy, ha meg nem halt.) Ilyen „zseni“ voltam. A „második“ utcában laktunk, tudniillik tizenkét párhuzamos utca épült a délkeleti részen a városban a két világháború között – földszintes házak nagy kertekkel, és Újtelepnek nevezte el a városvezetés. A második utca még nem is volt olyan távol a városközponttól. A lakók számjegyeket mondtak, és nem az utca hivatalos nevét. Mindenki tudta, hogy az ötödik utca, vagy a tizedik hol van, míg, mondjuk, a Ján Kollár utca (mi ott laktunk) semmit nem mondott, pláne a város másik végében lakóknak. De a második utcát mindenki jól ismerte, és azt is, hogy az Újtelepen van.

Szóval az órák... Meglátogattam az utcánk végében lakó Weiss bácsit is, mivel órás volt, és kedvemre gyönyörködtem az órákban. Két bombatölcsér is volt a házuk előtt, jobban mondván a házuk előtt egy, odébb, mintegy ötven méterre a szántóföldön még egy. Az utolsó házat az utcánkban porig lebombázták, különös módon csak az ajtókeret maradt épen. De órákat mentem keresni Ella és Nati nénihez is. Ők nagyon szívesen fogadtak, és hamarosan életre szóló barátságba kerültünk egymással. Csodálatos könyvtáruk volt: Berzsenyi, Csokonai, Jókai, Petőfi, Arany, és a történelemkönyvek, Brehmtől *Az állatok világa* tíz kötetben, a Természettudományi Közlöny 1906-tól 1915-ig stb. Szóval az órákról a könyvek kedvéért boldogan lemondtam. Siet vagy késik, most már egyre ment. Apámnak nem volt könyvtára, Párkányban laktak a háború alatt, és a fölfordulásban, amikor az oroszok bejöttek, minden bútora a könyvekkel együtt elveszett. Ella és Nati néniéknél viszont csodálatos könyvtár volt, emlékszem például Cholnoky Viktor egy kötetére is. *Az állatok világa* a legfőbb kedvencem lett. Minden délután egy-két órát náluk töltöttem, és olvastam, majd a világot más szempontok szerint mértem fel. Hat-hétéves koromtól rengeteget voltam náluk, és megismertem a magyar történelmet a honfoglalástól a huszadik század elejéig. A Természettudományi Közlényt is sűrűn lapozgattam. Úgy jártam Ella és Nati néniékhez, mint valami keresztszülőkhöz, gyakran több időt töltöttem náluk, mint otthon (végül is szinte a szomszédban laktak).

– *Azt mondod, nem voltál egyszerű gyerek.*

Bonyolult gyerek voltam, így mondom, és ha jól emlékszem, piszkálós is, mivel egy darabig nem találtam a helyemet. A második utcát a harmadiktól csak egy léckerítés választotta el. Ha kerítés nem lett volna, szépen átsétálhattunk volna a kertben a harmadik utcába. A nagyanyám kerítésén túl, a harmadik utcában, Géczyék laktak, egyetlen fiukkal Géczy (Károlyal?). Ő is magányos volt, mint én, és két-három évvel idősebb tőlem. Egyedül futballozott a kertben (mármint az övékében), a fakerítés túloldalán, és Szepesit játszott, vagyis a rádióbemondót a futballmeccsen. Vagyis magában beszélt. „Tuli“ volt a beceneve. Én pedig, ha jókedvem volt – de már nem tudom, hogy honnan hallottam, egy biztos, nem én találtam ki –, rázendítettem arra az ősmagyar dalra, hogy „Tuli, tuli verkli, tele van a serbli“. Tuli olykor dühös volt, majdnem átugorta a léckerítést, én meg pucoltam haza, ahogy a lábam bírta. Látod, nem voltam valami aranyos kisgyerek. Szívesen játszottam a kertben, a fák alatt. Nagyanyám minden lehetséges fát elültetett a kertben, az almafától a cseresznyéig, a körtefától a szilvafáig, és a kerítés mentén még málna és

ribizlibokrok is voltak szép számban. Anyám epésen megjegyezte: tiszta őserdő ez itt (anyám és apai nagyanyám között elég feszült viszony volt, ami nem is csoda, hiszen mindketten csökönyösek voltak).

1953 februárjában megszületett Béla, a kisöcsém. Ötéves voltam. Egy év, két év, úgy, ahogy... Ötéves különbség két srác között viszont már sok. Anyám halva szülte meg az első gyereket. Lány volt. Béla ikergyerek volt, a lánytestvére (a testvérem) szintén meghalt. Az apám negyvenöt éves volt. Ilyen későn gyereket vállalni már rizikó. Én Béla öcsém születését örömmel fogadtam, de azért, hogy úgy mondjam, tárgyilagosan. „Olyan, mint egy szappan” – közöltem, s meglepetésemre jókat derültek a szüleim és az ismerőseim. (Pedig lehet, hogy az első „irodalmi” megnyilvánulásom volt ez?) Nagyanyámnak két szobája volt, az egyikben mi laktunk, most már négyen, plusz egy macska, de ő éjszakára kikerült a verandára. Apámat kirúgták az állásából, és mindenféle protekció árán egy motorjavító műhelyben helyezkedett el. Innen is kis híján kirúgták. Aztán bevitték a kórházba epeműtétre, amely elmaradt. A sztálinizmus a fénykorát élte. Az egyetlen szobában apám – mi már lefeküdtünk – a Szabad Európát hallgatta, és Londont, így olykor Churchill, Malenkov, Hruscsov és Eisenhower jött jó éjszakát kívánni.

1953 tavaszán ismerkedtem meg Andival, vagyis Szőnyi Andrással (legyen csak A.), aki velem egykorú volt, de nálam jóval magasabb. Életre szóló barátság lett belőle. Egy osztályba jártunk kilencedikig, én utána gimnáziumba mentem, ő Kassára, majd Komáromba, a szakközépiskolába (gépészeti? elektrotechnikai?, nem tudom). De a barátságunknak ez sem vetett véget, hiszen a nyári szünetben sülvefőve együtt voltunk. A.-n kívül Vojtival, Barta Bélával (legyen csak V.), Manduch Gusztival, Kroszlák Verával (ők szlovákok voltak, de a mi utcánkban laktak), továbbá Szoby Gabival (ő néhány évvel fiatalabb volt) lettünk egy csapat, méghozzá hosszú ideig. A második utcai csapat. A. egy kicsit közelebb lakott a belvároshoz, nem volt második utcai gyerek, de tulajdonképpen közénk tartozott. Hatnyolc évig tartott ez a barátság, tulajdonképpen a kamaszkorig, A.-val és V.-vel még tovább. 1955-ben megtanultam biciklizni (magyarul: kerékpározni). Apám, isten tudja, honnan, szerzett egy kerékpárt. Elég rozoga volt, szerintem még az első világháború előtti, hatalmas csengettyűvel. Már akkor is lehetetlen volt eladni, olyan csúf volt. De megtanultam biciklizni, és ez volt a fontos. Olyan jól megtanultam – szinte versenyszerűen –, hogy fél év múlva eltörtem a lábam. Pontosan a sípcsontom tört el. Egy kőre estem, és nagy jajgatásomra még a szomszédok is kinyitották az ablakukat, onnan nézték jajveszékelésemet. Egy hétig voltam kórházban. Április eleje volt, a nyolcéves születésnapomat a kórházban töltöttem. Akkor már A.-val életre szóló barátságot kötöttem. Lassan a „nők” titkait is megismertük. Persze fokozatosan. Sem A. szülei, sem az én szüleim nem árultak el semmit erről a titokról, minden egyes részletre magunktól kellett rájönnünk. Ez, helyenként, izgalmas volt, és, hogy is mondjam csak, misztikus. De úgy is mondhatnám – magyarul –, hogy gyávák voltunk mind a ketten. (Ma már ez szinte hihetetlen, de mindegy. Kisvárosban éltünk, ebben a tekintetben egy túl puritán közegben. Hogy készül a gyerek? Ha megkérdeztem volna a szüleimtől, szerintem elvörösödtek és dadogtak volna. De ilyesmit, rendes katolikus családban, nem volt szabad megkérdezni.) Szóval arra, hogyan születik a gyerek, fokozatosan jöttünk rá. Egy biztos, már nem a golya hozta. (Egyébként ez már az öcsém születésekor is gyanús volt nekem. Februárban a golyák még Afrikában legelnek, és pusztítják a békákat.) Anyai nagyanyámat 1956 augusztusában ismertem meg. Őt Sátoraljaújhelyre telepítették ki Léváról. Anyai nagyszüleim megjárták a mennyországot és a poklot is. Anyai nagyapám lévai volt (egyébként minden őse felvidéki), de a Monarchia alatt mint hivatalnokot, összevissza helyezték Nezsideről Técsőig, nagyanyám pedig Sátoraljaújhelyen született – mondhatni véletlenül, mert a dédapám vasutas volt (majd idős korában állomásfőnök), és szintén összevissza helyezték Nagy-Magyarországon. Szóval ez egy összevissza család volt, egyedül Léva volt a kiindulópont, oda tértek vissza a sokféle munkahelyről. Anyám Léván született, de hama-

rosan elköltöztek, mert Léva Csehszlovákiához került Trianon után, és a nagyapám, Krizsányi Sándor, nem volt hajlandó letenni az esküt a csehszlovák államra. A maradék Magyarországra költöztek mint menekültek. Végül, 1926-ban, Orosházán telepedtek le, és onnan jöttek 1938-ban az újra magyarrá lett Lévára. Nagyapám igen vidám ember volt, és szerette a vörösborot. A bankban kapott állást mint főosztályvezető. Ekkor ismerkedtek meg apámmal, aki pénzügyi tanácsos volt ugyanebben a bankban. Apámék később Párkányba költöztek, majd '44-ben ismét Lévára. Amikor a nagy érsekújvári bombázás volt (1944. október 4-én?), apám szerint még Léván is piros volt az ég alja, pedig Újvár 50 kilométerre van Lévától. 5000 halottja volt az újvári bombázásnak. 1945 után 50 kilós csomaggal kitelepítették az anyai nagyszüleimet Sátoraljaújhelyre. Nagyapám beteg volt (vérrákos), s hamarosan meg is halt.

– *Tudunk-e valamit a Grendel névről?*

Születésem után katolikus lettem, Grendel Lajos Sándor néven, az utóbbi név a nagyapámra emlékeztetett. Az apám viszont evangélikus volt, az anyai nagyapám református, tulajdonképpen a négy nagyszülőm közül három volt protestáns, egyedül az anyai nagyanyám, Mándoky Mária volt katolikus. Nos, a Grendel név különös fejtörést okozott nekem kamaszkoromban, mígnem apám elmagyarázta, hogy francia eredetű, ezt a nagyapja, Grendel János mondta neki, aki filléri lakos volt. Fillér egy kisebbnél is kisebb község Gömör megyében, az 1793-as népszámláláskor magyar–szlovák faluként szerepel, a 19. század közepén már tiszta szlovák falu. A francia eredetben kételkedtem sokáig, most már a biztos és a bizonytalan közt fifty-fifty az arány, tudniillik a *Világirodalmi lexikon*ból megtudtam, hogy Paul Éluard polgári neve Grindel (ejtsd: Grendel) volt. Ő breton családból származott. A Grendel név először egy 9. századi angol eposzban lelhető fel. Igaz, egy monstrum volt, aki szüzeket rabolt, és ez, mondjuk, kedvezőtlenül hatott rám, bár a szüzek tekintetében némi félénk büszkeség töltött el. Szóval a Grendel név elég misztikus ahhoz, hogy több irányban kutassunk – már akinek kedve van hozzá. Grendel György, a nagyapám, Fillérről került Farnadra, egy tiszta magyar faluba, melynek egynegyede evangélikus volt. Mint evangélikus kántortanító harmincöt éven át oktatta a farnadi gyerekeket, és úgy megszerették őt, hogy nyolcvanöt évvel a halála után fejfát állítottak az evangélikus templom udvarába. Én mondtam egy rövid beszédet 2014-ben, dadogva, már az agyvérzés után, az avatón. Pedig a nagyapámat nem ismertem, 1929-ben rákban meghalt.

Szóval magyar vagy nem magyar név a Grendel? Mielőtt egymást vádoló csoportokra oszlanánk, idézzük Márai Sándort, aki a német, fasiszta-gyanús, „fajilag összetartozó” náció helyett a franciás nemzetfogalom híve. Azt írja a *Napló* 1973-as számában: „Mert nyelvében él a nemzet. Kölcsenynek volt igaza: és minden fajelmélet agygőzös és vérgőzös tévelygés csak. Nem ‚fajában él a nemzet’, hanem nyelvében: magyar az, aki Magyarországon született és magyar az anyanyelve – akkor is ‚magyar’, ha fajilag németek, szlovákok, zsidók vagy más fajzat voltak az ősei. A nyelv a nemzet, a nyelvi tudat és ösztönösség a nemzet. A faj csak származási adottság, senki nem lehet ‚fajilag’ egy ‚nemzet’ tagja.” Azt hiszem, ez elég világos okfejtés, mégis számos szlováknak piszkálja a csőrét. Petőfi, Liszt, Márai, Teller és még sorolhatnám, magyarok voltak – persze nem fajilag. Az már a fasisztákhoz áll közel, és abszolút hamis. Fajilag nemcsak a magyarok kevertek, hanem a dél-olaszok és észak-olaszok, a spanyolok, a franciák, nem is beszélve a bolgárokról és az angolokról, akik félig törökök vagy félig franciák, skótok, írek stb. Tehát a szlovákok sem. Bizony. A magyarok kisebbségi érzése (a Rákosi- és a Kádár-kor gyümölcse) egyáltalán nem helytálló. Jó lenne erre figyelmeztetni minden magyart, akit a magyarsága miatt kisebbségi érzés gyötör. Mért fontos ez a számomra? Mert kisebbségi magyar vagyok, és a kisebbségi sorsra jutott magyarok pszichikailag sokkal sérültebbek, mint a nem kisebbségiek. Lehet, hogy most az anyaországi magyar fölkapja a vizet, hogy mennyi, de mennyi

megaláztatáson ment keresztül a Rákosi- és a Kádár-éra alatt. És joggal. Nekünk, kisebbségi magyaroknak, annyi a különbségünk, hogy minket a nemzeti mivoltunkban is számtalanszor megaláztak. Hogy szüntelenül eszünkbe juttatták, mi magyarok vagyunk, nem is mindig rossz szándékból, csak tájékozatlanságból. Kétféle nyelven élünk, vagyis az otthon és a baráti körben használt magyar nyelv mellett, szlovákul beszélünk a hivatalokban. A megalázás és a kétféle beszéd jó alap a pszichopata irányhoz. Mi, így vagy úgy kisebbségi magyarok, tulajdonképpen pszichopaták vagyunk valamennyien. Persze nem látszik mindig. Magyarként, többségében, igyekszünk normálisan viselkedni. De ha például a trianoni trauma jön elő, sokkal kényesebb a helyzet. Ugyanis a trianoni traumát meg is éltük, és mostanáig meg is éljük. Ha a magyarországi ember cinizmussal nyilatkozik Trianonról, az joggal kelt fölháborodást a kisebbségi magyarokban, akár szlovákiai, akár romániai vagy jugoszláviai, vagy kárpátaljai magyarokról van szó. Ezt nem nehéz megérteni, csak egyeseknek. Ha tíz emberből csak egy gúnyolódik Trianonon, az a maradék kilence is rossz fényt vet, aki nem tehet semmiről. ■ ■ ■

■ **Toldi Veronika** (1974) Székesfehérvár. A Kalligram Kiadó munkatársa. Részlet a Grendel Lajossal készülő interjúkötetből.

■ **Grendel Lajos** (1948, Léva): Kossuth-díjas író, a pozsonyi Comenius Egyetem tanára, a Kalligram Kiadó egyik alapítója. Számos magyar, szlovák és közép-európai irodalmi díj birtokosa. Pozsonyban él. Életműsorozata a Kalligram Kiadónál jelenik meg.

Antikódok

(I)

é n
é n
é n
é n
é n
é n
é n
é n
é n
TE

élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet élet élet
élet élet élet élet élet
élet élet élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet
élet élet élet

Idézetmánia

A elvtárs
ellenséges álláspontot képvisel
mert az 59. oldalra beillesztett egy idézetet Lenintől
és
miként ismeretes
„legnagyobb ellenségünk az idézetmánia”
(Lenin, 24. kötet, 198. oldal, felülről a harmadik sor)

Ragozási minta: A nép

NÉPÜNK	nem fogja megengedni, hogy
NÉPÜNK	vívmányait elvegyék, és
NÉPÜNKNEK	bárki is hazudjon,
NÉPÜNKET	így szólítva meg:
NÉP!	
NÉPÜNKRŐL	hadd döntsenek azok, akik
NÉPÜNKKEL	tartanak!

Antikódok

(II)

É
É
É
É
É - - - - - n
É
É
É
É

kisebbségi komplexus

Átirat

Megállapításunk szerint
a vád
melyet ön ellen emeltünk
hamis dokumentumokra támaszkodott

és az ítélet
melyet ön felett kimondtunk
ellentétben állt az érvényes törvényekkel
nyomatékosan felszólítjuk önt
hogy az emberi jogok visszaadása céljából
haladéktalanul jelenjen meg
közöttünk

Partecédula

Teljesen közönyösen tudatjuk Önökkel
hogy zabolátlan élvhajászása következtében
elhunyt a gyűlölt apa férj
fivér nagyapa és nagybácsi

Önző alak volt aki csak magát szerette
és minden rokona gyűlölte
mert szünet nélkül terrorizálta
megcsalta becsapta és meglopta őket

Ne menjenek el a temetésére
és velünk együtt
gyorsan felejtsek őt el

Az ismeretlen katona sírja

Harcban az értelmetlen ügyért
melyben nem hitt senki
s amely már úgylát reménytelen volt
ezen a helyen veszítette el
fölsőlegesen az életét

Kérdőív

Tüntesse fel

- a / milyen iskolákat nem végzett
- b / mi nem volt korábban
- c / milyen irodalmat nem olvasott el
- d / kit nem vett feleségül
- e / a gyerekek neveit akiket nem nemzett
- f / hol nem volt és mit nem látott
- g / mi ellen nem harcolt
- h / milyen kitüntetések nem kapott meg
- i / ki az aki ezeket az adatokat soha nem igazolhatja
- j / mikor halt meg

Őszinte nyilatkozat

Kinyilvánítjuk
hogy népünkkel tartunk
s hogy a mi helyünk i t t van
(vagy legfeljebb Svájcban
ha valaminek mégis
ne adj'isten
be kéne következnie)

G. Kovács László fordításai

Václav Havel (1936–2011), cseh dráma- és esszéíró, publicista, polgárjogi harcos, államférfi, az elmúlt fél évszázad irodalom- és politikatörténetének kimagasló személyisége. Az itt olvasható versek és kaligrammák V. Havel *Antikódok* (Antikódy) című, a kísérleti költészet műfaját reprezentáló kötetéből származnak, amely 1964-ben látott napvilágot a prágai Odeon kiadónál; az első kiadás a későbbiekben új munkákkal bővült. A könyv képi és szövegvilága az akkori abszurd, parancsuralmi viszonyok bizarr, szatirikus lenyomata, s nyilvánvaló rokonságot mutat a szerző korabeli darabjaival, a *Kerti ünnepe* (Zahradní slavnost, 1963), a *Leirat* (Vyrozumění, 1965) és a *Figyelemösszpontosítás csökkent lehetősége* (Ztížená možnost soustředění, 1968) című alkotásokkal. Művei magyarul is több kötetben láttak napvilágot, melyek közül az esszéket, publicisztikai írásokat és beszédeket tartalmazó, *A szabadság igézete* címet viselő válogatást a Kalligram Könyvkiadó jelentette meg.

G. Kovács László (Pozsony, 1961): történész, műfordító.

Csernobili ima

A szerző öninterjúja az elhallgatott történetről és arról,
 hogy Csernobil miért teszi kétségessé a világképünket

r é s z l e t

Csernobil tanúja vagyok... Ez a XX. század legfontosabb eseménye, annak ellenére, hogy szörnyű háborúkról és forradalmakról marad emlékezetes ez a század. Több mint húsz év telt el a katasztrófa óta, és még mindig nem tudok válaszolni arra a kérdésre, hogy miről teszek tanúságot: a múltról vagy a jövőről? Olyan könnyű lecsúszni a banalitásba... A borzalom banalításába... De én úgy nézek Csernobilra, mint egy új történet kezdetére – ez nemcsak tudás, hanem elő-tudás is, mert az ember ennek hatására kezdte vitatni az önmagáról és a világról alkotott korábbi elképzeléseit. Amikor a múltról vagy a jövőről beszélünk, belesűrítjük ezekbe a szavakba az időről alkotott elképzeléseinket, ugyanakkor Csernobil mindenekelőtt az idő katasztrófája. A földünkön szétszórt radionuklidok ötven, száz, kétszázézer év múlva is létezni fognak... Sőt még tovább... Az emberélethez képest örökkévalók. Mit tudunk megérteni? Képesek vagyunk-e feltárni és felismerni valami értelmet ebben az előttünk még ismeretlen borzalomban?

Miről szól ez a könyv? Miért írtam meg?

Ez a könyv nem Csernobilról, hanem Csernobil világaról szól. Magáról az eseményről már több ezer oldalt írtak, több százézer méter filmszalagon örökítették meg. Engem viszont az foglalkoztat, amit elhallgatott történetnek, földi és időbeli létünk nyomtalan nyomainak nevezhetnék. Írok, és gyűjtögetem az érzések, gondolatok, szavak hétköznapióságát. Próbálok megragadni a lélek hétköznapi életét. Átlagemberek átlagos napját. Itt pedig minden rendkívüli: az esemény is, az emberek is, akik belakták az új teret. Csernobil számukra nem metafora, nem szimbólum, hanem a házuk. Hányszor próbálta el a művészet az apokalipszist, a világvége különböző technológiai változatait ajánlva, de most már nincsenek kétségeink afelől, hogy az élet sokkal fantasztikusabb. Egy évvel a katasztrófa után

valaki megkérdezte tőlem: „Mindenki ír. Maga meg itt él, és nem ír. Miért nem?” Én pedig nem tudtam, hogyan írjak erről, milyen eszközöket használjak, és honnan közelítem meg. Amikor a korábbi könyveimet írtam, mások szenvedéseit figyeltem, most viszont az én életem is az esemény része lett. Eggyé váltunk, nem tudunk távolságot tartani egymástól. Minden nyelven megszólalt Európában elveszett kis országom neve, amelyről korábban szinte semmit sem hallott a világ; átváltozott ördögi csernobili laboratóriummá, mi, fehéroroszok pedig csernobili nemzetté váltunk. Akárhol jelentem meg, mindenki érdeklődve nézett rám: „Á, maga oda való? Mi van ott?” Persze lehetett volna gyorsan írni egy könyvet, amilyenek aztán egymás után jelentek meg – mi történt azon az éjszakán az erőműben, ki a bűnös, kik titkolták a világ és a saját népük előtt a balesetet, hány tonna homok és beton kellett ahhoz, hogy fölépítsék a szarkofágot a halált lehelő reaktor fölé –, de valami visszatartott ettől. A kezemet fogva. Micsoda? Az az érzés, hogy itt valami titok van. Pillanatok alatt kialakult bennünk ez az érzés, és ez töltött be akkor mindent: a beszélgetéseinket, a tevékenységeinket, a félelmeinket, és elválaszthatatlan volt az eseménytől. Attól a szörnyűségtől. Kimondva vagy kimondatlanul mindannyian átértéztük azt, hogy beleütköztünk az ismeretlenbe. Csernobil rejtély, amelyet még meg kell fejtenünk. Kiolvasatlan jel. Lehet, hogy a XXI. századnak kell feltárnia ezt a titkot. Szembe kell néznünk ezzel a kihívással. Világossá vált, hogy a kommunista, nemzeti és új vallási kihívásokon kívül, amelyekkel szembe kell néznünk, amelyeknek meg kell felelnünk, újabb kihívások várnak ránk, sokkal brutálisabbak és totálisabbak, bár egyelőre még rejtve maradtak a szemünk előtt. De Csernobil után valami már feltárult ebből...

1986. április 26., éjszaka...

Egy éjszaka alatt kerültünk át a történelem egy másik helyére. Végrehajtottuk az ugrást, új valóságba kerültünk, amellyel nemcsak a tudásunk, hanem a képzeletünk sem tudott megbirkózni. Szétesett az idő... Egyik pillanatról a másikra használhatatlannak bizonyult a múlt: nem volt benne semmi, amire támaszkodhattunk volna, az emberiség (hitünk szerint) mindenütt jelen lévő archívumában nem találtunk kulcsot, amellyel kinyithatnánk ezt az ajtót. Azokban a napokban gyakran hallottam ilyet: „nem találok szavakat, melyekkel átadhatnám azt, amit láttam és átéltem”, „korábban nem meséltek nekem semmi ehhez hasonló”, „egyetlen könyvben sem olvastam, egyetlen filmben sem láttam ilyet”. Szünet követte a katasztrófa idejét, ez a rés választotta el attól az időtől, amikor beszélni kezdtünk róla. A némaság pillanata... Mindenkinek megmaradt az emlékezetében... Valahol a csúcson hoztak valamilyen döntéseket, titkos utasításokat fogalmaztak meg, helikoptereket indítottak útnak, hatalmas mennyiségű járművet, rengeteg felszerelést mozgattak; lent pedig várták a tájékoztatást, féltek, a szóbeszédre hagyatkoztak, de mindenki hallgatott arról, ami a legfontosabb: mi is történt itt valójában? Nem találtunk szavakat az új érzésekhez, és nem találtunk érzéseket az új szavakhoz, nem tudtuk még kifejezni magunkat, de egyre jobban belemerültünk az új gondolkodás atmoszférájába – így határozhatnám meg ma az akkori lelkiállapotunkat. Egyszerűen már nem értük be a tényekkel, kísértést éreztünk arra, hogy mögéjük nézzünk, föltárjuk a történetek értelmét. Traumatikus hatás! És kerestem ezt az új, traumatizált embert... Új szövegeket mondott... Néha mintha álmon vagy delíriumon szűrődtek volna át hozzánk a hangok egy párhuzamos világból. Csernobil közelében mindenki filozofálni kezdett. Filozófussá vált. Megint tele lettek emberekkel a templomok... Hívőkkel és olyanokkal, akik nemrég még ateisták voltak... Válaszokat kerestek, melyeket nem kaphattak meg a fizikától és a matematikától. Kitérült a háromdimenziós világ, én pedig nem találkoztam olyan vakmerőkkel, akik továbbra is képesek lettek volna fölesküdni a materializmus bibliájára. Tiszta fényben ragyogott fel a végtelen. Elhallgattak a filozófusok és az írók, kizökkentek a kultúra és a hagyomány régi kerékvágásából. Azokban az első napokban sokkal érdekesebb volt öreg paraszttal beszélgetni, mint tudósokkal, hivatalnokokkal és a váll-lapjukon sok csillagot hordó katonatisztekkel.

Bár Tolsztoj és Dosztojevszkij nélkül éltek, internet sem volt, az ő tudatukba valahogy belefért az új világkép. Nem hasadt meg tőle. Biztos mindannyian alkalmazkodtunk volna valahogy az atomháború helyzetéhez (mint a hirosimaiak), mert pontosan arra készültünk. De nem katonai nukleáris objektumban történt a katasztrófa, mi pedig a korunk embelei voltunk, és elhittük, amit tanítottak nekünk: a szovjet atomerőművek a legbiztonságosabbak a világon, akár a Vörös térre is építhetnének ilyet. A háborús atom, az Hiroshima és Nagaszaki, a békés atom pedig a minden házban világító villanykörte. Még senki sem sejtette, hogy a háborús és a békés atom ikerpár. Cinkosok. Bölcsebbek lettünk, az egész világ bölcsebb lett, de csak Csernobil után. A fehér oroszok ma olyanok, mint az élő fekete dobozok, regisztrálják az információkat a jövőnek. Mindenki számára.

Sokáig írtam ezt a könyvet... Majdnem húsz évig... Találkoztam és beszélgettem az erőmű egykori dolgozóival, tudósokkal, orvosokkal, katonákkal, áttelepítettekkel, a zóna illegális lakóival... Azokkal, akik számára Csernobil a világuk lényeges része, minden meg van mérgezve bennük és körülöttük, nem csak a föld és a víz. Meséltek, és válaszokat kerestek... Együtt gondolkodtunk. Gyakran sietős volt nekik, féltek, hogy nem jutnak a végére, én pedig még nem tudtam, hogy a tanúságtételük ára az életük. „Jegyezze föl – hajtogatták –, bár nem mindent értettünk abból, amit láttunk, azért csak maradjon fenn. Majd elolvassa valaki, és megérti. Később... Majd az utánunk jövők...” Nem ok nélkül siettek, sokan közülük már nincsenek az élők között. De tudtak jelet küldeni...

Mindaz, amit tudunk a borzalmakról és a rémületről, mindenekelőtt a háborúhoz kötődik. A sztálini Gulag és Auschwitz a gonosz nem is olyan régi zsákmánya. A történelem mindig is háborúk és hadvezérek története volt, mondhatni, a háború volt a borzalmak mércéje. Ezért keverik olyan sokan a háború és a katasztrófa fogalmait... Csernobilban mintha a háború minden ismervét láthattuk volna: sok katona, kiürítés, elhagyott házak. Megzavarták az élet rendjét. A csernobili újsághírek tele voltak háborús kifejezésekkel: atom, robbanás, hősök... Ezért nehezebb megérteni azt, hogy új történelemben létezzünk... Megkezdődött a katasztrófák története... De az ember nem akar erre gondolni, mert sose töprengett el rajta, inkább a mögé rejtozik, amit ismer. A múlt mögé. Még a csernobili hősöknek állított emlékművek is hasonlítanak a háborúsokra...

Az első utam a zónába...

Virágoztak a gyümölcsösök, boldogan ragyogott a napfényben a zsenge fű. Énekeltek a madarak. Olyan ismerős... ismerős... világ. Az első gondolatom: minden a helyén van, és minden olyan, mint azelőtt. Ugyanaz a föld, ugyanaz a víz, ugyanazok a fák. Az alakjuk, a színük, az illatuk is örök, ezen senki sem képes változtani. De már első nap elmagyarázták: nem ajánlatos virágot szedni, jobb nem leülni a földre, nem szabad inni a forrásvízből. Estefelé figyeltem, ahogy a pásztorok a folyóhoz akarták hajtani a tikkadt csordát. Odamentek a vízhez a tehének, de rögtön vissza is fordultak. Valahogy megéreztek a veszélyt. Mesélték, hogy a macskák nem ették meg a döglött egereket, ott csúfkodtak mindenütt: a mezőn, az udvarokon. Halál rejtőzött mindenütt, de ez valamilyen más halál volt. Új maszkokat viselt, korábban ismeretlen külsőt öltött. Váratlanul ütött rajta az emberen, aki nem volt felkészülve milderre. Nem volt felkészülve mint biológiai faj, nem működött a természettől adott eszköztára, amely arra van beállítva, hogy meglásson, meghalljon, megérintsen valamit. Ez már nem volt lehetséges, alkalmatlanná vált a szeme, a füle, minden ujja, már nem szolgálhatták, mert a sugárzás nem látszik, nincs szaga, nincs hangja. Testetlen. Egész életünkben harcoltunk, és készültünk a háborúra, anynyi mindent tudtunk róla, most meg hirtelen beütött! Változott az ellenségkép. Más ellenség jelent meg nálunk. Ellenségek... Gyilkolt minket a frissen kizöldült fű. A kifogott hal, az elejtett vad. Az alma... Eddig engedelmes és barátságos volt körülöttünk a világ,

most viszont rémületet keltett. Amikor elutaztak az öregek, fogalmuk sem volt arról, hogy ez örökre szól. Nézték az eget. „Süt a nap... Nincs se füst, se gáz. Nem lőnek. Miféle háború ez? És menekülni kell.” Ismerős... ismeretlen... világ.

Hogy foghatnánk fel, hol vagyunk? Mi történik velünk? Itt... Most... Nincs kitől megkérdezni...

A zónában és körülötte... Megdöbbsentett a hadi felszerelés óriási mennyisége. Katonák meneteltek vadonatúj géppisztolyokkal, teljes harci menetfelszereléssel. Nem a helikopterek és a páncélozott szállító harcjárművek maradtak meg a legjobban az emlékezetemben, hanem azok a géppisztolyok... A fegyver... Ember a zónában, puskával... Kire lőhetett volna ott, és kitől kellett volna védenie minket? A fizikától? A láthatatlan részecskéktől? Le kellett volna lőnie a fertőzött földet vagy fát? Magát az erőművet a KGB ellenőrizte. Kémeket és diverzánsokat kerestek, olyan mendemondák terjedtek, hogy a bal eset a nyugati különleges szolgálatok előre eltervezett akciója, így akarták szétrobbantani a szocialista tábor egységét. Ébernek kell lenni.

Ez a háború képe... Ez a háborús kultúra omlott össze a szemem előtt. Nem áttetsző világba léptünk be, ahol a gonosz nem ad semmiféle magyarázatot, nem leplezi le magát, és nem ismer semmilyen törvényt.

Láttam, ahogy a Csernobil előtti ember átváltozott csernobili emberré

Nemegyszer... Itt van min elgondolkodni. Hallottam olyan véleményt, hogy öngyilkosságra emlékeztet a likvidátorok és a tűzoltók viselkedése, akik az első éjszakán oltották a tüzet az atomerőműben. Kollektív öngyilkosságra. A likvidátorok gyakran dolgoztak különleges védőruha nélkül, zokszó nélkül mentek oda, ahol „meghaltak” a robotok. Titkolták előttük az igazságot, nem tudták, milyen magas dózisokat kapnak, ők pedig bele-törődtek ebbe, aztán még örültek is, ha oklevelet és kitüntetést kaptak a kormánytól, boldogan vették át a sír szélén... Sokuknak már nem tudták átadni... Akkor hát mégis kik voltak: hősök vagy öngyilkosok? A szovjet eszmék és nevelés áldozatai? Idővel valamilyen oknál fogva feledésbe merül, hogy ők mentették meg az országukat. Megmentették Európát. Csak egy pillanatra képzeljük el, mi történik, ha a többi három reaktor is fölrobban...

Ezek az emberek hősök. Az új történelem hősei. A sztálingrádi vagy a waterloo-i csata hőseihez hasonlították őket, de ők valami többet mentettek meg, nemcsak a szülőházjukat, hanem magát az életet. Az élet idejét. Az élő időt. Csernobillal az ember kezét emelt mindenre, Isten egész világára, ahol az emberen kívül még sok ezer más lény, állat és növény él. Amikor eljártam a likvidátorokhoz... Hallgattam a történeteiket arról, hogyan végezték (elsőként és először!) új emberi, nem emberi munkájukat: földbe temették a földet, vagyis különleges betonbunkerekbe földelték el a fertőzött rétegeket, minden lakójával – bogarakkal, pókokkal, lárvákkal – együtt. Különféle rovarokat temettek el, melyeknek még a nevét sem tudták. Nem emlékeztek rá. Ők egész másképp fogták föl a halált, náluk ez a madártól a pillangóig mindenre kiterjedt. Az ő világuk már egy másik világ volt – az élet új jogával, új felelősséggel és új büntudattal. Állandóan jelen volt az idő témája a történeteikben, azt mondták, „először”, „soha többé”, „örökre”. Emlékezetükbe idézték, hogyan utaztak át az elhagyatott falvakon, ahol találtak néha egy-egy magányos öregembert, aki nem akart elmenni a többiekkel, vagy visszatért később az idegen tájakról: ott ültek esténként, gyújtóssal világítva, kaszáltak, sarlóval arattak, fejszével vágták a fát az erdőben, imádkoztak az állatokhoz és a szellemekhez. Istenhez. Olyan volt minden, mint kétszáz évvel azelőtt, miközben valahol a magasban űrhajók repültek. A farkába harapott az idő, összeért a kezdet és a vég. Akik ott voltak, azok számára Csernobil nem ért véget Csernobilban. Nem háborúból, hanem mintha egy másik világból jöttek volna haza. Megértettem, hogy teljesen tudatosan alakították át a szenvedésüket új tudássá,

és megajándékoztak minket vele: nézzétek, valamit kezdenetek kell ezzel a tudással, valahogy hasznát kell vennetek.

A csernobili hősök emlékműve... Az emberkéz alkotta szarkofág, amelybe a nukleáris tüzet rejtették. A XX. század piramisa.

Kár az emberért a csernobili földön. De még nagyobb kár az állatért... Ez nem nyelvbottlás volt. Mindjárt megmagyarázom... Mi maradt a halott zónában, miután elhagyták az emberek? A régi templomok, mellettük a temetővel és az állatoknak kialakított, biotemetőnek nevezett nyughelyek. Csak magát mentette meg az ember, minden mászt elárult. Miután elhagyta a falut, katonai vagy önkéntes egységek vonultak be, és lelőtték az állatokat. A kutyák pedig futottak, ha emberi hangot hallottak... és a macskák... A lovak sem értettek semmit... Pedig ők nem tehetnek semmiről – a háziállatok és a madarak sem, és némán haltak meg, ami még szörnyűbb volt. A mexikói indiánok valamikor régen, de még az őseink is, a keresztény kor előtti Ruszban bocsánatot kértek az állatoktól, amelyeket azért öltek meg, hogy megegyék őket. Az ősi Egyiptomban az állatnak joga volt panaszt tenni az emberre. Az egyik piramisban találtak egy papiruszt, amelyre a következők írták: „Nem találták nyomát annak, hogy a bika egyszer is panaszt tett volna N.-re.” Mielőtt belépett volna a holtak birodalmába, az egyiptomi ember fölolvastott egy imát, amely a következő szavakat is tartalmazta: „Nem bántottam semmilyen teremtményt. Nem vettem el állattól sem magot, sem füvet.”

Mit adott a csernobili tapasztalat? Odafordított-e minket „mások” hallgatag és titokzatos világa felé?

Egyszer láttam, ahogy a katonák bevonultak a faluba, ahonnan már elmentek az emberek, és tüzet nyitottak...

Az állatok gyámoltalan rikoltozása... A maguk sokféle nyelvén rikoltoztak... Erről már írtak az Újszövetségben. Jézus Krisztus belép a jeruzsálemi szentélybe, és rituális áldozatra szánt állatokat lát: elvágta a torkukat, folyik a vérük. Jézus elkiáltja magát: „Az én házam imádság házána mondatik. Ti pedig azt latroknak barlangjává tettétek.” Még azt is hozzátehetette volna, hogy vágóhídjává... A zónában hagyott több száz biotemető az ősrégi pogány áldozati helyekre emlékeztet. Csak melyik istennek áldoztak? A tudomány és a tűz istenének? Ilyen értelemben Csernobil messzebbre ment, mint Auschwitz és Kolima. A holokausztnál is messzebbre. Végességet sugall. A semmire támaszkodik.

Más szemmel nézem a világot magam körül... Kis hangya mászik a földön, és most már közelebb áll hozzám. Madár száll az égen, azt is közelebb érzem. Csökken a távolság köztünk. Nincs meg a korábbi szakadék. Mert mindez élet.

Ez is megmaradt az emlékezetemben... Egy öreg méhészmész mesélte (aztán másoktól is hallottam erről): „Kimegyek reggel a gyümölcsösbe, hiányzik valami, egy ismerős hang. Nincs egy méhecske sem... Nem hallok egy méhet sem! Egyet sem! Micsoda? Mi ez? Másnap se röppöltek ki. És harmadnap se... Aztán közölték velünk, hogy baleset történt az erdőmüben, az pedig ott van mellettünk. De sokáig nem tudtunk semmit. A méhek tudták, mi nem. Most már, ha történik valami, figyelni fogom őket. Az életüket.” Még egy példa... Beszélgettem horgászokkal a folyóparton, ők mesélték: „Vártuk, mikor adnak valami magyarázatot a tévében... Elmondták, hogyan menekülhetünk meg. A kukacok meg, a közönséges kukacok. Rögtön lementek jó mélyre a földben, talán fél méter vagy akár egy méter mélyre is. Mi meg nem értettük az egészet. Csak ástunk és ástunk. Nem találtunk sehol egy kukacot, amelyet horogra tűzhettünk volna...”

Ki volt közülünk itt előbb, kinek a léte biztosabb és állandóbb a földön? A miénk vagy az övék? Tanulhatnánk tőlük, hogyan éljük túl. És hogyan éljünk.

Két katasztrófa rakódott egymásra, egy társadalmi – a szemünk láttára esett szét a Szovjetunió, víz alá süllyedt a gigantikus szocialista kontinens – és egy klasszikus: Csernobil. Két globális robbanás. Az első közelebb volt, érthetőbb. Az embereket lefoglalják a mindennapok, a napi teendők: miből vásároljanak, hová utazzanak? Miben higgyenek? Most milyen zászlók alá álljanak? Vagy azt kell tanulniuk, hogyan éljenek maguknak, hogyan éljék a saját életüket? Fogalmunk sincs erről, nem tudjuk, mert még sosem éltünk így. Ezt

éli át mindenki külön-külön és együtt is. De Csernobilról szeretnénk elfeledkezni, mert kapitulált előtte a tudatunk. Ez a tudat katasztrófája volt. Képzeteink és értékeink világa a levegőbe repült. Ha legyőztük vagy megértettük volna Csernobilt, többet gondolnánk rá, és többet írnánk róla. Így mi az egyik világban élünk, a tudatunk pedig egy másikban létezik. Kicsúszik a kezünkől a valóság, nem avatkozik bele az emberek dolgába...

Igen... Nem sikerül utolérni a valóságot...

Egy példa... Mindmáig a régi fogalmakat használjuk: „messze – közel”, „mieink – idegenek”... De mit jelent a messze és a közel Csernobil után, ha már a negyedik napon Afrika és Kína fölött szállt a csernobili felhő? Hirtelen olyan kicsi lett a Föld, már nem az, ami Kolumbusz korában volt. Végtelen. Most másként érzékeljük a teret. Csödbe ment térben élünk. Még egy példa... Az elmúlt száz évben hosszabb lett az emberélet, de így is milyen nyomorúságosan rövid a földünkön megtelepedett radionuklidok életéhez képest. Sokan közülük évezredekig élnek. Nem is tudunk ilyen messzire nézni! Az embernek más lesz az időérzéke mellettük. És mindez Csernobil műve. Annak a nyomai. Ugyanúgy másként tekintünk a múltra, a tudományos-fantasztikus művekre, a tudásra. Hasznavehetetlennek bizonyult a múlt, a tudásból pedig csak a nemtudásunk tudása maradt meg. Az érzelmek is átalakulnak... Az orvos most a következőket mondja a haldokló férjről a feleségnek a szokásos vigasztaló szavak helyett: „Nem szabad közel menni hozzá! Tilos megcsókolni! Tilos simogatni! Ez már nem a szerető hitves, hanem dezaktiválható tárgy.” Itt Shakespeare is meghátrál. Akárcsak a nagy Dante. A kérdés: odamenni vagy nem menni oda? Megcsókolni vagy nem megcsókolni? Az egyik hősnőm (aki épp terhes volt akkor), odament és megcsókolta. És nem hagyta magára a férjét egészen a haláláig. Az egészségével és a gyereke életével fizetett érte. Hogyan kellett volna választania élet és halál között? A múlt és az ismeretlen jelen között? És ki veszi a bátorságot ahhoz, hogy elítélje azokat a feleségeket, akik nem ültek ott haldokló férjük és fiuk mellett? Egy radioaktív tárgy mellett... Az ő világukban megváltozott a szerelem és a halál.

Minden megváltozott, minket kivéve.

Legalább ötven év kell ahhoz, hogy történelemmé váljon egy adott esemény. Itt viszont el kell indulnunk a forró nyomon...

A zóna... Külön világ... A tudományos-fantasztikus irodalom művelői találták ki először, de az irodalom elmaradt a valóságtól. Mi már nem hihetünk abban, amiben Csehov hősei hittek: száz év múlva az ember szép lesz! Az élet gyönyörűsége lesz! Ezt a jövőt elvesztettük. E száz év alatt volt sztálini Gulag, Auschwitz... Csernobil... És szeptember 11. New Yorkban... Felfoghatatlan, hogy férhetett bele minden egyetlen nemzedék életébe. Például apám életébe, aki most nyolcvanhárom éves. Ezt is kibírta az ember?

Csernobilban leginkább az marad meg az ember emlékezetében, hogy milyen az élet „mindenen túl”: tárgyak ember nélkül, táj ember nélkül. Út a semmibe, a vezeték is a semmibe vész. Néha azon kezd gondolkodni az ember, hogy mi ez: a múlt vagy a jövő?

Néha olyan érzésem volt, hogy a jövőről készítek feljegyzéseket...

■■■

Pálfalvi Lajos fordítása

Szvetlana Alekszjevics (1948) oroszul író fehérorosz író. Újságíróként kezdte pályáját, 1975 óta foglalkozik dokumentarista prózával. 2015-ben Nobel-díjat kapott, a tényirodalom művelői közül elsőként. Négy könyve jelent meg magyarul.

Pálfalvi Lajos (1959) irodalomtörténész és műfordító, a PPKE Lengyel Tanszékén tanít.